

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Ukazatelé a měření regionálních disparit

Bc. Petra Stonová

Diplomová práce

2010

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav ekonomie
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Petra STONOVÁ**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Ekonomika veřejného sektoru**

Název tématu: **Ukazatelé a měření regionálních disparit**

Zásady pro vypracování:

Práce se zaměří na:

- Ukazatelé popisující region
- Analýza regionálních disparit a konkurenceschopnost regionu
- Metody měření regionálních disparit a konkurenceschopnosti
- Regionální politika a regionální rozvoj
- Analýza regionálních disparit v České republice

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

MATOUŠKOVÁ, Z., MACHÁČEK, J. Regionální a municipální ekonomika. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2000.

SKOKAN, K. Evropská regionální politika v kontextu vstupu České republiky do Evropské unie. Repronis Ostrava, 2003.

SKOKAN, K. Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji. Repronis Ostrava, 2004.

WOKOUN, R. Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, nakladatelství Oeconomia, 2003.

WOKOUN, R. a kol. Regionální rozvoj. Linde Praha, 2008.

Vedoucí diplomové práce: prof. RNDr. Bohuslav Sekerka, CSc.
Ústav ekonomie

Datum zadání diplomové práce: 30. června 2009

Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2010

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 10. září 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 4. 2010

Petra Stonová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce prof. RNDr. Bohuslavu Sekerkovi, CSc. za cenné rady a konzultace, které mi ochotně poskytoval v průběhu celého období vzniku této práce.

ANOTACE

Práce se zaměřuje na popis regionu, analýzu regionálních disparit a konkurenceschopnosti regionu. Zabývá se též možnými metodami měření regionálních disparit. Dále se zaměřuje na regionální politiku. Pozornost je také věnována analýze regionálních disparit v České republice.

KLÍČOVÁ SLOVA

region, regionální disparity, konkurenceschopnost, regionální politika

TITLE

Indicators and measuring of regional disparities

ANNOTATION

The work focuses on the description of the region, on the analysis of regional disparities and regional competitiveness. It also deals with possible methods of measuring regional disparities. It focuses on regional policy. Attention is also focused on the analysis of regional disparities in the Czech Republic.

KEYWORDS

region, regional disparities, competitiveness, regional policy

OBSAH

ÚVOD	12
1. REGION	14
1.1 DEFINICE REGIONU	14
1.2 VYMEZENÍ REGIONU	16
1.2.1 <i>Administrativní a účelové regiony</i>	16
1.2.1.1 Administrativní regiony.....	16
1.2.1.2 Účelové regiony	17
1.3 STRUKTURA REGIONU	18
1.3.1 <i>Homogenní regiony</i>	19
1.3.2 <i>Heterogenní regiony</i>	19
1.4 HRANICE REGIONU	20
1.5 ŘÁD A HIERARCHIE REGIONŮ	21
1.6 REGIONALIZACE	21
1.7 METODY VYMEZOVÁNÍ REGIONŮ	22
1.7.1 <i>Metoda kartografické syntézy studovaných objektů</i>	22
1.7.2 <i>Metoda analýzy v n-rozměrném prostoru</i>	23
1.7.3 <i>Metoda generalizace textu</i>	23
1.7.4 <i>Metoda vymezení nodálních regionů</i>	23
1.8 TYPOLOGIE REGIONŮ	23
1.8.1 <i>Hledisko hospodářského potenciálu</i>	24
1.8.2 <i>Hledisko Evropská komise</i>	24
1.8.3 <i>Typologie regionů podle potřeb ČR</i>	25
1.8.4 <i>Statistická typologie regionů</i>	26
1.8.5 <i>Geografické hledisko</i>	27
1.8.6 <i>Hledisko ekonomické výkonnosti</i>	27
1.9 REGIONÁLNÍ STRUKTURA ČESKÉ REPUBLIKY.....	27
1.9.1 <i>Přirozená regionální struktura České republiky</i>	27
1.9.2 <i>Územně správní struktura České republiky</i>	28
1.9.3 <i>Regionální ukazatelé</i>	30
1.9.3.1 Regionální ukazatelé v nabídce ČSÚ	30
1.9.3.2 Regionální ukazatelé v nabídce EUROSTATU	31
2. ANALÝZA REGIONÁLNÍCH DISPARIT A KONKURENCESCHOPNOSTI REGIONU	32
2.1 ANALÝZA REGIONÁLNÍCH DISPARIT.....	32
2.1.1 <i>Definice pojmu regionální disparita</i>	32
2.1.2 <i>Negativní a pozitivní regionální disparity</i>	33
2.1.3 <i>Základní charakteristiky regionálních disparit</i>	34
2.1.3.1 Teritorialita disparit	34
2.1.3.2 Ovlivnitelnost disparit	35
2.1.3.3 Časové hledisko	35
2.1.3.4 Měřitelnost	36
2.1.3.5 Způsob vzniku regionálních disparit.....	36
2.1.3.6 Dopady regionálních disparit	36
2.1.3.7 Sféra výskytu regionálních disparit	37
2.1.4 <i>Faktory vzniku regionálních disparit</i>	37
2.1.4.1 Primární faktory	37
2.1.4.2 Sekundární faktory.....	38
2.1.5 <i>Klasifikace regionálních disparit</i>	38
2.1.5.1 Klasifikace regionálních disparit dle autorů Wishlade a Yuill	38
2.1.5.2 Klasifikace regionálních disparit z hlediska soudržnosti v Evropské unii.....	39
2.2 KONKURENCESCHOPNOST REGIONU.....	41
2.2.1 <i>Úvod ke konkurenceschopnosti</i>	42
2.2.2 <i>Mikroekonomická konkurenceschopnost</i>	42
2.2.3 <i>Makroekonomická konkurenceschopnost</i>	43

2.2.4	<i>Regionální konkurenceschopnost</i>	46
2.2.4.1	Faktory regionální konkurenceschopnosti	49
3.	METODY MĚŘENÍ REGIONÁLNÍCH DISPARIT A KONKURENCESCHOPNOSTI REGIONŮ	58
3.1	PROBLEMATIKA MĚŘENÍ REGIONÁLNÍCH DISPARIT	58
3.1.1	<i>Deskriptory pro sledování regionálních disparit v ČR</i>	58
3.1.2	<i>Metody měření regionálních disparit</i>	59
	Metoda meziregionální komparace	59
	Statistické metody využívané pro měření regionálních disparit	60
3.1.2.1	Míra variability	60
3.1.2.2	Vícerozměrné statistické metody	62
3.2	HODNOCENÍ REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI	63
3.2.1	<i>Regionální ekonomická konkurenceschopnost</i>	63
3.2.1.1	Hrubý domácí produkt	64
3.2.1.2	Nezaměstnanost	65
3.2.1.3	Tvorba hrubého fixního kapitálu	65
3.2.2	<i>Inovační výkonnost</i>	66
3.2.2.1	Ukazatele vědy a výzkumu	66
3.2.2.2	Přímé zahraniční investice	66
3.2.2.3	Přidaná hodnota v technologicky náročných odvětvích	66
3.2.2.4	Kvalifikace pracovní síly	67
3.2.3	<i>Kvalita života</i>	67
4.	REGIONÁLNÍ POLITIKA A REGIONÁLNÍ ROZVOJ	68
4.1	REGIONÁLNÍ POLITIKA	68
4.1.1	<i>Definice regionální politiky</i>	68
4.1.2	<i>Regionální rozvoj</i>	69
4.1.3	<i>Motivy existence regionální politiky</i>	70
4.1.4	<i>Cíle a nástroje regionální politiky</i>	72
4.1.4.1	Nástroje regionální politiky	72
4.1.5	<i>Regionální politika Evropské unie</i>	74
4.1.5.1	Základní charakteristika regionální politiky EU	75
4.1.5.2	Principy regionální politiky EU	76
4.1.5.3	Strukturální fondy a Fond soudržnosti	77
4.1.5.4	Cíle regionální politiky EU	80
4.1.6	<i>Regionální politika ČR</i>	88
4.1.6.1	Strategie regionálního rozvoje ČR	88
5.	ANALÝZA REGIONÁLNÍCH DISPARIT V ČESKÉ REPUBLICE	91
5.1	VYMEZENÍ UKAZATELŮ REGIONÁLNÍCH DISPARIT	91
5.1.1	<i>Ekonomická výkonnost</i>	91
5.1.2	<i>Trh práce</i>	92
5.1.3	<i>Inovační výkonnost</i>	92
5.2	METODA ANALÝZY REGIONÁLNÍCH DISPARIT	92
5.2.1	<i>Shluková analýza</i>	93
5.2.1.1	Metody shlukové analýzy	94
5.2.1.2	Funkce vzdálenosti	95
5.2.1.3	Základní princip aglomerativních shlukovacích metod	96
5.3	APLIKACE SHLUKOVÉ ANALÝZY PRO ANALÝZU REGIONÁLNÍCH DISPARIT V ČR	97
5.3.1	<i>Ekonomická výkonnost</i>	99
5.3.2	<i>Disparity na trhu práce</i>	101
5.3.3	<i>Inovační výkonnost</i>	104
6.	ZÁVĚR	107
7.	SEZNAM LITERATURY	109
	PŘÍLOHY	117

Seznam obrázků

OBRÁZEK 1: ROZDÍLNÉ PROSTOROVÉ PERSPEKTIVY KONKURENCESCHOPNOSTI	47
OBRÁZEK 2: STUPNĚ KONKURENČNÍHO VÝVOJE	50
OBRÁZEK 3: PYRAMIDOVÝ MODEL KONKURENCESCHOPNOSTI.....	52
OBRÁZEK 4: DVOJÍ POJETÍ CHÁPÁNÍ REGIONÁLNÍHO ROZVOJE A REGIONÁLNÍ POLITIKA	70
OBRÁZEK 5: ÚROVNĚ PROVÁDĚNÍ REGIONÁLNÍ POLITIKY.....	76
OBRÁZEK 6: REGIONY ZPŮSOBILÉ PRO CÍL „KONVERGENCE“, ČERPÁJÍCÍ PROSTŘEDKY Z FONDŮ ERDF A ESF	82
OBRÁZEK 7: ČLENSKÉ STÁTY SPADAJÍCÍ POD CÍL „KONVERGENCE“ A ČERPÁJÍCÍ PROSTŘEDKY Z FONDŮ SOUDRŽNOSTI	83
OBRÁZEK 8: REGIONY ZPŮSOBILÉ PRO CÍL „REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOST A ZAMĚSTNANOST“	85
OBRÁZEK 9: REGIONY VHODNÉ K PŘESHRAŇNÍ SPOLUPRÁCI.....	87
OBRÁZEK 10: METODA NEJBLIŽŠÍHO SOUSEDA	97
OBRÁZEK 11: METODA NEJVZDÁLENĚJŠÍHO SOUSEDA	97
OBRÁZEK 12: SHLUKOVÁ ANALÝZA EKONOMICKÉ VÝKONNOSTI REGIONŮ	100
OBRÁZEK 13: SHLUKOVÁ ANALÝZA DISPARIT PODLE VYBRANÝCH UKAZATELŮ NA TRHU PRÁCE	102
OBRÁZEK 14: SHLUKOVÁ ANALÝZA PODLE UKAZATELŮ HRUBÝCH PRŮMĚRNÝCH MĚSÍČNÍCH MEZD	104
OBRÁZEK 15: SHLUKOVÁ ANALÝZA PODLE VYBRANÝCH UKAZATELŮ INOVAČNÍ VÝKONNOSTI.....	105

Seznam tabulek

TABULKA 1: MODEL FAKTORŮ PRO POPIS REGIONU	15
TABULKA 2: ÚROVNĚ NUTS A MEZE POČTU OBYVATEL	26
TABULKA 3: INDIKÁTORY REGIONÁLNÍCH DISPARIT.....	39
TABULKA 4: FAKTORY REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI	50
TABULKA 5: VYMEZENÍ TECHNOLOGICKY NÁROČNÝCH ODVĚTVÍ DLE OKEČ	67
TABULKA 6: SEZNAM KRITÉRIÍ A KLÍČOVÝCH SLOŽEK PRO ANALÝZU	98
TABULKA 7: PŘIŘAZENÁ POŘADOVÁ ČÍSLA JEDNOTLIVÝM KRAJŮM	99
TABULKA 8: HODNOTY UKAZATELŮ EKONOMICKÉ VÝKONNOSTI.....	99
TABULKA 9: HODNOTY UKAZATELŮ V OBLASTI TRHU PRÁCE.....	101
TABULKA 10: HODNOTY UKAZATELŮ PRŮMĚRNÝCH HRUBÝCH MĚSÍČNÍCH MEZD	103
TABULKA 11: HODNOTY UKAZATELŮ INOVAČNÍ VÝKONNOSTI	105

Seznam příloh

PŘÍLOHA 1 : VYMEZENÍ REGIONŮ SE SOUSTŘEDĚNOU PODPOROU STÁTU.....	117
PŘÍLOHA 2: AKTUALIZOVANÁ KLASIFIKACE CZ – NUTS	117
PŘÍLOHA 3: ÚROVNĚ NUTS 2 V ČESKÉ REPUBLICE NA MAPĚ.....	121
PŘÍLOHA 4: SEZNAM VYBRANÝCH REGIONÁLNÍCH UKAZATELŮ V NABÍDCE ČSÚ.....	122
PŘÍLOHA 5: DOPADY PZI	129
PŘÍLOHA 6: DESKRIPTORY PRO SLEDOVÁNÍ REGIONÁLNÍCH DISPARIT	130
PŘÍLOHA 7: SWOT ANALÝZA A SOUHRNNÉ ZHODNOCENÍ REGIONÁLNÍCH PROBLÉMŮ A ROZVOJOVÝCH PŘEDPOKLADŮ	135
PŘÍLOHA 8: NORMOVANÁ DATA PRO ÚČELY SHLUKOVÉ ANALÝZY.....	137

Seznam zkratek

CF Fond soudržnosti

ČSÚ Český statistický úřad

ERDF Evropský fond regionálního rozvoje

ES Evropské společenství

ESF Evropský sociální fond

EU Evropská unie

HDP Hrubý domácí produkt

HND Hrubý národní důchod

HPH Hrubá přidaná hodnota

ICT Informační a komunikační technologie

ILO Mezinárodní organizace práce

IMD Institut rozvoje řízení

LAU Místní správní jednotka

NUTS Nomenklatura územních statistických jednotek

OECD Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj

OKEČ Odvětvová klasifikace ekonomických činností

PZI Přímé zahraniční investice

THFK Tvorba hrubého fixního kapitálu

USA Spojené státy americké

VaV Věda a výzkum

VÚSC Vyšší územní samosprávné celky

ZÚJ Základní územní jednotky

ÚVOD

Regionální disparity jsou frekventovaným pojmem posledního desetiletí. Obecně regionální problematika se dostává do popředí zájmů politiků, odborníků i široké veřejnosti. Aktuálnost této problematiky je dána jednak prohlubujícími se rozdíly mezi regiony, ale také vstupem České republiky do Evropské Unie, kde je regionálnímu výzkumu a regionální politice věnována značná pozornost. Regiony se v současnosti stávají stále významnějšími aktéry ekonomického rozvoje národních ekonomik a lze je považovat za hnací síly rozvoje, neboť právě v regionech se koncentruje hospodářský život společnosti.

Rozvoj regionů samozřejmě není rovnoměrný, čímž dochází ke vzniku regionálních disparit, které jsou charakteristické pro všechny státy světa. Regionální disparity lze nalézt v rozdílné míře nezaměstnanosti, úrovni příjmů, v kvalitě technické infrastruktury či v rozdílné životní úrovni v jednotlivých regionech. Existenci regionálních disparit lze na jednu stranu považovat za pozitivní jev, neboť jsou podnětem pro rozvoj. Na druhou stranu však příliš velké rozdíly přestávají působit stimulačně a mohou mít za následek závažné ekonomické, sociální a politické problémy a tím negativně ovlivnit celkový hospodářský rozvoj státu. Na základě těchto možných následků regionálních disparit je snahou vlád snižovat rozdíly mezi regiony. Jedním z rozhodujících nástrojů, které napomáhají snižovat regionální rozdíly je regionální politika. Pro formování regionální politiky je důležité správně zhodnotit regionální disparity, s čímž je spojeno i jejich měření a následně správná interpretace výsledků.

Hlavním cílem této diplomové práce je analyzovat regionální disparity v České republice. Analýza regionálních disparit je spojena s výběrem vhodných ukazatelů regionálních disparit a je provedena pomocí zvolené metody měření. Pro dosažení hlavního cíle je nejprve nutné vymezit a charakterizovat pojem region a regionální disparity a to na základě prostudování dostupných literárních zdrojů. Dále je zapotřebí identifikace vhodných metod měření regionálních disparit, což bude podkladem pro výběr metody měření v rámci provedené analýzy. Dílčím cílem práce je prozkoumat problematiku regionální politiky, a to jak na úrovni Evropské unie, tak i na úrovni České republiky.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola je věnována regionu. V této kapitole se zaměřuji na definování pojmu region a jeho vymezení. Dále jsou zde uvedena

různá hlediska typologie regionů a pozornost je věnována i ukazatelům popisující regiony a jejich situaci.

Druhá kapitola představuje teoretický přístup k analýze regionálních disparit a konkurenceschopnosti regionu. Na základě prostudování odborné literatury vztahující se k této problematice je zde uvedena definice, základní charakteristiky a klasifikace regionálních disparit. V druhé části kapitoly se věnuji konkurenceschopnosti regionu a jednotlivým faktorům regionální konkurenceschopnosti.

Třetí kapitola je zaměřena na problematiku měření regionálních disparit a na popis vybraných metod vhodných k jejich měření. Dále se zabývám hodnocením konkurenceschopnosti regionu a charakteristikou klíčových složek, jež nám poskytují důležité údaje o slabých místech regionu z hlediska konkurenceschopnosti.

Předposlední, tedy čtvrtá, kapitola je věnována regionální politice a regionálnímu rozvoji. Kapitola o regionální politice a regionálním rozvoji je součástí této diplomové práce, neboť z pohledu regionálních disparit je regionální politika zásadním nástrojem pro jejich snižování.

Pátá kapitola je zaměřena na provedení analýzy regionálních disparit v České republice. Tato kapitola obsahuje zpracování statistických dat o regionech (v tomto případě krajů ČR). Vybraná data o regionech jsou zde využita jako ukazatelé regionálních disparit. K analýze regionálních disparit je využita shluková analýza, která je vhodnou metodou měření regionálních disparit. Na základě výsledků shlukové analýzy jsou pak regiony seskupeny do shluků, jež nám poskytují informace o tom, jaké regiony jsou si nejvíce podobné podle vybraných ukazatelů. Na základě podobnosti regionu jsou odhaleny regionální disparity ve vybraných ukazatelích.

1. REGION

V současné době se otázka regionů stává velice frekventovanou. Termín region¹ (popř. rajón) je užíván v každodenní diskuzi, v našem i zahraničním tisku a samozřejmě ve vědecké literatuře. Přesto však je tento termín chápán velmi rozdílně a již dlouhá léta se odborníci snaží o všeobecně přijatelnou definici. Studium regionů je základním a stěžejním zaměřením vědního oboru regionalistika². Problematikou regionů se zabývá i mnoho dalších vědních oborů, jako například ekonomie, geografie, demografie, sociologie, kulturologie aj. Pojetí regionu se však napříč těmito obory velice odlišuje. Proto lze regiony označit za „vícedimenzionální sémantické pole“, jak tomu učinil H. H. Blotevogel³.

1.1 DEFINICE REGIONU

Jednu z definic regionu nabízí Všeobecná encyklopedie Diderot (1997, s. 657), která definuje pojem region jako: „část zemského povrchu s určitými typickými znaky. Existují dva základní druhy regionů:

- a) fyzickogeografický, vymezený na základě fyzickogeografických znaků (reliéfu, klimatu, půd, vodstva apod.); vyznačuje se vysokou mírou homogenity;
- b) sociálněgeografický (nodální), vymezený na základě relativně uzavřených prostorových vztahů, zejména dojížděky; vyznačuje se určujícím vztahem středisko – zázemí.“

Poněkud jednodušší definici obsahuje Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy (2001, s. 113), která region chápe jako komplex vznikajících regionálních diferenciací krajinné sféry.

Regionální diferenciacie krajiny je neustále pokračujícím procesem, který je ovlivněn základními tendencemi⁴:

Osvobozování lidských společností od závislosti na přírodních faktorech jejich žití.

Tyto faktory se vyznačují přírodním rázem, z hlediska činností lidí jsou vnější, exogenní, působí „shora“.

---

¹ slovo region pochází z latinského regio, jež znamená kraj, krajina, provincie

² regionalistika je rámcový i souhrnný obor zabývající se studiem prostorových jevů, procesů a vztahů

³ Blotevogel, H. H. (2000, sešit 9/10, s. 491)

⁴ Hudečková, H. (2008, s. 25)

Stále silnější uplatňování kulturních aktivit lidských společností při jejich žití v prostoru. Jedná se o aktivity hospodářské, sociokulturní, občansko-politické a další, z hlediska činností lidí jsou vnitřní, endogenní, působí „zdola“.

Výše uvedené tendence doplňuje následující tabulka 1, která velmi zjednodušeně obsahuje model faktorů pro popis regionů.

Charakter faktoru	Druh faktoru	Ukazatel faktoru
exogenní (shora) zásah člověka endogenní (zdola)	přírodní (geografický)	nadmořská výška
		poměr nížiny k pahorkatině
	demografický	průměrný věk
		poměr dětské k poproduktivní populaci
	ekonomický	počet podnikatelů
		struktura pracovních příležitostí v zemědělství, průmyslu a ve službách
	správní	počet obcí
		poměr obcí ke všem sídlům
	sociálně kulturní	počet knihoven
		vzdělanostní struktura - poměr obyvatelstva se základním, středoškolským a vysokoškolským vzděláním

Tabulka 1: Model faktorů pro popis regionu

Zdroj: Hudečková, H. (2008, s. 25)

Pojem region můžeme také použít pro popis tří výrazně odlišných typů prostorových útvarů, a to jako území:

- subnárodní (uvažujeme část jednoho státu – např. kraje v ČR nebo kantóny ve Švýcarsku),
- nadnárodní (představuje seskupení států – např. Pobaltí),
- transnárodní (obsahuje část území dvou či více států, přesahuje tedy státní hranice – např. euroregiony).

Mimo definic, které považují region za určitý typ fyzického prostoru se shodnými geografickými vlastnostmi, existují další jiné definiční přístupy, mezi něž můžeme zařadit ekonomické, funkcionální a institucionální.

Ekonomické definice regionu zohledňují tržní vazby, výrobní a spotřební vzorce, či povahu trhu práce. Funkcionální definice zohledňují sociální vztahy a interakce. Dle tohoto přístupu jsou regiony charakterizovány na základě kritérií kulturních nebo jazykových, či dle vzorců sociální komunikace. Institucionální přístup považuje regiony za institucionální struktury, které jsou buď historicky konstituované, či uměle vytvořené.

1.2 VYMEZENÍ REGIONU

Vymezení pojmu region se v jednotlivých historických etapách měnilo a problematika vymezení je stará jako sama geografie. V odborné literatuře je možno rozlišit dvě základní pojetí regionu – objektivní a subjektivní.

Objektivní pojetí je historicky starší a převažovalo ještě na počátku 20. století. Tento přístup je založen na konceptu geografické determinovanosti a vychází z předpokladu, že geografické prostředí a jeho jednotlivé složky předurčují lidské a ekonomické prostředí. Region je pojat jako reálně existující jednotka, jež má jednoznačně určené a v podstatě neměnné hranice.

Oproti tomu **subjektivní pojetí** pokládá region za určitý model, který je využíván pro studium prostorové stránky sociálně ekonomických jevů. Region a jeho hranice jsou určitou abstrakcí danou lidskou představivostí, což znamená, že region je vymezen na základě určitých charakteristik a kritérií, které jednotlivci definují na základě účelu, pro který bude region využíván.

1.2.1 Administrativní a účelové regiony

Vymezení regionu v subjektivním pojetí představuje variabilní koncepci, která se musí definovat v souladu s konkrétními požadavky. Regiony jsou tak vymezeny určitým subjektem na základě účelu, který odpovídá problému, který bude řešen. Podle typu účelu je možné regiony členit na administrativní a účelové.

1.2.1.1 Administrativní regiony

Účelem pro administrativní vymezení je výkon státní správy. Regiony jsou tak definovány pro potřeby výkonu státní správy a územní samosprávy. Regiony tohoto typu jsou relativně

časově stabilní. Významnou úlohu sehrává určení hranic, které jsou podstatné pro realizaci kompetencí jednotlivých organizací veřejné správy. Není však bezpodmínečnou nutností, aby se kryly hranice regionů samosprávných s hranicemi regionů správních. Příslušné orgány vždy reprezentují administrativní regiony; u regionů správních jsou orgány jmenované a u regionů samosprávních orgány volené. Administrativní regiony vždy pokrývají beze zbytku celé území daného státu.

Z praxe většiny států vyplývá, že existuje hierarchie administrativních regionů, kde jsou regiony hodné úrovně disjunktní. Mezi jednotlivými úrovněmi existují dva základní vztahy: skladebnost a podřízenost resp. nadřízenost.

Skladebnost znamená dodržování hranic nižších administrativních regionů při utváření vyšších úrovní. To znamená, že několik regionů nižší úrovně tvoří region vyšší úrovně.

Vztah podřízenosti či nadřízenosti se týká závaznosti norem. Normy přijaté regiony vyšší úrovně jsou závazné pro regiony nižší úrovně.

1.2.1.2 Účelové regiony

Vymezení účelových regionů je dáno na základě specifického problému, který bude řešen. Tyto problémy se mohou týkat například nezaměstnanosti, kriminality, ekonomické zaostalosti či životního prostředí. Poněvadž jsou regiony vymezovány pouze pro řešení určitého problému, mívají pouze omezenou časovou platnost. Po vyřešení problému či naplnění cíle, pro který byl region vymezen, přestává tento region existovat.

Účelové regiony mohou vzniknout z iniciativy státu nebo příslušných nadnárodních institucí, v tom případě mluvíme o iniciativě shora. Nebo naopak mohou vznikat z iniciativy zdola, což se týká vzniku na základě podnětů obcí a měst. Příkladem jsou mikroregiony a euroregiony.

Při určování hranic účelového regionu se nemusí dodržovat hranice administrativních regionů. Při jejich vymezování většinou dochází k seskupování administrativních prostorových jednotek anebo k rozčleňování administrativních jednotek do menších územních celků.

Příklady účelových regionů

Nejčastějším příkladem účelových regionů jsou regiony využitelné pro:

- povzbuzení ekonomického rozvoje státu a určitých oblastí,
- zabezpečení ochrany přírody.

Účelové regiony zaměřené na povzbuzení ekonomického rozvoje státu jsou především zvláštní hospodářské zóny. Tyto zóny jsou charakteristické tím, že poskytují organizacím, jež jsou na jejich území umístěny výhodnější podmínky. Platí zde odlišný ekonomický režim oproti zbylému území státu.

V rozvojových zemích se zvláštní hospodářské zóny využívají pro přilákání zahraničního kapitálu do země, zvýšení exportu, zaměstnanosti i kvalifikace pracovních sil. Zvláštní hospodářské zóny jsou taktéž využívány ve vyspělých zemích, kde se za pomoci těchto zón řeší úpadek tradičního odvětví, které není schopno konkurence. Tradiční odvětví se totiž vyznačuje vysokou prostorovou koncentrací a jeho úpadek tak znamená ekonomické problémy celých regionů.

Účelové regiony v ČR

V České republice je zastoupeno několik typů účelových regionů, nejčastěji se jedná o regiony vymezené za účelem ochrany přírodních krás a zvláštností. Konkrétně jimi jsou:

- národní parky,
- chráněné krajinné oblasti,
- ochranná pásma kolem zdrojů pitné vody.

Dalším typem jsou zvláštní hospodářské zóny, a to zejména vědeckotechnické parky. V České republice pod vědeckotechnické parky spadá vědecký park, technologický park a podnikatelské a inovační inkubátory.

1.3 STRUKTURA REGIONU

Struktura⁵ regionu je velmi důležitou vlastností regionů, podle níž rozlišujeme dva základní typy regionů, a to homogenní regiony a heterogenní regiony.

---

⁵ strukturou regionu rozumíme jeho vnitřní strukturu, nikoli regionální strukturu

1.3.1 Homogenní regiony

Homogenní regiony jsou charakterizovány stejnorodostí svých vlastností ve vztahu k určitým zvoleným kritériím. Zvolené kritérium může být buď jen jedno, nebo jich může být více. V případě více kritérií můžeme regiony zahrnout do jedné třídy pouze tehdy, pokud shoda nastane u všech zvolených kritérií. Vymezení homogenních regionů je zaměřeno na nalezení shody, nikoli na zjišťování vzájemných vztahů.

Kritérii pro určení homogenních regionů mohou být vlastnosti geografické, ekonomické či sociální.

Na základě geografických znaků je například možno určit regiony se shodnou vegetací, klimatem či vymežit na mapě oblasti se shodným hornatým reliéfem atd. Geografické charakteristiky se vyznačují časovou stabilitou, z čehož vyplývá, že hranice u homogenních regionů vymezených na základě těchto kritérií není třeba poměrně dlouhou dobu měnit. Při použití ekonomických či sociálních znaků je situace naopak jiná. Některé ekonomické či sociální charakteristiky mohou být často proměnné, jiné relativně stabilnější. Mezi relativně stabilní charakteristiky patří například prostorové rozložení jednotlivých ekonomických sektorů, zejména zemědělství, vinařství či strojírenství. Odlišným příkladem jsou charakteristiky jako míra nezaměstnanosti či výše průměrných příjmů, které často podléhají regionálním změnám.

Homogenní regiony jsou vymežovány i na základě dosažení určitého stupně sociálně ekonomického rozvoje. Podle dosažené úrovně zvolených kritérií, nejběžněji výše hrubého domácího produktu, průměrných příjmů, míry nezaměstnanosti a daňové vytíženosti, jsou určeny regiony vyspělé, průměrné či zaostalé.

1.3.2 Heterogenní regiony

Heterogenní regiony (neboli funkční, nodální, spádové či uzlové) se vyznačují funkční jednotností, jednotností vnitřní struktury, ale nestejnorodostí svých vlastností. Heterogenní regiony se sestávají z nodálního centra (jádra, uzlu), které může být jedno či více a ze zázemí, které je funkčně propojeno vazbami s centrem/centry. Při vymežování funkčních regionů jsou důležité především vzájemné vztahy mezi jednotlivými složkami. Vzájemné vztahy většinou vyjadřují pohyb obyvatel a zboží. Hlavním rysem nodálního regionu je tedy přemísťování obyvatel a zboží.

Jako příklad funkčního regionu může sloužit město se svým okolím. Když vymežíme

oblasti, ze kterých jezdí lidé nakupovat do určitého obchodního centra, pak město se svým okolím vázaným obchodními vztahy představuje nodální region.

1.4 HRANICE REGIONU

Jak již bylo řečeno, region lze chápat jako komplex vznikajících regionálních diferenciací krajinné sféry, což zjednodušeně znamená, že regiony jsou navzájem se odlišující části zemského regionu. Vystává však otázka, jak určit hranice, které oddělují jednotlivé regiony.

V předešlé kapitole byly regiony rozlišeny na homogenní a heterogenní. Mezi těmito regiony existuje rozdíl při určování hranic.

Hranice homogenních regionů vedou tam, kde se charakteristické rysy jader sousedních regionů stávají nejméně výrazné a navzájem se spojují. Hranice nodálních regionů vedou v místech, kde vzniká hranice mezi gravitačním působením sousedních center. Pokud nastane situace, že chybí vzájemné působení vlivů různých nodálních středisek, hranice povedou v místech nulových hodnot gravitačního působení.

Jednodušší situace nastává, pokud je možné pro vymezení regionu použít fyzicko-geografickou hranici. Přírodní hranice mohou být různého charakteru, buď může být ostrá, tzv. liniová (např. řeka), nebo neostrá, tzv. zóna, pásmo (např. pohoří).

Hranice mezi regiony, které vznikly činností člověka, mívají zpravidla ostřejší podobu než přírodní hranice. Nejostřejší ze všech hranic bývají politické hranice, které mají ráz čáry a pouze jeden rozměr. Ve skutečnosti však přechody mezi regiony mají spíše zonální charakter, nejedná se o náhlé přechody.

Rovněž hranice jevů, které byly vytvořeny činností člověka, mají v řadě případů spíše zonální než lineární průběh. Například dochází-li k rozšiřování města na úkor okolní zemědělské oblasti, může vzniknout příměstská oblast smíšeného typu, anebo když se obchodní centrum města rozšiřuje na úkor okolní bytové zástavby a dochází tím ke vzniku smíšeného obchodně-bytového pásu. Při sledování socioekonomicko-geografické diferenciace je pevnost či ostrost hranic regionu zpravidla velmi malá a hraniční území jsou obvykle ekonomicky nevýznamná⁶.

---

⁶ Kolektiv autorů (2008, s. 68)

1.5 ŘÁD A HIERARCHIE REGIONŮ

Jedním z důležitých úkolů při zkoumání regionů je určení jejich řádu a hierarchie, které vyjadřují organizaci a vztah středisek mezi sebou. V této oblasti se za stěžejní práce považují práce Waltera Christallera a Augusta Löscheho, který rozpracoval teorii Christallera.

Německý geograf Christaller vypracoval teorii centrálních míst, která se zabývá problematikou prostorového systému osídlení především na základě ekonomických charakteristik, závislých hlavně na chování spotřebitelů a obchodníků v reálném čase. Základním tvrzením teorie je, že malá sídla jsou schopna produkovat pouze omezený okruh zboží určený vlastními dispozicemi. Jejich obyvatelé však požadují sortiment rozmanitější, k jeho obstarávání tak slouží zařízení v dosažitelné vzdálenosti. Postupně se vytváří určité sféry vlivu ovlivněné časovou dostupností a dopravními náklady. Vznikají tak regiony s centry obsahující alespoň minimální počet obyvatel schopných uživit určité konkrétní ekonomické zařízení.

Christaller ve své práci prokázal hierarchii středisek a provedl klasifikaci středisek do následujících čtyř stupňů:

- střediska vyššího řádu – nabízejí větší výběr zboží a služeb,
- střediska nižšího řádu – mají menší výběr zboží a služeb,
- střediska nejnižšího řádu,
- střediska pomocného řádu.

Region, kterému střediska poskytují zboží a služby, se nazývá zázemí centrálních míst. Centrálním místem je město, které tvoří centrum pro své zázemí. Centrální místa jsou nerovnocenná a každé má odlišnou míru vlivu. Centrální místa, která mají větší vliv, označujeme jako centra vyššího řádu a menší vliv mají centra nižšího řádu.

V praxi se však nejběžněji používá jednodušší označení různých řádů regionů: makroregion, mezoregion, mikroregion. Někdy se můžeme setkat s pojmem subregion, který vyjadřuje hierarchickou podřízenost.

1.6 REGIONALIZACE

Regionalizace je chápána jako činnost směřující k vymezování regionů. Tento proces se

opírá o různé metody v závislosti na cíli a druhu prostoru, který se delimituje, v závislosti na historickém vývoji geografie jako vědy a v závislosti na celkové úrovni poznání a informacích vědeckého pracovníka. V procesu regionalizace jde o zpracování informací o rozmístění předmětů a jevů na zemském povrchu.

Při regionalizaci dochází k vydělování regionu z kontinua geosystémů (krajinné sféry), které se provádí na bázi dvou hledisek, a to:

- objektivního, na základě pevnosti vazeb mezi složkami regionu,
- subjektivního, na základě úkolů výzkumu.

Regionalizaci můžeme rozlišit na fyzickogeografickou a socioekonomickou. Do skupiny fyzickogeografické regionalizace spadá například regionalizace geomorfologická, klimatická, hydrogeografická, biogeografická a další. Mezi socioekonomickou regionalizaci řadíme regionalizaci průmyslu, zemědělství, dopravy, služeb a maloobchodu, cestovního ruchu a rekreace, obyvatelstva apod.

1.7 METODY VYMEZOVÁNÍ REGIONŮ

K. Ivanička⁷ uvádí čtyři metody vymezení regionů:

- metoda kartografické syntézy studovaných objektů,
- metoda analýzy v n-rozměrném prostoru,
- metoda generalizace textu,
- metoda vymezení nodálních regionů.

1.7.1 Metoda kartografické syntézy studovaných objektů

Prvním způsobem je metoda kartografického naložení analytických map a sjednocování jejich obsahu za účelem najít jádrové a hraniční území. Tato metoda je významným prostředkem regionální geografie pro charakteristiku regionů a objevení geografických zákonitostí. Tato metoda spočívá ve znázornění každého jevu zvlášť do jednodvých map. Dále se pak dvě a více jednodvých map snášejí na jednu mapu a legenda se sjednocuje. Cílem je sjednotit jejich obsah a na základě kvantitativních a kvalitativních kritérií vymezit syntetické územní jednotky.

---

⁷ Ivanička, K. (1983, s. 360-368)

Příkladem této metody může být určení zemědělsko-průmyslového regionu. Analýza odvětví, v tomto případě zemědělství, se znázorní na jednodůvčovou mapu a podobně na druhou mapu se znázorní průmysl. Syntézou obou map vytvoříme nové objekty, v našem případě zemědělsko-průmyslový region.

1.7.2 Metoda analýzy v n-rozměrném prostoru

Základní úloha této metody spočívá v tom, aby se z velkého množství možných ukazatelů a z velkého počtu územních jednotek našly syntetické ukazatelé - faktory, které umožní seskupení územních jednotek do menšího počtu homogenních anebo nodálních regionů. U této metody se využívá faktorová analýza.

1.7.3 Metoda generalizace textu

Jedna z nejstarších a dodnes často používaných metod je uspořádání prvků a faktů popisem podstatných vlastností, to jest generalizací. Cílem takové metody je získání nové informace.

Generalizací se vybírají podstatné prvky, fakta a vztahy a zároveň se vylučují netypické a méně významné skutečnosti. Použitím této metody se vymezí územní celky, které jsou vnitřně co nejvíce homogenní a navzájem co nejvíce heterogenní.

1.7.4 Metoda vymezení nodálních regionů

Podstatou metody je zkoumání přitažlivosti areálů k určitému regionálnímu centru, resp. k více centrům a jejich vzájemné svazky. Nejčastěji je zkoumání zaměřeno na souhrn různých vztahů okolí k centrům, mezi něž patří například dojíždka do zaměstnání a školských zařízení, využívání zdravotních služeb, využívání kulturní vybavenosti, výrobní svazky, administrativně-správní vazby střediska s jeho zázemím atd.

1.8 TYPOLOGIE REGIONŮ

Ve vědeckém prostředí stále neexistuje podle Dočkala (2004) konsensus či ustálená typologie regionů, která by mohla sjednotit různorodá východiska a která by se mohla stát „odrazovým“ můstkem pro další výzkum aspektů regionální politiky.

Typologii regionů lze provést dle široké škály hledisek. V této podkapitole se zaměříme na

hledisko hospodářského potenciálu, hledisko Evropské komise, hledisko vlády České republiky, hledisko statistického členění, geografické hledisko a hledisko ekonomické výkonnosti.

1.8.1 Hledisko hospodářského potenciálu

Na základě hospodářského potenciálu lze regiony dělit do následujících skupin⁸:

a) **nedostatečně rozvinuté periferní regiony** (Underdeveloped Peripheral Regions). Mezi tyto regiony dlouhou dobu patřily hraniční oblasti Evropského Společenství. Nejvíce nedostatečně rozvinutých regionů způsobilo první a druhé rozšíření Evropského Společenství, přičemž se jednalo hlavně o zemědělské oblasti. Pro tyto regiony byla charakteristická nedostatečně rozvinutá infrastruktura.

b) **upadající a staré industriální regiony** (Declining and Old Industrial Regions). Tyto regiony jsou spjaty s první vlnou industrializace; potýkají se s problémem vyčerpání přírodních zdrojů těžkého průmyslu a vysokého znečištění životního prostředí. Tyto regiony prochází procesem deindustrializace a restrukturalizace, což je spojeno s dočasnou vyšší mírou nezaměstnanosti a nedostatečnou profesní flexibilitou.

c) **centrální regiony** (Core Regions). Centrální regiony se vyznačují spjatostí s významnými metropolemi a vysokou koncentrací obyvatelstva a kapitálu. Jedná se o rychle expandující regiony s vysokým ekonomickým růstem.

d) **rychle se rozvíjející regiony** (Rapidly Developing Technopole Regions). Tento typ regionů je příznačný pro nové průmyslové oblasti, ve kterých se používají moderní technologie šetrné k životnímu prostředí. Často jsou tyto průmyslové zóny spjaty s prestižními univerzitami a dalšími akademickými pracovišti.

1.8.2 Hledisko Evropská komise

Evropská Komise dělí regiony do těchto skupin:

zaostalé regiony, vyznačující se nedostatkem infrastruktury, nízkými příjmy neefektivní zemědělskou produkcí a nízkou úrovní pracovní síly,

---

⁸ Harrop, J. (1996, s. 41-47)

regiony poznamenané průmyslovým úpadkem či ekonomickou recesí,
periferní regiony, které trpí geografickou izolací,
příhraniční regiony, jakožto zvláštní varianta periferních regionů,
regiony s urbanistickými problémy,
venkovské regiony, jakožto zvláštní typ zaostalých regionů.

Účelem této typologie je obsáhnout regiony, které kvůli svému nedostatečnému rozvoji vyžadují přímou podporu. Toto dělení je účelové a proto jeho cílem není zahrnout všechny typy regionů, ale pouze ty, které jsou způsobilé k finančním subvencím.

1.8.3 Typologie regionů podle potřeb ČR

Česká republika při dělení regionů vychází ze zákona č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje. Na základě zmiňovaného zákona jsou regiony členěny následovně:

a) **regiony se soustředěnou podporou státu**, které se podle charakteru svého zaostávání dále člení na:

strukturálně postižené regiony, ve kterých se soustřeďují negativní projevy strukturálních změn, dochází k útlumu odvětví a výrobních podniků a k růstu nezaměstnanosti. K jejich vymezení slouží ukazatelé charakterizující zejména trh práce a rozvoj podnikání.

hospodářsky slabé regiony, které na základě ukazatelů hospodářského a sociálního rozvoje vykazují podstatně nižší úroveň rozvoje než je průměrná úroveň v České republice. K jejich vymezení slouží ukazatele charakterizující zejména trh práce, hospodářskou úroveň a strukturu a úroveň příjmů obcí a obyvatel.

venkovské regiony, které jsou charakterizovány nízkou hustotou zalidnění, poklesem počtu obyvatel a vyšším podílem zaměstnanosti v zemědělství. K jejich vymezení slouží ukazatelé charakterizující zejména vývoj počtu obyvatelstva, strukturu jeho zaměstnanosti a podíl obyvatelstva ve venkovských obcích.

b) **ostatní regiony**, jejichž podporování státem je žádoucí z jiných důvodů, například pohraniční regiony, bývalé vojenské prostory, regiony postižené živelnými pohromami, regiony se silně narušeným či poškozeným životním prostředím, regiony s méně příznivými podmínkami pro rozvoj zemědělské výroby, regiony s vyšší průměrnou mírou nezaměstnanosti než je průměrná úroveň v České republice.

Vymezení regionů se soustředěnou podporou státu je zobrazeno na mapě v příloze 1.

1.8.4 Statistická typologie regionů

V rámci Evropské unie se pro statistické účely využívá společné administrativní dělení do jednotek NUTS (zkratka z francouzského La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques nebo z anglického Nomenclature of Territorial Unit for Statistics).

Klasifikace NUTS rozděluje jednotlivé členské státy na územní jednotky úrovně NUTS 1, tyto jednotky se rozdělují na územní jednotky úrovně NUTS 2 a tyto jednotky jsou rozděleny na územní jednotky úrovně NUTS 3.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1059/2003 ze dne 26. května 2003 o zavedení společné klasifikace územních statistických jednotek (NUTS) upravuje klasifikaci NUTS, která rozděluje hospodářské území členských států, takto: „Má-li být zavedena příslušná úroveň NUTS, v níž je zařazena daná třída správních jednotek v členském státě, musí průměrná velikost této třídy správních jednotek v členském státě ležet v těchto populačních hranicích“:

Úroveň	Minimum	Maximum
NUTS 1	3 miliony	7 milionů
NUTS 2	800 000	3 miliony
NUTS 3	150 000	800 000

Tabulka 2: Úrovně NUTS a meze počtu obyvatel

Zdroj: Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1059/2003 ze dne 26. května 2003 o zavedení společné klasifikace územních statistických jednotek (NUTS)

Vedle klasifikace NUTS existuje i soustava LAU (z anglického Local Administrative Units, místní správní jednotky), která v současnosti nahrazuje dřívější úrovně NUTS 4 a NUTS 5.

Územní jednotky NUTS v ČR pro potřeby statistické a analytické a pro potřeby EU se vymezují takto⁹:

NUTS 0 = stát (tj. ČR)

NUTS 1 = území (tj. ČR)

NUTS 2 = oblast (tj. sdružené kraje)

NUTS 3 = kraj (tj. vyšší územní samosprávné celky - VÚSC)

NUTS 4 (LAU 1) = okres

NUTS 5 (LAU 2) = obec (tj. zpravidla základní územní jednotky - ZÚJ).

---

⁹ Sdělení ČSÚ č. 490/2003 Sb. o vydání Klasifikace územních statistických jednotek (CZ-NUTS)

Aktualizovaná klasifikace CZ-NUTS je uvedena v příloze 2. V příloze 3 jsou zobrazeny úrovně NUTS 2 a NUTS 3 v ČR na mapě.

1.8.5 Geografické hledisko

Geografické hledisko rozlišuje čtyři typy regionů, a to:

geografický (makro) region, odpovídá rozlehlým geografickým celkům, popřípadě kontinentům, např. Blízký východ,
region stát, pojímá stát či soustátí, např. Česká republika, Německo,
subnárodní (makro) region, odpovídá krajům až zemím, např. Jižní Morava,
mikroregion, velikostně odpovídá obcím až okresům, např. mikroregion Lednicko-Valtický areál.

1.8.6 Hledisko ekonomické výkonnosti

Z pohledu ekonomické výkonnosti můžeme regiony členit na regiony:

růstové (rozvíjející se), jsou charakteristické budováním nových odvětví výroby a služeb a zároveň růstem počtu jejich obyvatel; tyto regiony nabízejí nejpříznivější podmínky a příležitosti pro založení a rozvoj nových podnikatelských subjektů, zejména malých a středních podniků,

stagnující, v těchto regionech z ekonomického hlediska nedochází k výraznějším změnám,

problémové, jedná se především o regiony postižené silnými strukturálními změnami, v důsledku čehož dochází k útlumu činnosti výrobních podniků či dokonce celých výrobních odvětví, tyto regiony dlouhodobě vykazují nízkou ekonomickou výkonnost.

1.9 REGIONÁLNÍ STRUKTURA ČESKÉ REPUBLIKY

1.9.1 Přirozená regionální struktura České republiky

Geografická situace České republiky se v podstatě shoduje s povodími hlavních řek: Labe, Moravy a Odry. Z toho vyplývá, že na našem území existují dva velké a jeden menší přirozený celek, tzv. makroregiony: polabský (Čechy), podunajský (Morava), pooderský (Slezsko).

Česká republika zaujímá postavení makroregionu vyššího stupně, který se rozpadá do dvou základních makroregionů nižšího stupně: Čechy a Morava s „českým“ Slezskem.

Dalšími regionálními jednotkami České republiky jsou mezoregiony. Jedná se o rozsáhlé územní jednotky, které jsou však nedokonale vyvinuty na našem území a svými vztahy pokrývají pouze 40-60% plochy České republiky. Mezi významné meziregionální procesy patří nedenní dojíždka za prací, migrace obyvatelstva a dojíždka do hierarchicky vyšších zařízení služeb.

„Nejmenšími“ regionálními jednotkami jsou tzv. mikroregiony. Pro tyto menší územní celky jsou charakteristické nejintenzivnější regionální procesy, jako dojíždka za prací, do škol a za službami. V České republice je vyvinuta dvoustupňová mikroregionální organizace.

Zvláštní postavení v regionální struktuře zaujímají regionální metropole, které jsou vymezeny na základě kritéria počtu obsluhovaných obyvatel. Počet obsluhovaných obyvatel musí dosáhnout alespoň jednoho milionu a skládá se ze součtu obyvatel centra a obyvatel spádového regionu.

Následující výčet poukazuje na rozřazení měst do regionálních center:

metropole mezinárodního významu: Praha,

regionální metropole I. řádu: Brno,

regionální metropole II. řádu: Ostrava,

mezoregionální centrum I. řádu: Plzeň,

mezoregionální centra II. řádu: Olomouc, Liberec, Hradec Králové, Pardubice, Ústí nad Labem, České Budějovice, Zlín, Karlovy Vary,

mikroregionální centra: Mladá Boleslav, Opava, Uherské Hradiště, Jihlava, Cheb, Jablonec nad Nisou, Tábor, Kolín a další.

1.9.2 Územně správní struktura České republiky

Územně správní struktura v rovině územní samosprávy je zakotvena v Ústavě České republiky v čl. 99, který říká, že: „Česká republika se člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky.“

Na základě ústavního zákona¹⁰ č. 347/1997 Sb. o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, bylo zřízeno čtrnáct VÚSC, a to:

Hlavní město Praha, vymezený územím hlavního města Prahy;

Středočeský kraj se sídlem v Praze, vymezený územím okresů Benešov, Beroun, Kladno, Kolín, Kutná Hora, Mělník, Mladá Boleslav, Nymburk, Praha-východ, Praha-západ, Příbram a Rakovník;

Jihočeský kraj se sídlem v Českých Budějovicích, vymezený územím okresů České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice a Tábor;

Plzeňský kraj se sídlem v Plzni, vymezený územím okresů Domažlice, Klatovy, Plzeň-město, Plzeň-jih, Plzeň-sever, Rokycany a Tachov;

Karlovarský kraj se sídlem v Karlových Varech, vymezený územím okresů Cheb, Karlovy Vary a Sokolov;

Ústecký kraj se sídlem v Ústí nad Labem, vymezený územím okresů Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice a Ústí nad Labem;

Liberecký kraj se sídlem v Liberci, vymezený územím okresů Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily;

Královéhradecký kraj se sídlem v Hradci Králové, vymezený územím okresů Hradec Králové, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov;

Pardubický kraj se sídlem v Pardubicích, vymezený územím okresů Chrudim, Pardubice, Svitavy a Ústí nad Orlicí;

Vysočina se sídlem v Jihlavě, vymezený územím okresů Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč a Žďár nad Sázavou;

Jihomoravský kraj se sídlem v Brně, vymezený územím okresů Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo;

Olomoucký kraj se sídlem v Olomouci, vymezený územím okresů Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov a Šumperk;

Moravskoslezský kraj se sídlem v Ostravě, vymezený územím okresů Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava a Ostrava-město;

Zlínský kraj se sídlem ve Zlíně, vymezený územím okresů Kroměříž, Uherské Hradiště, Vsetín a Zlín.

---

¹⁰ účinnost tohoto zákona byla stanovena na 1. 1. 2000

1.9.3 Regionální ukazatelé

Regionální ukazatelé jsou permanentně ve středu zájmu statistiků vyspělých zemí, neboť jsou základním nástrojem pro popis regionů a jejich situace. Smyslem získávání a zpracování informací, které nám regionální ukazatelé poskytují je poznání a hledání tendencí ve vývoji, ale především je podstatné jejich využití v praxi. Ukazatelé slouží ke zhodnocení sociální, ekonomické i ekologické situace v regionech. Znalost regionů a jejich popis je základním požadavkem pro formování regionální politiky a dokumentů regionálního rozvoje.

1.9.3.1 Regionální ukazatelé v nabídce ČSÚ

Na úrovni České republiky je hlavním zdrojem informací o regionech Český statistický úřad. Úkolem tohoto úřadu je vytvářet a poskytovat statistické informace nejen za území celé ČR, ale rovněž za její jednotlivé části. Regionální ukazatele v nabídce ČSÚ můžeme rozlišit na dvě úrovně:

- zprvč se jedná o regionální ukazatele, kde regionem je území vymezené administrativními hranicemi kraje,
- a za druhé se jedná o regionální ukazatele, kde regionem rozumíme sdružené kraje do regionů NUTS 2.

Jednotlivé regionální ukazatelé, kde region odpovídá kraji, jsou seskupeny do 20 následujících skupin:

- makroekonomické ukazatele,
- území a osídlení,
- obyvatelstvo,
- trh práce,
- organizační struktura,
- zemědělství a lesnictví,
- životní prostředí,
- průmysl,
- energetika,
- stavebnictví,
- výzkum a vývoj,
- cestovní ruch,

doprava,
školství,
kultura,
sport,
zdravotnictví,
pracovní neschopnost,
sociální zabezpečení,
kriminálnita, dopravní nehody, požáry.

Souhrnný výčet regionálních ukazatelů v nabídce ČSÚ je uveden v příloze 4.

1.9.3.2 Regionální ukazatele v nabídce EUROSTATU

Rovněž Evropská unie disponuje svými statistikami a poskytuje informace o regionech. Přestože by bylo možné využívat data zjištěná národními statistickými úřady a centry, spolehlivější je centrální sběr dat, čímž je zabezpečen shodný metodický postup statistických šetření, zpracování a interpretace dat. Na úrovni Evropské unie spadá tvorba statistik, jejich průběžné doplňování i prezentace do činnosti EUROSTATU – oficiálního statistického úřadu Evropské unie. Při tvorbě regionálních dat je nutné jednoznačné vymezení regionálních územních jednotek, k čemuž slouží klasifikace NUTS.

EUROSTAT vytváří a publikuje regionální statistiku, která obsahuje databázi třinácti hlavních okruhů regionálních ukazatelů:

Regionální zemědělská statistika,
Regionální demografická statistika,
Regionální účty dle metodiky ESA95,
Regionální vzdělávací statistika,
Regionální statistika vědy a technologie,
Regionální statistika zdraví,
Regionální statistika cestovního ruchu a turismu,
Regionální dopravní/přepravní statistika,
Regionální statistika trhu práce,
Regionální statistika mzdových nákladů.
Regionální statistika o migraci,
Regionální statistika o informační společnosti,
Regionální statistika o podnikání.

2. ANALÝZA REGIONÁLNÍCH DISPARIT A KONKURENCESCHOPNOSTI REGIONU

2.1 ANALÝZA REGIONÁLNÍCH DISPARIT

2.1.1 Definice pojmu regionální disparita

Regionální disparity patří k frekventovaným pojmům v souvislosti s regionální politikou a regionálním rozvojem. Při snaze o definování pojmu regionální disparita se setkáváme se dvěma dílčími úkoly. Prvním úkolem je definování pojmu region a druhým je definování pojmu disparita. Pojem region je již vysvětlen v první kapitole, nyní je tedy zapotřebí objasnit, co je disparita.

Pojem disparita je v teoretické literatuře i v encyklopediích definován velmi obecně. Ve slovnících cizích slov najdeme, že disparita znamená nerovnost, rozdílnost nebo nepoměr různých jevů.

Mezi jednotlivými regiony existují regionální rozdíly, jež se v souvislosti s regionální politikou začaly intenzivně zkoumat. V odborné literatuře se používá pojem regionální disparity, jež je synonymem pro regionální rozdíly, resp. rozdíly mezi regiony. Definice regionálních disparit je však složitější, než pouhé konstatování, že se jedná o rozdíly mezi regiony. V odborné literatuře lze nalézt několik definic.

V německé publikaci (Vorauer, 1997) jsou uvedeny následující definice, které shrnují poznatky z více zdrojů:

„Regionálními disparitami se rozumí odchylky od nějakého myšleného referenčního rozdělení znaků pokládaných za relevantní, v souvislosti s různými prostorovými úrovněmi měřítka (ohraničení regionu)“.

„Regionální disparita je nevyrovnanost prostorových struktur v nějakém regionu, resp. v různých regionech. Regionální disparity se projevují v různých podmínkách života, jakož i v nerovných hospodářských rozvojových možnostech. Protiklad město - venkov může být také chápán jako forma prostorové disparity“.

Dle publikace OECD (2002) regionální disparity vyjadřují míru odlišnosti projevu

intenzity zkoumaného ekonomického jevu pozorovaného v rámci regionů dané země. Tato definice se však omezuje pouze na ekonomické jevy a regionální disparity pouze v rámci dané země. Oproti tomu ILO (International Labour Organization, Mezinárodní organizace práce) chápe regionální disparity jako rozdíly mezi ekonomickým výkonem a blahobytem mezi zeměmi nebo regiony.

V publikaci Hančlová, Tvrđý (2004) nalezneme následující výklad regionálních disparit: „Regionální disparity jsou vzdálenosti mezi regiony v abstraktním metrickém prostoru. Tento prostor může popisovat buď jeden vybraný deskriptor regionu, nebo celá množina těchto deskriptorů, a to jak statisticky tak dynamicky.“

Autoři, kteří se zabývali výzkumem regionálních disparit v územním rozvoji ČR, definovali regionální disparity takto¹¹: „Regionální disparita je rozdílnost nebo nerovnost znaků, jevů či procesů majících jednoznačné územní umístění (lze je alokovat ve vymezené územní struktuře) a vyskytujících se alespoň ve dvou entitách této územní struktury“.

Výše uvedené definice jsou velice univerzální a pro praktické uchopení nenaznačují, zdali jsou regionální disparity pozitivním či negativním jevem a zdali cílem regionální politiky je jejich snižování.

2.1.2 Negativní a pozitivní regionální disparity

Regionální disparity můžeme identifikovat jako škodlivé (negativní) či příznivé (pozitivní). Jejich rozlišení vyplývá z přístupu ke zkoumání rozdílnosti subjektů.

První přístup nahlíží na zkoumání rozdílnosti z pohledu potřeby identifikace a zjišťování, v čem jednotlivé subjekty (státy, země, regiony, obce apod.) zaostávají. Zjišťování negativních znaků je natolik dominantní přístup, že se označuje za „disparitní přístup“. S tímto přístupem tedy získáme negativní regionální disparity, které můžeme chápat jako slabé stránky zkoumaného subjektu. Negativní regionální disparity tvoří podstatu tradiční regionální politiky Evropské unie, která se snaží o jejich postupné zmírňování a odstraňování. Regionální politika EU bude podrobněji rozebrána v kapitole č. 4.

---

¹¹ Regionální disparity. Working papers N. 2 (2008, s. 9)

Druhým, dosud méně častým přístupem je zkoumání rozdílnosti subjektů za účelem poznání jejich jedinečnosti, zvláštnosti a odlišnosti od ostatních zkoumaných subjektů. Získáme tím informace o pozitivních regionálních disparitách, které můžeme chápat jako silné stránky zkoumaného subjektu. Pozitivní regionální disparity mohou být motorem rozvoje a zdrojem konkurenční výhody zkoumaného subjektu, proto je žádoucí pozitivní disparity prohlubovat.

Obecně můžeme říci, že regionální disparity, negativní i pozitivní, mohou podmiňovat vývoj regionů. Bez disparit by nebylo možné diferencovat regiony ani získávat podněty pro vývoj. Při neexistenci disparit neexistují mechanismy, které by stimulovaly rozvoj.¹²

2.1.3 Základní charakteristiky regionálních disparit

Pro identifikaci a hodnocení regionálních disparit je důležité zabývat se jejich základními atributy, podle nichž je možné regionální disparity zkoumat, resp. klasifikovat.

Mezi základní atributy regionálních disparit patří:

- teritorialita disparit,
- ovlivnitelnost disparit,
- časové hledisko,
- měřitelnost disparit,
- způsob vzniku,
- dopady regionálních disparit,
- sféra výskytu.

2.1.3.1 Teritorialita disparit

Regionální disparity se mohou vyskytovat na různých geografických úrovních, počínaje státy až po okresy. Při zkoumání disparit je tedy zásadní otázkou vymezení území, resp. regionů, u nichž se disparity sledují. Vymezení regionu je však problematické, protože pojmu region je přiřazen různorodý obsah. Z hlediska teritoriality disparit lze uplatnit následující typy regionů v podmínkách České republiky:

- regiony soudržnosti (NUTS 2),

---

¹² Lacina, K., Sekerka, B. (2008, s. 68)

samosprávné kraje (NUTS 3),
dřívější kraje,
okresy (LAU 1),
obce (města, statutární města, městyse), (LAU 2),
městské obvody.

Výčet samozřejmě není úplný, rozsah regionů pro účely zkoumání disparit se může libovolně měnit.

2.1.3.2 Ovlivnitelnost disparit

Ovlivnitelnost regionálních disparit znamená možnost jejich zmírňování, což se uskutečňuje především za pomoci určitých nástrojů regionální politiky.

Z hlediska ovlivnitelnosti lze na disparity pohlížet jako na disparity¹³:

neovlivnitelné, mezi něž patří především disparity vzniklé na základě přírodních zdrojů. Tuto skupinu můžeme dále členit:

- disparity neovlivnitelné ani v budoucnu (disparity přírodních zdrojů),
- disparity neovlivnitelné dočasně, jedná se o disparity, jež by mohly být v budoucnu ovlivnitelné na základě rozvoje vědy.

ovlivnitelné, které lze ovlivnit nástroji regionální politiky. Dále je můžeme členit na disparity:

- přímo ovlivnitelné, které jsou charakteristické úzkou vazbou mezi řídicím aktem a dosaženým výsledkem,
- nepřímo ovlivnitelné, kde neexistuje úzká vazba mezi použitým nástrojem regionální politiky a disparitou, která má být ovlivněna.

2.1.3.3 Časové hledisko

Regionální rozdíly jsou v čase proměnlivé, proto je časové hledisko velice významné pro jejich zkoumání a hodnocení. Existence disparit má časově podmíněný charakter, podle něhož rozlišujeme:

regionální disparity působící krátkodobě,
regionální disparity působící střednědobě,
regionální disparity působící dlouhodobě.

---

¹³ Regionální disparity. Working papers N. 2 (2008, s. 22)

2.1.3.4 Měřitelnost

Měřitelnost regionálních disparit vyjadřuje způsob hodnocení velikosti regionálních disparit, tj. přístupy k získávání údajů charakterizující disparity, k jejich hodnocení, srovnávání apod.¹⁴

Aydalot (1985) tvrdí, že „vše je měřitelné, a to od podnebí až po příjem, od migračních pohybů až po vybavení myčkami nádobí. Vždy je možno postavit jeden ukazatel proti druhému a je snadné ukázat u jakéhokoliv regionu, že je první, nebo poslední.“ S měřením regionálních disparit je však spojena řada potíží. Je nutné mít k dispozici potřebná data, na jejichž základě se stanoví indikátory. Potřebná data nemusí být ale dostupná ve správném časovém či územním měřítku.

Měření regionálních disparit může být prováděno na základě objektivních a subjektivních ukazatelů. Objektivní ukazatelé mají představovat blahobyť, jako je příjem, zdraví, vzdělávání, bydlení, počet osobních aut, telefonů, televizních přijímačů nebo lékařů na jeden tisíc obyvatel. Subjektivní ukazatele se tvoří na základě dotazování lidí ohledně toho, co si myslí o své situaci, to znamená, zda se cítí šťastní, nebo jak by popsali stupeň spokojenosti se svým životem¹⁵.

Metodami měření regionálních disparit se zabývám v kapitole č. 3.

2.1.3.5 Způsob vzniku regionálních disparit

Z hlediska způsobu vzniku můžeme rozlišovat dva typy regionálních disparit, a to:

samovolně vznikající (vznikající především geografickými či zdrojovými asymetrickými šoky, jako např. povodněmi, kalamitami, vichřicemi, zemětřeseními),

vznikající činností člověka (vyvolané zejména ekonomickou a politickou činností).

2.1.3.6 Dopady regionálních disparit

Existence regionálních disparit s sebou přináší různé důsledky na život v regionech. Podle oblasti, na kterou mají disparity dopad, můžeme rozlišovat tyto druhy dopadů:

dopady disparit citlivé pro obyvatelstvo (rozdíly v míře nezaměstnanosti, příjmech apod.),

---

¹⁴ Regionální disparity. Working papers N. 2 (2008, s. 19)

¹⁵ Regionální disparity. Working papers N. 2 (2008, s. 19)

dopady disparit na ekonomický rozvoj (např. rozdíly v tvorbě inovací),
dopady disparit na životní prostředí.

2.1.3.7 Sféra výskytu regionálních disparit

Výskyt regionálních disparit lze rozčlenit do tří sfér:

sociální sféra, týkající se obyvatelstva a kvality jeho života,
ekonomická sféra, která souvisí s ekonomickým potenciálem,
územní sféra, která se týká geografických, přírodních a technických podmínek.

2.1.4 Faktory vzniku regionálních disparit

Regionální disparity vznikají v důsledku mnoha faktorů, jež mají za následek regionální nerovnováhu. Klaassen (1987)¹⁶ ve své publikaci uvádí několik faktorů vzniku regionálních disparit, přičemž je rozčleňuje do dvou základních skupin, a to primárních faktorů a sekundárních faktorů.

2.1.4.1 Primární faktory

K primárním faktorům patří:

relativně nízká mobilita pracovní síly

Relativně nízká mobilita pracovní síly je dána skutečností, že pracující nereagují okamžitě na rozdíly ve mzdách. Pracující reagují pomalu, což má za následek regionální deformace v příjmech.

relativně nízká mobilita kapitálu

Kapitál je z teoretického hlediska považován za velice mobilní, avšak v realitě jsou reakce kapitálu na rozdíly ve výrobních nákladech silně rigidní. Zejména pokud není dostatečně rozvinut trh kapitálu.

geografické faktory

Geografické faktory vzniku disparit jsou dány přírodními podmínkami. Některé regiony disponují přírodním bohatstvím (uhlí, ropa), ze kterého mohou těžit. Naproti tomu jiné regiony mají špatné přírodní podmínky pro ekonomický rozvoj.

ekonomická struktura regionu

Jednotlivé regiony jsou ekonomicky orientované na různá odvětví. Pokud je region

---

¹⁶ srov. Regionální disparity. Working papers N. 2 (2008, s. 16)

orientovaný na rozvíjející se odvětví, pak za normálních podmínek prosperuje a roste zde poptávka po pracovních silách. Některé regiony jsou však ekonomicky založené na útlumových odvětvích, po jejichž výrobcích poklesla poptávka a následkem je, že se musejí potýkat s vysokou mírou nezaměstnanosti.

2.1.4.2 Sekundární faktory

Regionální disparity vznikají také v důsledku sekundárních faktorů, které vyplývají z primárních faktorů. Sekundárními faktory jsou:

vnější ekonomika

Rozvoj regionu úzce souvisí s přílivem nových firem do regionu. Ten může být ovlivněn dopravním systémem, technickou infrastrukturou, kontaktem s centrálními úřady apod.

demografická situace

Z hlediska demografické situace jde v regionech o rozdíly ve vzdělanosti, věkovém složení, přírůstcích obyvatelstva atd.

rigidita nákladů a cen

Přirozené přizpůsobování trhů změnám v nabídce a poptávce je v některých regionech znemožněno. Typickým příkladem může být trh s uhlím. Poklesne-li poptávka po uhlí, nepůsobí to automaticky snížení jeho ceny, protože relativní mzdy jsou rigidní.

faktory prostředí

Důležitým faktorem prostředí je jeho image (přitažlivost). Regiony, které jsou přitažlivé, přilákají mnohem více investorů. Naopak devastované regiony nejsou takovým lákadlem, proto je zapotřebí je rekonstruovat, aby se staly přitažlivými pro zahraniční kapitál.

2.1.5 Klasifikace regionálních disparit

Regionální disparity lze klasifikovat z mnoha hledisek. Tato kapitola je zaměřena na klasifikaci dle autorů Wishlade a Yuill a klasifikaci z hlediska soudržnosti v Evropské unii.

2.1.5.1 Klasifikace regionálních disparit dle autorů Wishlade a Yuill

Regionální disparity jsou klasifikovány v mnoha publikacích různých autorů. Základem klasifikace u většiny autorů je věcné hledisko, které použily i autoři Wishlade a Yuill.

Wishlade a Yuill (1997, s. 5) ve své výzkumné práci poukazují na regionální disparity mezi členskými státy Evropské unie. Jednotlivé členské státy odrážejí různé geografické okolnosti, úroveň ekonomického rozvoje a rozsah sociálních problémů, stejně jako i různá

měřítka jejich vnitřních regionálních disparit. Koncept regionálních rozdílů se mění od země k zemi, ale v podstatě se jedná o tři základní typy regionálních disparit. Jedná se o:

- fyziké disparity, související s geografickými nebo přírodními podmínkami,
- ekonomické disparity, týkající se kvality nebo kvantity výstupu regionu,
- sociální disparity, týkající se příjmu nebo životní úrovně obyvatel.

K uvedené klasifikaci regionálních disparit autoři provedli analýzu používaných indikátorů regionálních disparit podle členských států anebo určené Evropskou komisí.

Následující tabulka 3 obsahuje výčet indikátorů regionálních disparit.

Indikátory		
fyzikých disparit	ekonomických disparit	sociálních disparit
klíma	HDP na obyvatele	nezaměstnanost
vzdálenost od trhu / periferialita/ dostupnost	daň z příjmu	struktura nezaměstnanosti
hustota populace	průmyslová / činnostní struktura	trendy zaměstnanosti
změna populace	infrastruktura/ komfort	budoucí zaměstnanost
	ekonomický výhled	aktivní obyvatelstva
	demografické trendy	kvalifikace/ profesní struktura
		příjem
		životní podmínky
		demografické trendy

Tabulka 3: Indikátory regionálních disparit

Zdroj: Wishlade, F., Yuill, D. (1997, s. 11, 17), upraveno

2.1.5.2 Klasifikace regionálních disparit z hlediska soudržnosti v Evropské unii

Jedním z hlavních cílů regionální politiky je snižování regionálních disparit. V rámci Evropské unie byla zkoncipována politika soudržnosti, jejímž záměrem je snižování ekonomických, sociálních a územních disparit, které jsou projevem nedostatečné soudržnosti.

Soudržnost má v pojetí politik Evropské unie tři dimenze:

- sociální soudržnost, která je určena rozvojem lidského potenciálu,
- ekonomická soudržnost, která je určena rozvojem ekonomického potenciálu,
- územní soudržnost určená rozvojem územního potenciálu.

Míra soudržnosti je dána velikostí, strukturou a úrovní disparit. Disparity můžeme tedy vnímat jako výraz úrovně soudržnosti. Z této základní myšlenky vyplývá, že disparity

můžeme klasifikovat podle dimenze soudržnosti. Hovoříme pak o základním věcném členění disparit do tří typů, jimiž jsou:

- sociální disparity,
- ekonomické disparity,
- územní disparity.

Sociální disparity

Sociální disparity vyjadřují nerovnosti v kvalitě a kvantitě stavu a vývoje lidského potenciálu. Záměrem sociální soudržnosti v rámci Evropské unie je dosahování cílů v oblasti zaměstnanosti, úrovni vzdělání, sociální vyloučení různých skupin apod. Sociální soudržnost převažuje, pokud jsou sociální disparity vyjádřené řadou ukazatelů politicky udržitelné. Mezi ukazatele sociálních disparit řadíme míru nezaměstnanosti, která je nejpoužívanějším identifikátorem sociálních problémů, dále je brána v úvahu i dostupnost zaměstnání, kvalita zaměstnání či kvalifikace pracovní síly a úroveň vzdělání a v neposlední řadě i úroveň sociálního zabezpečení.

Ekonomické disparity

Ekonomické disparity vyjadřují rozdílnosti v kvalitě a kvantitě stavu a vývoje ekonomického potenciálu regionu. Ekonomické disparity odráží úroveň ekonomické soudržnosti, která však není jednoznačně definována. Molle (2007) uvádí, že „ekonomická soudržnost existuje, když všechny segmenty (zejména regiony) jsou vloženy do celkové evropské ekonomiky takovým způsobem, aby mohly čelit mezinárodní konkurenci.“ Z tohoto tvrzení vyplývá, že ekonomická soudržnost úzce souvisí s konkurenceschopností. Lze tedy tvrdit, že zlepšení ekonomické soudržnosti je dáno poklesem disparit mezi složkami konkurenceschopnosti; zjednodušeně řečeno, když jsou slabší regiony schopny „dohánět“ ty vyspělejší.

Ekonomické disparity se projevují především v disparitách regionálního výstupu, proto se za hlavní ukazatel ekonomických disparit pokládá hrubý domácí produkt, resp. HDP na obyvatele.

Územní disparity

Územní disparity vznikají v důsledku rozdílných geografických a přírodních podmínek. Tyto disparity se projevují především v dostupnosti trhů, vzdělání, služeb apod.

Pro vyjádření územních disparit v kontextu s územní soudržností se používá pojem územní

nerovnováha. Třetí zpráva Evropské komise o ekonomické a sociální soudržnosti (2004, s. 27) poukazuje na mnoho aspektů územní nerovnováhy v Evropské unii, které ohrožují harmonický rozvoj hospodářství Unie:

na úrovni EU je to vysoká koncentrace hospodářské činnosti a obyvatelstva v centrální oblasti neboli v tzv. pětiúhelníku (rozpínajícím se mezi severním Yorkshirem v Anglii, Frenche-Comté ve Francii, Hamburkem v severním Německu a Milánem v severní Itálii),

na národní úrovni je to přetrvávání značných nevyvážeností mezi hlavními metropolitními oblastmi a zbytkem státu, pokud jde o hospodářský rozvoj,

na regionální úrovni je to zvětšování nebo alespoň přetrvávání velkého počtu územních rozdílů kromě těch, které lze změřit HDP nebo nezaměstnaností, jako např. vzrůstající dopravní zácpy a znečištění ovzduší a přetrvávání sociálního vyloučení v hlavních městských aglomeracích, zatímco mnoho venkovských oblastí trpí nedostatečným hospodářským spojením se sousedními malými a středními městy, poklesem počtu obyvatel a snižováním dostupnosti základních služeb,

v rámci regionů a měst je to rozvoj hnízd chudoby a sociálního vyloučení, atd.

Územní disparity jsou mnohdy následkem asymetrického rozmístění lidského a fyzického kapitálu, které vyplývá z nerovností ve vybavenosti území faktory konkurenceschopnosti. Kapitál je často koncentrován do centra, čímž vznikají disparity mezi centrem a periferií. Rozdíly můžeme najít v obyvatelstvu, bohatství, dostupnosti služeb, dopravní infrastruktuře, přístupu k telekomunikacím a informační společnosti, intenzitě vývoje, výzkumu a inovací. Tyto rozdíly ovlivňují konkurenceschopnost regionu a v širším pojetí i celkovou konkurenceschopnost ekonomiky Evropské unie.

2.2 KONKURENCESCHOPNOST REGIONU

Tato kapitola je zaměřena na konkurenceschopnost regionu. Nejprve však bude konkurenceschopnost charakterizována v širším pojetí.

Pojem konkurenceschopnost vyvolává mnoho debat a otázek (např. Koho, resp. co můžeme pokládat za konkurenceschopného? Jak definovat a interpretovat konkurenceschopnost?) a někteří autoři dokonce pochybují o smysluplnosti tohoto pojmu.

2.2.1 Úvod ke konkurenceschopnosti

Konkurenceschopnost se v 21. století stala hlavním motivem rozvojových strategií států i regionů na celém světě. Jedním z nejpodstatnějších kroků v oblasti konkurenceschopnosti byly četné analytické studie, které vznikly v 80. a 90. letech minulého století ve Spojených státech amerických. Tyto studie bijící na poplach proti ztrátě konkurenceschopnosti USA ve vztahu k Japonsku, vyzývaly k přijetí opatření se zaměřením na obnovu a posílení konkurenceschopnosti americké ekonomiky. V daném období bylo ve Spojených státech publikováno mnoho publikací zabývajících se mezerami v oblasti konkurenceschopnosti. K nejznámějším a nejpopulárnějším se řadí především publikace Laury D'Andrey Tyson, předsedkyně Rady ekonomických poradců prezidenta B. Clintona, *Who's Bashing Whom*, v níž autorka mimo jiné uvedla svou známou definici konkurenceschopnosti: „Konkurenceschopnost je naše schopnost produkovat zboží a služby, které jsou schopny úspěšně projít testem mezinárodní konkurence, přičemž se naši občané budou moci těšit z rostoucí a dlouhodobě udržitelné životní úrovně.“

V otázce nezbytnosti konkurenceschopnosti nezůstala dlouho pozadu Evropa, resp. evropští politici. Jacques Delors v Kodani upozornil představitele členských států Evropské unie na nedostatečnou konkurenceschopnost ve vztahu k USA a Japonsku, která zapříčinila vysokou nezaměstnanost v zemích EU. V roce 2000 si Evropská unie v Lisabonské strategii¹⁷ vytkla za cíl „stát se do roku 2010 nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomikou, schopnou udržitelného růstu s více a lepšími pracovními místy a s větší sociální soudržností.“

Tato kapitola nese název konkurenceschopnost regionů, než se na ní zaměříme, je nutné tento pojem uchopit v širších souvislostech. Pojem konkurenceschopnost je totiž chápán na dvou různých úrovních, a to na úrovni mikroekonomické a makroekonomické.

2.2.2 Mikroekonomická konkurenceschopnost

Pojem konkurenceschopnost se ve svém původním významu vztahoval pouze na firmy a firemní strategie a ještě na počátku 80. let minulého století setrval na podnikové úrovni.

---

¹⁷ Lisbon European Council 23 and 24 March 2000. Presidency Conclusion. [online]. Dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm#>. [cit. 20. 1. 2010].

Definice konkurenceschopnosti na podnikové úrovni je relativně jasná. Například Skokan (2004, s. 60) uvádí, že konkurenceschopnost firem se odvozuje od konkurenční výhody, kterou firmy získaly svými způsoby výroby a působením na trzích ve srovnání se svými soupeři na trhu. Pojem konkurenceschopnost na mikroekonomické úrovni vyjadřuje schopnost firmy soutěžit, růst a být ziskovou.

Podnik je považován za konkurenceschopný tehdy, jestliže je schopen¹⁸:

udržet se na trhu a pokud možno zvyšovat svůj tržní podíl,
plnit své závazky vůči svému okolí: platit svým zaměstnancům mzdu, akcionářům vyplácet dividendy, státu řádně odvádět daně, bankám splácet úvěr dodavatelům platit za suroviny, materiál, polotovary, stroje a zařízení.

Podnik může dosáhnout konkurenceschopnosti především na základě nižších nákladů nebo vyšší kvality než jeho rivalové. Hovoříme pak o cenové konkurenci a konkurenci kvalitou. Tyto dva typy konkurence jsou pokládány za dva základní zdroje konkurenceschopnosti podniku. Třetím zdrojem konkurenceschopnosti je postavení podniku na trhu a jeho schopnost ovlivňovat podmínky, za nichž nabízí své produkty.

V okamžiku, kdy o výrobky nebo služby podniku přestane být na trhu zájem, nebo kdy podnik není schopen dostát svým povinnostem, ztrácí svou konkurenceschopnost a musí trh opustit. Konkurenceschopnost podniku je tedy určena udržením se na trhu zboží nebo služeb a splněním povinností vůči vlastníkům a všem zainteresovaným osobám¹⁹.

Rozlišení konkurenceschopnosti a nekonkurenceschopnosti podniku je tedy v tržní ekonomice zřetelně definováno. Podnik je nekonkurenceschopný, pokud nedokáže na trhu nabídnout takové zboží a služby, které by byli spotřebitelé ochotni kupovat a pokud není schopen dostát svým finančním závazkům.

2.2.3 Makroekonomická konkurenceschopnost

Přestože se pojem konkurenceschopnost ve svém původním významu pojil k podnikové sféře, od 80. let minulého století nastává posun pojmu konkurenceschopnosti na nadpodnikovou úroveň. Konkurenceschopnost se dostává do popředí mezi cíle nejen podniků, ale i národních ekonomik, zemí a světových regionů. Posilování konkurenceschopnosti států a světových regionů získalo povahu doktríny. Na rozdíl od

---

¹⁸ Klvačová, E. (2007, s. 11)

¹⁹ Lacina, K., Sekerka, B. (2008, s. 107)

mikroekonomické konkurenceschopnosti je pojem makroekonomická konkurenceschopnost (neboli národní konkurenceschopnost) obtížně uchopitelný a pohybujeme se na nejkontroverznější referenční úrovni.

Navzdory tomu, že národní konkurenceschopnost je pojem velice aktuální, její definice není nijak sjednocena a samotných definic konkurenceschopnosti národních států existuje nepřeborné množství.

Než přikročíme k vymezení pojmu makroekonomická konkurenceschopnost, je zásadní si položit otázku, zda mezi sebou mohou státy soutěžit. Mnoho autorů vzneslo pochybnosti o smysluplnosti pojmu konkurenceschopnost na národní úrovni. Největším odpůrcem se stal americký ekonom Paul Krugman, jehož postoj vystihuje následující výrok: *„Řekněme si konečně pravdu: Mluvit o konkurenceschopnosti na úrovni národních ekonomik je nesmysl. A posedlost konkurenceschopností je špatná i nebezpečná zároveň“*. (Krugman, 1994). Kritici odmítající makroekonomickou konkurenceschopnost často argumentují tím, že v případě států nelze aplikovat kritérium přežití. Zatímco soutěžení mezi podniky může vést k bankrotu neúspěšných podniků a jejich odchodu z trhu, mezi státy neexistuje analogie takového způsobu zániku. I když se stát stane nekonkurenceschopným, nemůže zaniknout, bude tu stále. Dělicí čára mezi konkurenceschopností a nekonkurenceschopností, kterou lze celkem snadno narýsovat na mikroekonomické úrovni, však na úrovni států neexistuje.

Na druhou stranu, pojem konkurenceschopnost se stále častěji objevuje při hodnocení národních ekonomik, prosperity států či jejich dosažené životní úrovně. Myšlenku konkurenceschopnosti národních států vyzdvihl i bývalý prezident USA Clinton výrokem, že *„každá země se podobá velké korporaci soutěžící na globálním trhu.“*

Otázka smysluplnosti pojmu konkurenceschopnost na národní úrovni je sice bez jednoznačné odpovědi, ale pro další výklad budeme vycházet z předpokladu, že státy mezi sebou skutečně soutěží. Neboť státy mezi sebou bezpochyby soutěží především v tom, aby se staly co nejvíce přitažlivými pro ekonomické subjekty.

Konkurenceschopnost národních států a světových regionů je hodnocena a porovnávána úctyhodnými organizacemi, mezi něž patří například tyto:

Světové ekonomické fórum, které každoročně publikuje Zprávu o globální konkurenceschopnosti,

Mezinárodní institut pro rozvoj managementu (IMD), který každý rok zpracovává Světovou ročenku konkurenceschopnosti,

Evropská unie, která publikuje Zprávu o evropské konkurenceschopnosti, dále pak Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, Světová banka, Mezinárodní měnový fond.

Přikročme nyní k definici makroekonomické konkurenceschopnosti. Téměř každá z institucí, jež se konkurenceschopností zabývá, vytvořila svojí vlastní definici konkurenceschopnosti.

Evropská komise ve své zprávě *Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of Regions in the European Union* (1999, s. 75) nabízí následující definici: „Národní konkurenceschopnost je schopnost produkovat zboží a služby, které obstojí v testu mezinárodních trhů a zároveň schopnost dosahovat vysokých a udržitelných příjmů. Nebo obecněji, je to schopnost generovat vysoké příjmy i vysokou zaměstnanost při vystavení mezinárodní konkurenci.“

Další definice je uvedena v *European Competitiveness Report* (2008, s. 15): „Konkurenceschopností se zde rozumí udržitelný růst životního standardu země nebo regionu a dosažení co nejnižší míry nedobrovolné nezaměstnanosti.“

OECD (1992, s. 237) například definuje konkurenceschopnost jako míru schopnosti, s jakou je v otevřených tržních podmínkách země schopna produkovat zboží a služby, které obstojí v testu mezinárodní konkurence, a zároveň udržovat nebo zvyšovat reálný domácí důchod.

Jiný pohled na konkurenceschopnost předkládá Světové ekonomické fórum, které využívá k hodnocení konkurenceschopnosti definici založenou na produktivitě. Přístup ke konkurenceschopnosti založené na produktivitě prezentuje Porter (1998): „Rostoucí prosperita národa, státu, regionu závisí na produktivitě, s jakou využívá své lidské, kapitálové a přírodní zdroje. Produktivita se vyjadřuje pomocí hodnoty zboží a služeb vyprodukovaných na jednotku práce a kapitálu. Posledních 10 – 15 let zcela prokázalo, že konkurenceschopnost je odvozena z produktivity a je definována jako úroveň produktivity. Pro dosažení a udržení úspěchu je nutné zcela změnit přístup, který byl založen na nízkých nákladech a na efektivnosti. Nový přístup je založen na inovacích a dynamice.“

2.2.4 Regionální konkurenceschopnost

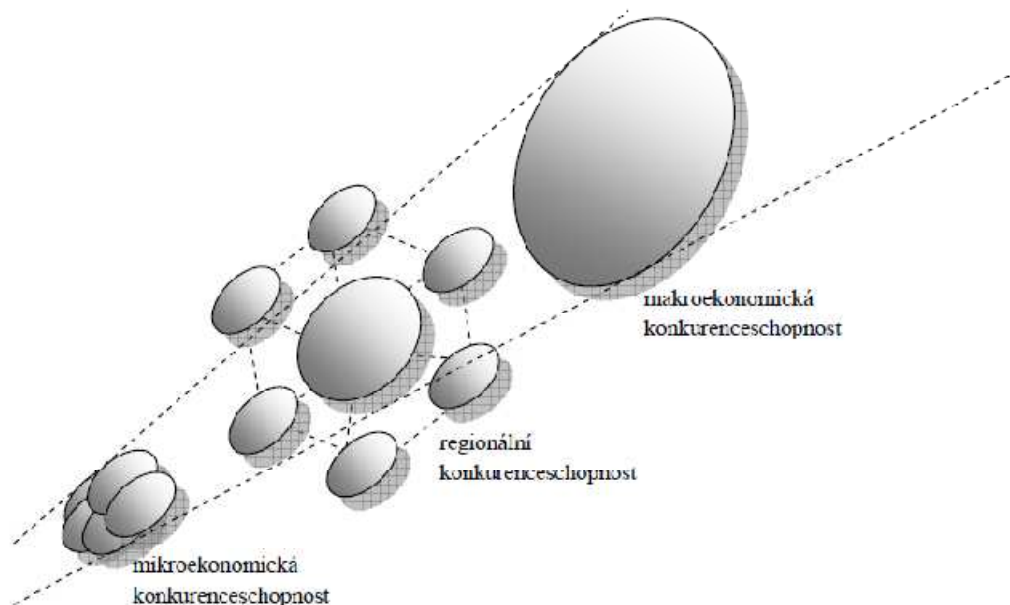
V posledních letech se stále častěji setkáváme s pojmem regionální konkurenceschopnost, v českém kontextu je to zejména dáno vstupem do Evropské unie. V rámci regionální politiky Evropské unie se stále více prosazuje podpora konkurenceschopnosti, což dokazuje i zařazení regionální konkurenceschopnosti jako cíle 3 v rámci regionální politiky EU na období 2007-2013 (viz 4. kapitola).

Proč je stále více zdůrazňován význam konkurenceschopnosti na úrovni regionů? Hlavním důvodem je, že v globální ekonomice jsou regiony hnacími silami jednotlivých ekonomik. Dokonce se o nich mluví jako o „lokomotivách“ rozvoje. Další příčinou může být regionalizace veřejných politik, neboť dochází k postupnému přesunu koordinačních a rozhodovacích aktivit na regionální úroveň a regiony tak sehrávají stále významnější úlohu v ekonomickém rozvoji států. Zároveň je nutné podotknout, že na regionální úrovni neexistují automatické a efektivní kompenzační a regulační mechanismy jako na úrovni státu, a navíc se pro regiony může stát hrozbou migrace mobilních faktorů, kapitálu a práce.²⁰

Konkurenceschopnost lze obecně rozlišovat na třech úrovních. V předešlé části jsme se zabývali mikroekonomickou a makroekonomickou konkurenceschopností. Nyní musíme doplnit třetí úroveň, a to regionální konkurenceschopnost, která tvoří předěl mezi úrovní konkurenceschopnosti mikroekonomickou a makroekonomickou (viz obrázek 1).

---

²⁰ Pavelková, D. (2009, s. 37)

Obrázek 1: Rozdílné prostorové perspektivy konkurenceschopnosti

Zdroj: Borozan, D. (2008, s. 52)

Regionální konkurenceschopnost je často pojímána jako agregát mikroekonomické konkurenceschopnosti a derivát makroekonomické konkurenceschopnosti. Nicméně řada autorů zdůrazňuje omezenost tohoto pojetí.

Regionální konkurenceschopnost jako mikroekonomický agregát

Pojetí regionální konkurenceschopnosti jako mikroekonomického agregátu zastával především Porter²¹. Jeho odůvodnění je následující: „Vzhledem k tomu, že regionální konkurenceschopnost je založena na výkonnosti firmy, a protože konkurenceschopnost firmy je jednoduše ukazatelem produktivity, pak regionální konkurenceschopnost je ekvivalentem k produktivitě.“

Regionální konkurenceschopnost jako makroekonomický derivát

Definice regionální konkurenceschopnosti jako makroekonomického derivátu vychází z názoru, že mikroekonomická produktivita je sice podstatnou, nikoli však dostatečnou podmínkou pro regionální konkurenceschopnost. Zejména neuspokojivá úroveň produktivity nezajišťuje trvalou regionální prosperitu. Trvalá regionální prosperita měřená příjmem na obyvatele, mírou zaměstnanosti a příznivým životním prostředím, je klíčem pro posouzení dosažené regionální konkurenceschopnosti.

Makroekonomická perspektiva při definování regionální konkurenceschopnosti byla

²¹ převzato z Borozan D. (2008, s. 7)

zdůrazněna Storperem. Storper (1997, s. 264) definuje regionální konkurenceschopnost jako schopnost regionu přilákat a udržet firmy se stabilním nebo rostoucím podílem na trhu jejich produkce, při zachování nebo zvýšení životního standardu těch, kdo participují na jejich výrobě. To znamená, že region bude konkurenceschopný, pokud se mu podaří vytvořit takové podmínky, které umožní trvalé vytváření přidané hodnoty, zlepšení životního standardu a blahobyt jeho občanů.

Regionální konkurenceschopnost však nelze pouze vymezit jako derivát národní konkurenceschopnosti, a to především v důsledku zjevných rozdílů mezi makroekonomikou a regionální ekonomikou. Významné rozdíly vyplývají ze skutečnosti, že konkurenceschopnost na makroekonomické úrovni je mnohem vyšší a heterogenní, než je na regionální úrovni. Kromě toho, národní vláda má větší pravomoci, více dostupných makroekonomických mechanismů a nástrojů pro ovlivňování soukromého, veřejného a neziskového sektoru i chování celé ekonomiky, než tomu je na regionální úrovni.

Regionální konkurenceschopnost je pojem, který vyvolává řadu otázek spojených s jeho definicí, vymezením či měřením.

Nejobecněji lze regionální konkurenceschopnost popsat jako schopnost regionu generovat příjmy a udržet míru zaměstnanosti v rámci národní i mezinárodní konkurence.

Podle Matouškové (2000) se schopnost regionální konkurence dá definovat buď ve vztahu k firmám, nebo k občanům. V prvním případě to znamená nabídnout firmám takové podmínky pro podnikání, které příznivě ovlivní jejich výsledky. Ve druhém případě jde pak o schopnost regionů nabídnout občanům takové životní a pracovní podmínky, které budou znamenat zlepšení jejich situace.

Jednu z mnoha definic nabízí také Víturka (2007, s. 640), který uvádí, že regionální konkurenceschopnost můžeme chápat jako výsledek společného úsilí o co nejproduktivnější využívání vnitřních zdrojů rozvoje v interakci s využíváním vnějších zdrojů a rozvojových příležitostí, cíleného na trvale udržitelné zvyšování produkčního potenciálu regionů.

V souvislosti s regionální konkurenceschopností se vede řada diskuzí, zejména o vztahu mezi konkurenceschopností firem a jejich vlivem na konkurenceschopnost regionu, ve kterém jsou firmy umístěny. Nelze jednoznačně předpokládat, že je region

konkurenceschopný, obsahuje-li dostatek konkurenceschopných firem. Konkurenceschopnost regionu není jen prostým součtem úsilí a výsledků těchto firem v regionu, ale i důsledkem činností ostatních institucí a organizací, které jsou s firmami v interakci, a také důsledkem dalších faktorů v regionu působících²².

Z podstaty pojmu regionální konkurenceschopnost vyplývá, že regiony mezi sebou v jistých sférách a do jisté míry soutěží, a to nejen v rámci jednoho státu, ale i mezi státy. Jejich soupeření můžeme pozorovat v reálně ekonomické politice, kdy důvodem konkurenčního boje je získání zajímavé investice. Souhrnně lze říci, že regiony si konkurují v získávání, budování a udržování kapitálu, a to zejména kapitálu produktivního, lidského, infrastrukturálního, sociálně-institucionálního, kulturního a znalostně-kreativního kapitálu.

2.2.4.1 Faktory regionální konkurenceschopnosti

Samotný pojem regionální konkurenceschopnost je velice nejednoznačný. Stejně tak tomu je i při určení faktorů regionální konkurenceschopnosti. V odborné literatuře se setkáváme s vymezením různých typů faktorů, od kterých je odvozena konkurenceschopnost regionů. Zpravidla se však nejedná pouze o jediný faktor. Konkurenceschopnost regionů je podmíněna celou řadou faktorů, tedy multifaktorově. Významným aspektem faktorů je jejich vzájemná kombinace, resp. vzájemné spolupůsobení jednotlivých faktorů, které vytváří příznivé regionální „prostředí“.

V následujícím pojednání se zaměříme na jednotlivé faktory, které ovlivňují regionální konkurenceschopnost, a při jejich vymezení budeme vycházet z několika přístupů různých autorů.

Makroekonomická stabilita je obecně považována za základní podmínku regionální konkurenceschopnosti, přesto se většina empirické literatury zaměřuje na mikroekonomická opatření, která jsou faktorem úspěchu regionu. Martin (2004, s. 2-32) ve své zprávě předkládá soubor faktorů regionální konkurenceschopnosti (viz tabulka 4), kde jsou mikroekonomická opatření rozčleněna do tří základních skupin, kterými jsou infrastruktura a dostupnost, lidské zdroje a produktivní (výrobní) prostředí.

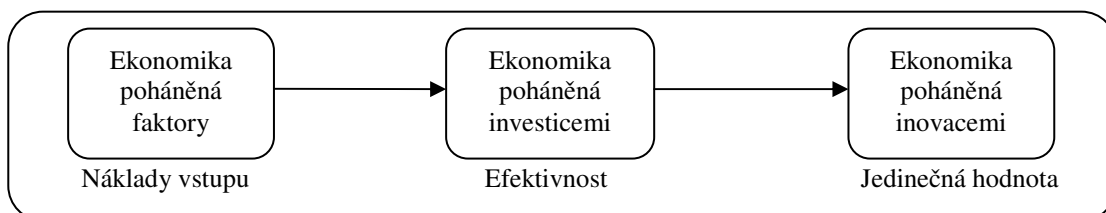
²² Skokan, K. (2004, s. 60)

Přehled faktorů regionální konkurenceschopnosti		
Infrastruktura a dostupnost	Lidské zdroje	Produktivní (výrobní) prostředí
<p>Základní infrastruktura silniční doprava železniční doprava letecká doprava</p> <p>Technologická infrastruktura informační a komunikační technologie telekomunikace internet</p> <p>Znalostní infrastruktura vzdělávací zařízení</p> <p>Kvalita lokality bydlení přírodní prostředí kulturní zařízení bezpečnost</p>	<p>Demografické trendy migrace vzdělaných pracovníků pestrá struktura profesí</p> <p>Vysoce kvalifikovaní pracovníci znalostní kapacita a dovednosti</p>	<p>Podnikatelská kultura malé bariéry vstupu kultura podporující podstupování podnikatelského rizika</p> <p>Koncentrace odvětví rovnováha / závislost koncentrace zaměstnanosti aktivity s vysokou přidanou hodnotou</p> <p>Internacionalizace exporty/globální prodeje investice business culture povaha PZI</p> <p>Inovace patenty úroveň VaV výzkumné instituce a univerzity vazby mezi firmami a VaV</p> <p>Vláda a institucionální kapacita Dostupnost kapitálu Specializace Povaha konkurence</p>

Tabulka 4: Faktory regionální konkurenceschopnosti

Zdroj: Martin, R. (2004, s. 2-32)

Podle Portera (1990, s. 34) jsou zdrojem konkurenceschopnosti tři typy konkurenčních výhod, které klasifikují země následovně:

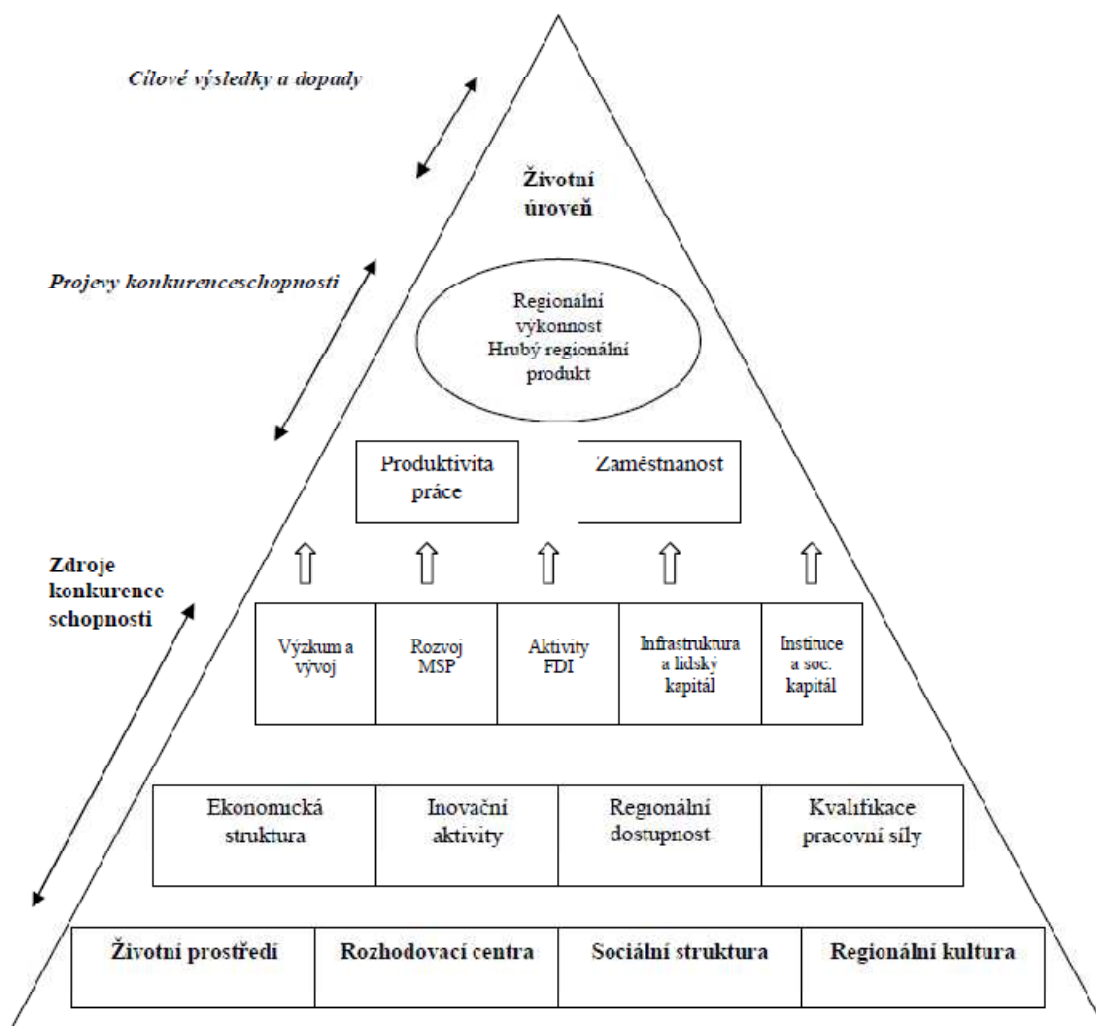

Obrázek 2: Stupně konkurenčního vývoje

Zdroj: Porter (1990, s. 34)

Z obrázku 2 vyplývá, že regiony jsou konkurenceschopné díky nízkým nákladům, konkurují tedy levnými výrobními faktory (v případě ekonomiky poháněné faktory). V druhém případě, kde jsou ekonomiky založené na investicích, mohou regiony konkurovat rostoucími výnosy z rozsahu a zvyšující se produktivitou. Konkurenční výhoda tkví ve zvýšení efektivnosti. V případě inovativních ekonomik jsou klíčem k úspěchu inovace. Výroba nových technologií je především vázána s produkcí inovativních výrobků a služeb.

Faktory regionální konkurenceschopnosti můžeme také definovat pomocí tzv. pyramidového modelu regionální konkurenceschopnosti (viz obrázek 3), který poskytuje systematický popis základních aspektů zlepšení konkurenceschopnosti. Tento model zahrnuje zdroje, projevy a cílové výsledky regionální konkurenceschopnosti. Cílem konkurenceschopnosti je zde životní úroveň a kvalita života měřená hrubým regionálním produktem, produktivitou práce a mírou zaměstnanost.

Obrázek 3: Pyramidový model konkurenceschopnosti

Zdroj: Pavelková, D. (2009, s. 36)

Firma Berman Group²³ vypracovala příručku pro představitele veřejné správy, jejímž zadavatelem byla agentura CzechInvest²⁴. V této příručce (2006, s. 11) jsou vymezeny jednotlivé faktory, na kterých je založena regionální ekonomická konkurenceschopnost. Zmiňovanými faktory jsou:

- lidské zdroje,
- výzkum a vývoj, inovace,
- ekonomická struktura,

²³ Berman Group je česká poradenská firma, která se specializuje na odbornou technickou asistenci a konzultační služby v oblasti místního a regionálního ekonomického rozvoje.

²⁴ Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest je státní příspěvková organizace podřízená Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR, která posiluje konkurenceschopnost české ekonomiky prostřednictvím podpory malých a středních podnikatelů, podnikatelské infrastruktury, inovací a získáváním zahraničních investic z oblasti výroby, strategických služeb a technologických center.

přímé zahraniční investice,
dopravní a telekomunikační infrastruktura.

Lidské zdroje²⁵

Lidské zdroje jsou v dnešní době považovány za klíčový faktor ovlivňující konkurenceschopnost regionů. Lidské zdroje mají totiž schopnost cíleně ovlivňovat všechny ostatní spolupůsobící faktory. Disponují různou mírou přizpůsobivosti na vnější podmínky a tak mohou aktivně využívat nově vznikající tržní příležitosti nebo minimalizovat vznikající hrozby.

Byť i ostatní faktory jsou vnímány jako důležité, je třeba zdůraznit, že mají hlavně stimulační význam pro lidské zdroje. Zajišťují dostupnost, zlepšují přenos know-how, usnadňují každodenní život a podporují tak lidské zdroje v jejich dalším růstu a rozvoji, což má pozitivní dopad na konkurenceschopnost daného regionu. Z hlediska produktivity aktivit soukromého sektoru a potažmo jejich územní ekonomické konkurenceschopnosti je kvalita lidských zdrojů a přítomnost vhodné koncentrace ostatních faktorů, bez nichž by lidské zdroje nemohly být efektivně využity, zásadním předpokladem.

Lidské zdroje byly (a mnohdy stále jsou) hodnoceny z hlediska vzdělanostní úrovně. Vzdělanost představuje konkurenční výhodu, neboť kvalifikovaná pracovní síla je nezbytným předpokladem pro směřování ekonomiky k ekonomice založené na tvorbě a využívání nových poznatků. Zkušenost ukazuje, že lidé vybaveni vysokým stupněm teoretického vzdělání a schopností pracovat s informacemi, nejsou natolik ohroženi nezaměstnaností a stabilně dosahují nejvyšších mezd. Kromě toho v současnosti kvalita lidských zdrojů zahrnuje také schopnosti rychlého a efektivního se přizpůsobení neustálým změnám probíhajícím ve světové ekonomice. Znalosti získané během středoškolského a hlavně vysokoškolského studia dnes stále rychleji zastarávají právě v důsledku neustále se zrychlujících změn vnějšího prostředí, proto je z hlediska konkurenceschopnosti mimořádně významná ochota a schopnost se neustále vzdělávat a také získávat další dovednosti a schopnosti – tzv. dovednostní kompetence (např. informační gramotnost, jazyková vybavenost, schopnost samostatného řešení problémů atd.), které zvyšují flexibilitu využití pracovní síly.

Všechny uvedené dílčí faktory kvality lidských zdrojů se vzájemně prolínají a jako celek velmi významným způsobem ovlivňují ekonomickou konkurenceschopnost států, regionů

---

²⁵ Berman Group (2006, s. 12)

a měst. Rozvoj lidských zdrojů je tedy jedním z klíčových předpokladů jak pro dlouhodobě udržitelné ekonomické prostředí, tak pro posílení sociální soudržnosti. Podpora rozvoje lidských zdrojů by tedy měla být základem politik ekonomického rozvoje zaměřených na posílení konkurenceschopnosti.

Věda a výzkum a inovace²⁶

Konkurenceschopnost regionů se stále více zakládá na kvalitě produkce a technologickém pokroku. Obecně kvalita činí zboží atraktivním na straně poptávky a technologický rozvoj vede k vývoji nových výrobků a služeb na straně nabídky a růstu produktivity výrobních faktorů. Udržení konkurenční výhody prostřednictvím technologického náskoku a kvality produkce vyžaduje schopnost a připravenost neustále a úspěšně inovovat – jak procesy, tak výstupy samotné.

Základem inovací je získávání a aplikace nových znalostí. Hlavní zdroj generování nových znalostí představuje věda a výzkum. Věda, výzkum a vývoj představují spolu s kvalitou lidských zdrojů základní předpoklady inovačního potenciálu regionů. V souvislosti s inovacemi je třeba si uvědomit, že inovace neznamená pouze technickou změnu, resp. inovaci výrobků nebo služeb, ale dle definice Evropské komise²⁷ se jedná o obnovu a rozšíření škály výrobků a služeb a s nimi spojených trhů, vytváření nových metod výroby, dodávek a distribuce, zavedení změn řízení, organizace práce, pracovních podmínek a kvalifikace pracovní síly. Významnou vlastností určující klíčový význam výzkumu a vývoje a schopností generovat inovace pro konkurenceschopnost regionu je obtížná přenositelnost a kumulativnost.

Přejímání nových znalostí, resp. technologií, vyžaduje dostatečně rozvinuté vlastní schopnosti, stejně jako přizpůsobení místním podmínkám tak, aby daná technologie co nejlépe odpovídala potřebám regionu a její využití bylo co nejefektivnější.

Náklady na vlastní výzkum a vývoj jsou vysoké a ne každá firma si může tyto náklady dovolit. Význam pro inovační kapacitu regionu má proto nejen existence kvalitní vědeckovýzkumné základny, ale také přístup soukromé sféry k výsledkům vědeckotechnických institucí, čímž najdou tyto výsledky praktické uplatnění a přispějí ke zvýšení konkurenceschopnosti místních firem. Z tohoto důvodu je pro inovační potenciál podstatná vzájemná interakce jednotlivých aktérů v regionu, která posiluje šíření znalostí a

---

²⁶ Berman Group (2006, s. 13)

²⁷ Sdělení Evropské komise COM (2003) 112. [online]. Dostupné z <http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/innovation_policy Updating_union.pdf>. [cit. 2. 2. 2010].

inovací.

Ekonomická struktura²⁸

Za klíčové hráče ekonomického rozvoje byly tradičně považovány velké firmy, které inovují a vytvářejí multiplikační efekt v rámci celé místní ekonomiky. Existence velkých firem v regionu garantuje určitou stabilitu místní ekonomiky a jejich vývoj pak do určité míry žene vývoj celé místní ekonomiky. Velké firmy představují klíčové partnery pro malé a střední podniky, které mohou být zdrojem některých vstupů, tak i cílem jejich produktů.

Se změnou světové ekonomiky směrem k flexibilnější a specializované produkci se pozornost obrátila k malým a středním podnikům, které jsou díky této změně schopny konkurovat velkým firmám. Přínosem malých a středních podniků pro region je schopnost tvorby nových pracovních míst, schopnost vytvářet pozitivní podnikatelské klima v regionu a udržování konkurenčního prostředí. Výhodou také je, že jsou flexibilnější a často rychle realizují inovace. Na druhou stranu však nelze jejich význam přeceňovat a to zejména s ohledem na jejich velikost, která je příčinou jejich velké zranitelnosti.

Vývoj sektorové struktury světového hospodářství se v posledních desetiletích nesl ve znamení procesu deindustrializace spojeného s restrukturalizací, který změnil strukturu ekonomiky ve prospěch rozvoje sektoru služeb. Fyzická produkce konečných výrobků dnes představuje pouze malou část celkové ceny daného výrobku. Mnohem vyšší přidaná hodnota výrobku připadá na činnosti spojené s řízením, vývojem, marketingem a doprovodnými a asistenčními službami. Na pokročilosti sektorové struktury proto závisí výkonnost a efektivnost hospodářství a životní úroveň i schopnost snižovat spotřebu zdrojů a řešit otázky životního prostředí. Kromě tohoto základního trendu, který doprovází vývoj všech vyspělých států, je z hlediska rozvoje konkurenceschopnosti významný kontinuální výzkum podrobné odvětvové struktury hospodářství regionů.

Přímé zahraniční investice²⁹

S globalizací světové ekonomiky v posledních desetiletích roste význam nadnárodních korporací a přímých zahraničních investic (dále „PZI“). Příchozí PZI jsou zprostředkovaným faktorem ekonomického rozvoje. Přínos zahraničních investic pro

---

²⁸ Berman Group (2006, s. 18)

²⁹ Berman Group (2006, s. 21)

ekonomický rozvoj lze sledovat jak na místní/regionální úrovni (např. transfer technologií, zvýšení kvality lidských zdrojů, vznik nových pracovních míst), tak na úrovni národní (např. stabilizace platební bilance, růst exportu apod.).

Obecně mají PZI na hostitelskou ekonomiku komplexní dopad. To, zda bude celkově příznivý či naopak negativní, závisí na celé řadě faktorů. Jedním z pozitivních dopadů, který se v případě PZI často uvádí, je jejich dlouhodobý přínos ke zlepšení konkurenceschopnosti, spíše než okamžitý prospěch, který představuje zejména multiplikační efekt investic nebo dopad na zaměstnanost. Zvýšení konkurenceschopnosti spočívá především ve skutečnosti, že spolu s PZI přichází do země (resp. regionu) nové technologie a know-how, což podstatně přispívá k růstu místní ekonomiky.

Na druhé straně, v tomto kontextu je zdůrazňováno riziko vzniku technologické závislosti, která může vést až k utlumení místních inovačních a tvůrčích aktivit. Důležitými faktory, které ovlivňují možný přenos technologií a dalších znalostí, jsou rozsah a podmínky tohoto transferu, cena nabízené technologie, ale i přiměřenost technologie z hlediska hostitelské ekonomiky.

K tradičním otázkám souvisejícím s přínosy PZI patří tvorba nových pracovních míst. Kromě toho tyto investice přispívají také ke vzniku sekundárních pracovních míst vázaných na subdodávky. Naproti tomu při investicích do existujících podniků dochází často k racionalizaci produkce, která bývá často spojena se snížením počtu pracovních míst, v některých případech se jedná o významný pokles.

Potenciální pozitivní a negativní dopady PZI jsou uvedeny v příloze 5.

Dopravní a telekomunikační struktura³⁰

Jedním z předpokladů ekonomického růstu je zajištění potřebné infrastruktury. Moderní infrastruktura (doprava, telekomunikace atd.) je v rámci výkonů mnohých podniků významným faktorem, který ovlivňuje hospodářskou a sociální přitažlivost místa. Dostupnost infrastruktury sama o sobě již není ve vyspělých ekonomikách klíčovým faktorem ekonomického rozvoje. Je však nezbytným doplňkem ostatních faktorů. Nedostatečná či zastaralá infrastruktura může snižovat investiční atraktivitu regionu, tím pádem i jeho konkurenceschopnost.

Se snižováním významu dopravní infrastruktury ve vyspělých zemích se naopak zvyšuje význam moderních informačních a telekomunikačních technologií, které jsou pilířem

---

³⁰ Berman Group (2006, s. 25)

znalostní ekonomiky. Rychlost a kvalita implementace informačních a komunikačních technologií jak soukromým, tak veřejným sektorem určují úspěšnost inovací, zprostředkovávají organizační změny a přispívají ke zvyšování konkurenceschopnosti místního prostředí i jednotlivých firem. Jinými slovy zavádění a efektivní využívání moderních informačních a telekomunikačních technologií představuje potenciál pro růst celkové produktivity ekonomiky.

3. METODY MĚŘENÍ REGIONÁLNÍCH DISPARIT A KONKURENCESCHOPNOSTI REGIONŮ

3.1 PROBLEMATIKA MĚŘENÍ REGIONÁLNÍCH DISPARIT

Existence regionálních disparit vyplývá z nerovnoměrného rozvoje regionů, který je ovlivněn historickými a ekonomickými podmínkami. Přítomnost regionálních disparit lze považovat za významný podnět společenského rozvoje, neboť jsou „hnací silou“ veřejné konkurence regionů. Je však nutné zároveň poznamenat, že výrazné prohlubování regionálních disparit je nežádoucí, protože by mohlo vést k závažným ekonomickým, sociálním a politickým problémům a tím negativně ovlivnit celkový hospodářský rozvoj státu. Znalost regionálních disparit a obecně regionů a jejich potenciálu je základním východiskem pro přípravu programových dokumentů regionálního rozvoje a formování regionální politiky.

Základní otázka, která před námi v této souvislosti vyvstává, je: „Jak hodnotit a měřit regionální disparity?“ Jednoduchou odpověď však nenalezneme. Prvním problémem, se kterým se setkáme, je určení množiny ukazatelů, které budou využity pro hodnocení regionálních disparit. Druhým problémem je stanovení metod, kterými budeme regionální disparity měřit. Hodnocení regionálních disparit je závislé na výběru metod měření, kterých je v odborné literatuře několik. Výběr vhodné metody měření je velmi důležitý, neboť volba nesprávné metody je hlavní příčinou nesprávné interpretace regionálních disparit, což může chybně ovlivnit regionální plánování i regionální politiku.

3.1.1 Deskriptory pro sledování regionálních disparit v ČR

V České republice byl pro sledování regionálních rozdílů vytvořen základní soubor deskriptorů, který je zakotven ve Strategii regionálního rozvoje z roku 2000.

Základní soubor deskriptorů je tvořen následujícími pěti oblastmi:

- souhrnná charakteristika regionu,
- ekonomický potenciál,
- lidský potenciál,
- technická obsluha a vybavenost území,
- životní prostředí.

Podrobnější rozpis deskriptorů a ukazatelů je uveden v příloze 6.

Tyto deskriptory byly a dosud jsou využívány pro hodnocení situace v krajích v několika oblastech³¹:

Pro posouzení regionálních rozdílů v jednotlivých krajích na krajské a nižší (okresní) úrovni a pro identifikaci problémových regionů se soustředěnou podporou státu.

Jako jedno z východisek pro zpracování programových dokumentů regionálního rozvoje a jeho realizace prostřednictvím alokace zdrojů jak z národních prostředků, tak i z prostředků Evropské unie.

Pro hodnocení efektů strukturálních zásahů do ekonomiky v regionech České republiky.

Pro srovnávání vývoje České republiky v oblasti regionálního rozvoje s jinými státy.

3.1.2 Metody měření regionálních disparit

Regionální disparity lze měřit různými metodami. Neexistuje však obecně přijatelná metoda, která by byla využívána všemi institucemi zabývajícími se touto problematikou.

Regionální disparity jsou zpravidla měřeny buď na základě meziregionální komparace, nebo pomocí statistických metod.

Metoda meziregionální komparace

Tato metoda je založena na porovnávání jednotlivých regionů a procesů v nich probíhajících, a to na základě předchozí analýzy. Cílem je získat údaje o společných a odlišných rysech vývoje regionů.

Tato metoda je tedy zaměřena na srovnávání struktur jednotlivých regionů a na komparaci vybraných ekonomických, sociálních a environmentálních indikátorů poukazujících na možné územní nerovnosti.³²

I přestože tato metoda je jednou z nejvíce používaných metod v ČR, je spojena s řadou

---

³¹ Ministerstvo pro místní rozvoj. *Strategie regionálního rozvoje České republiky*. [online]. 2000. Dostupné z <<http://www.mmr.cz/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Archiv-koncepci-a-strategii---regionalni-politika/Strategie-regionalniho-rozvoje-CR-z-roku-2000>>.[cit. 10. 2. 2010].

³² Kutscherauer, A. (2008, s. 45)

úskalí. Jedná se především o časovou a věcnou srovnatelnost – jednotlivé regiony jsou porovnávány na základě předem zvolených ukazatelů, které jsou časově, věcně a prostorově vymezeny. Zásadou komparace je, že srovnávané ukazatele se mohou lišit pouze v jednom ze tří výše uvedených vymezení. V případě meziregionální komparace je jasné, že srovnávané ukazatele se liší v prostorovém vymezení. Z toho vyplývá, že z věcného a časového hlediska musí být zcela identické.

Statistické metody využívané pro měření regionálních disparit

Do skupiny statistických metod vhodných pro měření regionálních disparit lze řadit následující:

- míra variability,
- upravený teritoriální Giniho koeficient,
- shluková analýza,
- faktorová analýza.

Výčet použitelných metod není samozřejmě kompletní.

3.1.2.1 Míra variability

Měření regionálních disparit nejčastěji vychází z analýzy statistického rozdělení regionů na základě úrovně sledovaného jevu. Toto rozdělení je vymezeno množinou různých charakteristik, mezi něž patří míry variability, které se jeví jako nejvhodnější pro kvantifikaci disparit.

Základními charakteristikami variability jsou směrodatná odchylka a variační koeficient.

Směrodatná odchylka

Směrodatná odchylka je odmocninou z rozptylu. Rozptyl je definován jako součet čtverců odchylek všech hodnot náhodného výběru, dělený rozsahem výběru.

Vzorec pro vypočítání rozptylu je následující:

$$S^2 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2$$

kde S^2 je rozptyl, n je počet sledovaných jednotek, X_i je hodnota znaku odpovídající i -tému prvku náhodného výběru, $\bar{X}$ je aritmetický průměr.

Směrodatnou odchylku S pak vypočítáme dle následujícího vztahu:

$$S = \sqrt{S^2}$$

Směrodatná odchylka popisuje rozptýlenost hodnot sledovaného souboru kolem aritmetického průměru. Pokud se směrodatná odchylka zvětšuje, znamená to větší rozptýlenost hodnot kolem aritmetického průměru. Což poukazuje na zvětšování rozdílů mezi kraji ve sledovaném znaku.

Variační koeficient

Druhou používanou mírou variability je variační koeficient, který je definován jako podíl směrodatné odchylky a aritmetického průměru.

Výpočet se provádí na základě následujícího vzorce:

$$V = \frac{S}{\bar{X}}$$

kde V je variační koeficient, S je směrodatná odchylka a $\bar{X}$ je aritmetický průměr.

Pro adekvátní podchycení míry regionální variability, resp. významu regionálních rozdílů, je vhodné současné použití obou měř variability, tzn. jak směrodatné odchylky, tak variačního koeficientu. Směrodatná odchylka totiž není bezrozměrné číslo a je závislá na celkové úrovni daného jevu v dané zemi. Naproti tomu variační koeficient je bezrozměrné číslo a ukazuje tak pouze velikost variability. Z uvedeného důvodu je zapotřebí obě uvedené míry kombinovat a to především při srovnávání velikosti regionálních rozdílů mezi různými státy. Pro srovnávání vnitrostátních rozdílů dle odlišných charakteristik nemá použití směrodatné odchylky praktický význam a je vhodné použít variační koeficient.³³

Upravený teritoriální Giniho koeficient

Pro měření regionálních disparit se standardně také využívá Giniho koeficient, který vychází z Lorenzovy křivky. Giniho koeficient je definován jako poměr oblastí mezi skutečnou Lorenzovou křivkou a ideální křivkou rovné distribuce. Giniho koeficient nabývá hodnot mezi 0 a 1, přičemž nižší hodnota znamená rovnoměrnější distribuci, oproti tomu vyšší hodnota poukazuje na výraznější nerovnost.

Giniho koeficient je využíván pro měření disparit v některých aspektech populace – nejběžněji pro měření nerovnosti v distribuci příjmů domácností. Klasický Giniho koeficient ale není vhodný pro měření disparit mezi regiony, proto OECD modifikovala

---

³³ Berman Group (2006, Příloha 1)

upravený teritoriální Giniho koeficient. Upravený teritoriální Giniho koeficient je sestaven pro porovnávání rozdílů v HDP na obyvatele, který je ukazatelem diferenciací příjmů mezi obyvateli jednotlivých regionů.

3.1.2.2 Vícerozměrné statistické metody

Mezi metody, kterými lze měřit regionální disparity, řadíme také vícerozměrné statistické metody, zejména shlukovou analýzu a faktorovou analýzu.

Shluková analýza

Široce uplatnitelnou a vhodnou metodu pro posuzování rozdílnosti regionů se podle Hlouška (2004) stává shluková analýza. Jejím účelem je rozložení souboru objektů na několik relativně stejnorodých podmnožin tak, aby objekty patřící do téhož shluku si byly co nejvíce navzájem podobné, zatímco objekty z různých shluků se od sebe co nejvýrazněji odlišovaly. Každý objekt (kraj) je popsán více znaky (proměnnými). Podmínkou pak je, aby jednotlivé zvolené proměnné byly nezávislé na jednotkách měření.

Základní situaci při shlukové analýze můžeme popsat takto³⁴:

Je dáno N objektů. Na každém objektu je změřeno (stanoveno) p charakteristik, takže získáváme N p -rozměrných vektorů $X_1, X_2, \dots, X_N$, které lze ztotožnit při popisu pozorování resp. vyjádření hodnotitelů pomocí vektorů s odpovídajícími objekty.

Označme X množinu všech objektů, tj. $X = \{X_1, X_2, \dots, X_N\}$.

Úkolem shlukové analýzy je seskupit objekty X do n shluků $S_1, S_2, \dots, S_n$, tj. množina $S = \{S_1, S_2, \dots, S_n\}$ tvoří rozklad množiny X tak, aby si objekty patřící do téhož shluku byly v jistém smyslu podobné či blízké, kdežto od objektů patřících do různých shluků požadujeme, aby byly odlišné či vzdálené. Přitom obvykle chceme, aby počet shluků n byl podstatně menší než počet objektů N .

Faktorová analýza³⁵

Další z často využívaných vícerozměrných statistických metod je faktorová analýza, což je statistická metoda, která analytikům umožňuje nalézt nepřímou pozorované příčiny variability jednotlivých ukazatelů sloužících k deskripci regionálních disparit. Tato metoda

---

³⁴ Lacina, K., Sekerka, B. (2008, s. 165)

³⁵ Kutscherauer, A. (2008, s. 47)

se zpravidla využívá v situaci, kdy se analytici potýkají s rozsáhlým souborem dat, který sice poskytuje dostatek informací o příslušném regionu, ale současně, díky svému rozsahu, značně omezuje možnost rychlé interpretovatelnosti dosažených výsledků. Pomocí faktorové analýzy jsme pak schopni zestručnit informace, jež jsou v daném souboru obsažené tak, aby došlo k jejich minimální ztrátě.

3.2 HODNOCENÍ REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

Kvantitativní podchycení regionální konkurenceschopnosti je poměrně složitou záležitostí, a to zejména kvůli její multifaktorové podmíněnosti a vzájemnému spolupůsobení jednotlivých faktorů.

Při hodnocení regionální konkurenceschopnosti musíme nejprve identifikovat její klíčové složky, jejichž měření nám poskytne údaje o tom, ve kterých oblastech má region z hlediska konkurenceschopnosti slabá místa a na co by se měla zaměřit pozornost při tvorbě strategie regionálního rozvoje.

V této práci budeme pro hodnocení regionální konkurenceschopnosti vycházet z identifikace následujících klíčových složek³⁶ konkurenceschopnosti regionu, do nichž jsou seskupeny vybrané ukazatelé (resp. faktory konkurenceschopnosti):

- ekonomická výkonnost,
- inovační výkonnost,
- kvalita života.

3.2.1 Regionální ekonomická konkurenceschopnost

Ekonomická výkonnost souvisí zejména s produktivitou, která je hlavním předpokladem růstu regionální konkurenceschopnosti. Pro ohodnocení produktivity použijeme ukazatel hrubého domácího produktu přepočteného na obyvatele. Dalšími ukazateli charakterizujícími ekonomickou výkonnost regionu je míra nezaměstnanosti a tvorba hrubého fixního kapitálu.

---

³⁶ výběr klíčových složek vychází z Ročenky konkurenceschopnosti České republiky 2007-2008

3.2.1.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (HDP) představuje hodnotu finální produkce vytvořené výrobními faktory na určitém území za určité časové období. Pohybujeme-li se na regionální úrovni, je nutné používat ukazatel regionalizovaný HDP.

Na regionální úrovni má regionalizovaný HDP charakter produktu nově vytvořeného na území daného regionu. Jedná se tedy o HDP vytvořený na území regionu. Nelze jej ztotožňovat s HDP užitým na území určitého regionu. Analytická hodnota regionalizovaného vytvořeného HDP spočívá v tom, že vypovídá o produkční schopnosti nebo ekonomické výkonnosti daného území a necharakterizuje užití HDP na tomto území. Tím se liší vypovídací schopnost regionalizovaného HDP od HDP zjišťovaného na území celého státu (makro úroveň).

Ukazatel HDP na regionální úrovni je velice významný zejména v souvislosti se strukturální politikou Evropské unie. Slouží totiž jako rozhodující kritérium pro posuzování nároku na podporu regionu ze strukturálních fondů EU. Ukazatel regionalizovaný HDP se pro toto posuzování uvádí v přepočtu na jednoho obyvatele a při vyjádření ve standardu kupní síly (PPS).

Ukazatel HDP na jednoho obyvatele vypovídá o ekonomické výkonnosti daného území, pokud bychom se chtěli zabývat čistě jen výkonnostním hodnocením konkurenceschopnosti regionu, pak se jako nejlepší ukazatel jeví HDP na jednu zaměstnanou osobu, který vypovídá o produktivitě práce.

Z hlediska hodnocení vývoje reálné ekonomiky se HDP přepočítává do stálých cen, čímž se vyloučí vliv změny cenové hladiny. Reálný HDP ocení úroveň výstupu v jednotlivých letech tzv. stálými cenami, což nám umožní porovnat úroveň výstupu v různých letech.

Pro výpočet regionálního HDP se v České republice používají dvě metody³⁷:

metoda top-down,

metoda bottom-up.

Metoda top-down je založena na principu, že hrubá přidaná hodnota (HPH) a následně HDP, vytvořené v jednotlivých odvětvích na úrovni státu se za každé odvětví rozdělí podle vhodného klíče do regionů NUTS 2 (v ČR i do regionů NUTS 3). V České republice se pro regionalizaci HDP používá jako klíče regionálně odvětvová struktura vyplácených brutto

---

³⁷ srovn. Ježdík, V. (2002, s. 10 - 13)

mezd.

V České republice se metoda top-down využívá pro výpočet regionálního HDP za finanční sektor a sektor veřejné správy.

Metoda bottom-up je postavena na tom, že HDP se zjišťuje za jednotlivá odvětví v regionu, a to agregací dat z jednotlivých pracovišť, provozoven a závodů (local unit) sídlících na území určitého regionu. Získaná data se agregují z dat o HPH stavebnicově do odvětví a území.

Touto metodou se v současnosti v České republice regionalizuje HDP za sektor nefinančních institucí (zejména za podniky výrobní sféry a služeb). Od samotného počátku regionalizace HDP v ČR se předpokládalo, že se přejde od původní metody top-down na metodu bottom-up, která je přesnější. Avšak pro uplatnění metody bottom-up nejsou v současné praxi vytvořeny potřebné podmínky pro metodické a organizační zajištění potřebných dat k regionalizaci HDP. Potřebná data se podařilo zajistit pouze u výrobních podniků, kde je tato metoda využívána.

3.2.1.2 Nezaměstnanost

Míra nezaměstnanosti je druhým nejsledovanějším ekonomický ukazatelem.

Míra nezaměstnanosti je zjišťována dvojím způsobem. Buď jako registrovaná míra nezaměstnanosti nebo na základě výběrového šetření pracovních sil prováděným ČSÚ. Registrovaná míra nezaměstnanosti zahrnuje celkový počet osob zaevidovaných u úřadu práce podle místa trvalého bydliště v určitém okamžiku v poměru k celkové pracovní síle (součtu zaměstnaných a nezaměstnaných).

Míra nezaměstnanosti zjišťovaná výběrovým šetřením se odlišuje především v tom, že mezi nezaměstnané osoby řadí jen ty, kteří aktivně hledají práci, jsou schopni nastoupit do zaměstnání v krátké době nebo se sebezaměstnat a nevykonávají ani práci za odměnu. Mezi nezaměstnané se tedy neřadí osoby, které nejsou schopni ihned nastoupit do zaměstnání například z důvodu probíhající rekvalifikace, výkonu trestu atd. Výběrové šetření koresponduje s metodikou uznávanou mezinárodními institucemi (ILO, EUROSTAT).

3.2.1.3 Tvorba hrubého fixního kapitálu

Tvorba hrubého fixního kapitálu představuje hodnotu pořízeného hmotného i nehmotného

investičního majetku, který bude využit k produktivní činnosti a nebude použit ke konečné spotřebě. THFK jako ukazatel konkurenceschopnosti je velice významný, protože vytváří předpoklady pro následný růst produktivity práce a reálného HDP a taktéž umožňuje zvyšovat produkci na modernějším technickém základě.

3.2.2 Inovační výkonnost

Jedním ze zásadních faktorů konkurenceschopnosti je schopnost produkovat inovace. Inovační výkonnost a potenciál zvyšovat technologickou úroveň určitého území poukazuje na významné postavení vědy a výzkumu ve společnosti. Inovační výkonnost lze hodnotit prostřednictvím jejích vstupů, tj. investicemi na VaV a lidskými zdroji v odvětví. Dalšími ukazateli inovační konkurenceschopnosti jsou zejména přímé zahraniční investice, přidaná hodnota v technologicky náročných odvětvích a kvalifikace pracovní síly (resp. podíl vysokoškoláků na celkové pracovní síle).

3.2.2.1 Ukazatele vědy a výzkumu

Věda a výzkumu představuje jeden z klíčových zdrojů inovační aktivity. Ukazatel vědy a výzkumu v sobě zahrnuje údaje o výdajích a zaměstnanosti v této oblasti, které jsou významným indikátorem potenciálu rozvoje regionu s přímým důsledkem na růst HDP a kvalitu lidských zdrojů.

3.2.2.2 Přímé zahraniční investice

Významným indikátorem inovační schopnosti je také příliv PZI a to zejména v nově rozvíjejících se ekonomikách. PZI jsou významným nositelem technologických změn a mají pozitivní vliv na zaměstnanost i na celkovou ekonomickou výkonnost regionu.

3.2.2.3 Přidaná hodnota v technologicky náročných odvětvích

Regiony, které vytvářejí vyšší podíl přidané hodnoty v technologicky náročných odvětvích, mají dispozici pro rychlejší růst HDP a tím jsou i více konkurenceschopné na světových trzích. Přehled technologicky náročných odvětví podle odvětvové klasifikace ekonomických činností (OKEČ) je uveden v tabulce 5.

Technologicky vysoce náročná odvětví:

- 30 - Výroba kancelářských strojů a počítačů,
- 32 - Výroba rádiových, televizních a spojových zařízení a přístrojů,
- 33 - Výroba zdravotnických, přesných, optických a časoměrných přístrojů.

Technologicky středně náročná odvětví:

- 24 - Výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken,
- 29 - Výroba a opravy strojů a zařízení j. n.,
- 31 - Výroba elektrických strojů a zařízení j. n.,
- 34 - Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), výroba přívěsů a návěsů,
- 35 - Výroba ostatních dopravních prostředků a zařízení.

Technologicky náročné služby

- 64 – Spoje
- 72 – Činnosti v oblasti výpočetní techniky
- 73 – Výzkum a vývoj

Tabulka 5: Vymezení technologicky náročných odvětví dle OKEČ

Zdroj: Matoušková, Z. (2006, s. 125)

3.2.2.4 Kvalifikace pracovní síly

Nedílným předpokladem inovační výkonnosti a rozvoje inovací je kvalita lidských zdrojů. Tradičně je kvalita lidských zdrojů hodnocena na základě dosažené úrovně vzdělanosti místní populace. Hodnocení dosažené úrovně vzdělanosti se provádí na třech základních úrovních - primární, sekundární a terciární. Pro potřeby hodnocení regionální konkurenceschopnosti je sledován především podíl populace s vysokoškolským (terciárním) vzděláním v poměru k celkové pracovní síle.

3.2.3 Kvalita života

Ukazatelé kvality života nahlíží na život v regionu z jiného pohledu oproti ukazatelům ekonomické a inovační výkonnosti a lze je chápat spíše jako doplňkové ukazatele.

Regionální kvalita života je nejčastěji hodnocena pomocí těchto ukazatelů: migrace obyvatelstva, kvalita ovzduší, kriminalita a střední délka života obyvatelstva. Někdy se sem řadí i ukazatel disponibilní důchod domácností, který je někdy zařazen mezi ukazatele ekonomické výkonnosti.

4. REGIONÁLNÍ POLITIKA A REGIONÁLNÍ

ROZVOJ

4.1 REGIONÁLNÍ POLITIKA

Regiony v kterémkoliv státě se vyznačují určitými rozdílnostmi, vedle prosperujících regionů nalezneme i regiony problémové. Rozdíly mezi regiony jsou na jednu stranu žádoucí a nezbytné, neboť jsou obecně podnětem pro jejich vývoj. Na druhou stranu, pokud jsou rozdíly mezi regiony příliš velké, mohou způsobit závažné ekonomické, sociální a politické problémy. Výrazné diference mezi jednotlivými regiony mohou negativně ovlivňovat i celkový hospodářský rozvoj státu. Snahou jednotlivých vlád je tedy nerovnosti mezi regiony snižovat. Jednou z forem snižování nerovností na regionální úrovni je regionální politika.

Existence regionální politiky tedy vyplývá z meziregionálních diferencí, přičemž praktická realizace regionální politiky je pak vázána na splnění určitých podmínek, a sice na politické vůli regionálními problémy se nejen zabývat, ale je i řešit, a na ekonomických možnostech tyto problémy řešit.³⁸ Meziregionální diference však nejsou jediným důvodem existence regionální politiky. Regionální politiku chápeme spíše jako součást souboru politik (ekonomických, sociálních, ekologických) napomáhajících dosažení národních cílů státu, mezi něž patří ekonomický růst, udržitelný rozvoj, stabilní sociální a politická situace, kvalitní životní prostředí apod.

4.1.1 Definice regionální politiky

Definice pojmu regionální politika existuje celá řada, navzdory tomu však neexistuje žádná obecně uznávaná definice. V následujícím výčtu jsou zachyceny některé základní definice, které vystihují podstatu a účel regionální politiky.

Regionální politika je součástí státní politiky ovlivňující rozmístění hlavních ekonomických zdrojů a aktivit na celém území státu nebo v jeho části. Regionální politika zahrnuje opatření napomáhající jednak růstu stupně ekonomické aktivity v území, kde je vysoká nezaměstnanost a malé naděje na přirozený ekonomický růst a na druhé straně opatření

---

³⁸ Wokoun, R., Malinovský, J. (2008, s. 23)

sloužící kontrole ekonomických aktivit v územích s nadměrným růstem. (Dictionary of Human Geography, 1987)

Regionální politika představuje všechny veřejné intervence vedoucí ke zlepšení geografického rozdělení ekonomických činností, respektive se pokouší napravit určité prostorové důsledky volné tržní ekonomiky ve smyslu dosažení dvou vzájemně závislých cílů: ekonomického růstu a zlepšení sociálního rozdělení ekonomických efektů. (Vanhove, Klaassen, 1987)

Regionální politika představuje soubor intervencí, zaměřených podle konkrétní situace státu a jeho regionů a podle očekávaných vývojových tendencí, na podporu opatření vedoucích k růstu ekonomických aktivit a lepšímu územnímu rozložení v území a k rozvoji infrastruktury. Základní podmínkou je jasné definování priorit a koncentrace prostředků na tyto priority. Významným cílem regionální politiky je konvergence regionů v rámci určitého územního celku a klíčovým znakem je její selektivnost, to znamená diferenciací zaměření intervencí na podporu vybraných problémových regionů, které výrazně zaostávají ve svém rozvoji za průměrem v míře, která je společensky uznána za nežádoucí. (Strategie regionálního rozvoje, 2006)

Na základě těchto definic lze regionální politiku pojímat jako cílevědomou koncepční činnost organizací či představitelů státní správy a samosprávy zaměřenou na vyrovnaný rozvoj všech regionů a usilující o zmírňování negativních důsledků nerovnoměrného územního rozvoje.

4.1.2 Regionální rozvoj

Zabýváme-li se regionální politikou, je nutné se zmínit i o regionálním rozvoji, neboť tyto dva pojmy se prolínají. Provázanost regionální politiky a regionálního rozvoje je zřejmá v kontextu České republiky, kde klíčovým dokumentem regionální politiky je Strategie regionálního rozvoje.

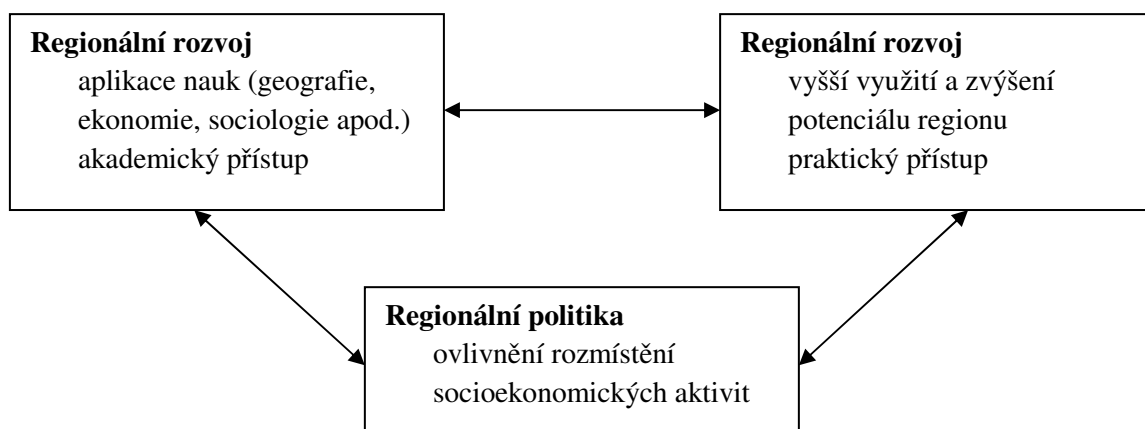
Regionální rozvoj je pojmem mnohoznačným a jeho definice není zcela přesně dána. Obecně lze regionální rozvoj chápat ve dvou základních pojetích – v akademickém a v praktickém.

Akademický přístup chápe regionální rozvoj jako aplikaci nauk, zejména ekonomie, geografie a sociologie, řešících jevy, procesy, vztahy systematicky vymezeného prostoru (území), které jsou ovlivněny přírodně-geografickými, ekonomickými a sociálními

podmínkami v daném regionu. Primární je hledání příčinných zákonitostí, rozmístování ekonomických činností, nerovnoměrného osidlování území a navazující hledání nástrojů pro ovlivnění těchto procesů, ovlivnitelných a neovlivnitelných faktorů.³⁹ Akademické pojetí vytváří poznatky o daném území (regionu), které jsou využívány pro praktické pojetí regionálního rozvoje.

Praktické pojetí chápe regionálním rozvojem využívání a zvyšování potenciálu vymezeného území vznikající na základě prostorové optimalizace socioekonomických aktivit a využití přírodních zdrojů. Praktický přístup k regionálnímu rozvoji najdeme především v činnosti neakademických institucí, tj. hlavně krajských, městských a obecních úřadů.

Na následujícím obrázku 4 je schematicky znázorněno toto dvojí pojetí regionálního rozvoje a jeho vztah k regionální politice.

Obrázek 4: Dvojí pojetí chápání regionálního rozvoje a regionální politika

Zdroj: Wokoun, R., Malinovský, J. a kol. (2008, s. 11)

Z obrázku 4 je zřejmá určitá závislost dvojího pojetí regionálního rozvoje a regionální politiky. Na základě poznatků o regionálním rozvoji ovlivňuje regionální politika reálný regionální rozvoj, který zpětně působí na regionální politiku.

4.1.3 Motivy existence regionální politiky

Z globálního hlediska lze spatřovat motivy pro realizaci regionální politiky ve čtyřech rovinách:

---

³⁹ Wokoun, R., Malinovský, J. (2008, s. 11)

ekonomické motivy,
sociální motivy,
politické motivy,
ekologické motivy.

V původním smyslu byla regionální politika motivována zejména sociálními důvody, ale od konce 50. let se stále významnějšími staly motivy ekonomické.

Ekonomickým motivem pro regionální politiku je zejména plné využití všech výrobních faktorů (především pracovní síly). Většina problémových regionů trpí vysokou nezaměstnaností a nedostatečné využití pracovních zdrojů způsobuje snížení HDP státu. Jako další ekonomické motivy se uvádí argument ekonomického růstu, požadavek optimálního rozmístění firem či náklady přelidnění.

Sociální motivy mají i v současnosti důležitou roli při koncipování regionální politiky. Sociální motivy jsou hlavně spjaty se zajištěním růstu životní úrovně obyvatel. Argumentačně se uplatňují především důvody plné zaměstnanosti, regionální rozdělení příjmů a úvahy o obecném blahu.

Politické motivy jsou jen poměrně výjimečně kladeny ve prospěch regionální politiky na státní úrovni. Nicméně je prokázáno, že nespravedlnost spočívající ve velkých rozdílech v průměrných reálných příjmech na hlavu má důležité politické důsledky. Výsledky celostátních voleb v mnoha zemích ukazují, že lidé v méně rozvinutých regionech jsou si více vědomi své situace, než lidé v prosperujících regionech. Důsledkem jsou nejen odlišné volební výsledky, ale zejména nepřátelské postoje vůči státní politice v předmětných regionech.⁴⁰

Ekologické motivy regionální politiky začaly být zdůrazňovány od počátku 70. let. Začal být kladen zvýšený důraz na životní prostředí a na překonávání jeho vzrůstajícího znečišťování. Zájem regionální politiky se od té doby upírá nejen na méně rozvinuté regiony, ale rovněž i na stále více přelidněné aglomerace a jejich obyvatele. Ekologické motivy spočívají v zajištění trvale udržitelného rozvoje a vyváženosti v zatížení životního prostředí.

---

⁴⁰ Kolektiv autorů (2008, s. 105)

4.1.4 Cíle a nástroje regionální politiky

V rámci regionální politiky je zapotřebí stanovení cílů, které mají být naplněny. Cíle regionální politiky jsou odvozeny především z identifikace hlavních regionálních problémů a z pojetí státní hospodářské politiky. Cíle jsou stanovovány pro jednotlivá časová období, přičemž dochází k jejich konkretizaci. Konkrétní cíle bývají například formulovány jako snížení výrazných meziregionálních diferencí v úrovni nezaměstnanosti, v průměrných příjmech, sblížení úrovně HDP v jednotlivých regionech. Jako dílčí bývají formulovány cíle povzbuzení podnikatelských aktivit v regionu, zlepšit vybavenost regionu technickou infrastrukturou, povzbudit bytovou výstavbu v regionu apod.⁴¹

4.1.4.1 Nástroje regionální politiky

Z cílů regionální politiky pak vychází nástroje regionální politiky. Nástroji regionální politiky obecně chápeme prostředky, které jsou využívány k naplňování cílů regionální politiky.

Nástroje regionální politiky se rozdělují do dvou základních skupin:

- makroekonomické nástroje,
- mikroekonomické nástroje.

Makroekonomické nástroje

Využití makroekonomických nástrojů v regionální politice k řešení regionálních problémů je silně omezeno ostatními národohospodářskými cíli, především udržením inflace na žádoucí úrovni, vyrovnaností platební bilance.

Mezi makroekonomické nástroje patří:

- fiskální politika,
- monetární politika,
- protekcionismus.

Fiskální politika

Meziregionální přerozdělování finančních prostředků v rámci státního rozpočtu spočívá buď v systému daní a odvodů nebo ve struktuře výdajů státního rozpočtu. Dochází k tomu,

---

⁴¹ Wokoun, R., Malinovský, J. (2008, s. 35)

že vysoce příjmové regiony nadprůměrně odvádějí do státního rozpočtu oproti nízkým příjmovým regionům, které daleko více peněžních prostředků dostávají.

Regionalizace fiskální politiky umožňuje ovlivňovat poptávku v jednotlivých regionech (snížením daňových sazeb v regionech trpících nízkou úrovní poptávky se docílí jejího zvýšení a naopak).

Monetární politika

Ovlivňování množství peněz v ekonomice je pro regionální politiku značně omezeno, hlavně kvůli negativnímu vlivu na inflaci. Aplikuje se zejména prostřednictvím usnadnění přístupu k úvěru ve vybraných regionech pomocí stanovení objemů poskytovaných úvěrů, výše úrokové míry a lhůty splatnosti.

Protekcionismus

Protekcionismus spočívá ve státním ovlivňování dovozů prostřednictvím dovozních limitů a cel. Dovozní limity a cla mají značný regionální vliv, proto je možné je využít pro řešení regionálních problémů. Dovozní cla a limity se uvalí na produkty, jejichž výroba je koncentrována v upadajících regionech. Smyslem tohoto opatření je orientovat poptávku na domácí produkci a obnovit tak konkurenceschopnost vybraných produktů problémových regionů.

Mikroekonomické nástroje

Mikroekonomické nástroje ovlivňují rozhodování ekonomických subjektů o jejich prostorové lokalizaci.

Zpravidla se rozčleňují do dvou základních skupin:

nástroje ovlivňující prostorový pohyb pracovních sil,

nástroje působící na prostorový pohyb kapitálu.

Uvedené nástroje mají podobu finančních částek, které jsou poskytnuty účelově. Používají se hlavně se záměrem obnovit rovnováhu na regionálních trzích práce ovlivňováním jedné nebo obou stránek tohoto vztahu - práce a kapitálu. Poskytnuté částky mohou plynout jak ze státního rozpočtu, tak i z rozpočtu regionálního či lokálního.

Konkrétní nástroje realokace pracovních sil (Kolektiv autorů, 2008, s. 110):

úhrada (úplná či částečná) nákladů na stěhování, na přepravu osob a majetku,

výkup nemovitostí (vzhledem k tomu, že se jedná o region v dané době neatraktivní, ceny pozemků i nemovitostí budou klesat, stát či obce mohou tento majetek vykupovat za ceny přijatelné pro obyvatelstvo),
podpora při nákupu nového domu či bytu.

Nástroje realokace kapitálu mají za úkol působit na tvorbu nových pracovních příležitostí v regionu, a to buď prostřednictvím již zavedených podniků, nebo přilákáním nových firem.

Zavedeným podnikům mohou tyto nástroje napomoci k rozšíření stávající výroby, za předpokladu, že je konkurenceschopná a perspektivní, nebo mohou napomoci usnadnit změnu výrobního programu.

Nástroje orientované na přilákání nových firem jsou orientované zejména na zvýšení přitažlivosti regionu. Přitažlivost regionu lze zvýšit prostřednictvím investičních pobídek, subvencí či daňového zvýhodnění. Tyto nástroje mají pomoci podnikům uhradit počáteční náklady, aby mohly co nejdříve dosáhnout optimální výrobní kapacity.

4.1.5 Regionální politika Evropské unie

Společenství za účelem podpory harmonického vývoje rozvíjí a prosazuje svou činnost vedoucí k posilování hospodářské a sociální soudržnosti.

Společenství se především zaměří na snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů a na snížení zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů nebo ostrovů, včetně venkovských oblastí.

Amsterodamská smlouva (1997)

Regionální politika EU získává stále privilegovanější postavení ve vztahu k ostatním politikám EU. Význam regionální politiky vzrostl zejména v důsledku rozšiřování Evropské unie. V současnosti má EU 27 členských států, přičemž mezi jednotlivými státy a celkem 271 regiony NUTS 2 existují značné hospodářské a sociální rozdíly. Snahou EU je prostřednictvím regionální politiky snižovat disparity mezi regiony a zvýšit jejich hospodářskou a sociální úroveň.

Evropská společenství si už ve svých zakládacích smlouvách z r. 1957 položila prvořadý cíl, a to vyvážený hospodářský rozvoj a odstraňování rozdílů v ekonomické a životní úrovni regionů jako nezbytnou podmínku pro dosažení hospodářské a sociální

soudržnosti.⁴² Při vzniku Evropského hospodářského společenství však šestice zakládacích států byla na srovnatelné hospodářské úrovni, takže regionálním problémům nebyla věnována zvláštní pozornost. Ale s postupným rozšiřováním se regionální disparity zvýrazňovaly a bylo nutné na tuto skutečnost reagovat odpovídajícími instrumentálními a finančními zdroji a role regionální politiky EU vzrůstala.

4.1.5.1 Základní charakteristika regionální politiky EU

Regionální politika EU vychází ze dvou základních hodnot, jimiž jsou solidarita a soudržnost. Solidarita představuje pomoc občanům a regionům hospodářsky nebo sociálně znevýhodněným ve srovnání s průměrnou situací členských zemí. Soudržnost pak odráží skutečnost, že snižování rozdílů představuje výhodu pro všechny zúčastněné.⁴³

Regionální politika se řadí mezi tzv. komunitární neboli koordinované politiky Evropské unie. Pro tento typ politik je charakteristické, že mají své těžiště v členských státech a nejsou tak bezvýhradně podřízeny orgánům EU. Orgány EU pouze dbají na její koordinaci a harmonizaci.

Regionální politika v Evropské unii je prováděna na třech základních úrovních:

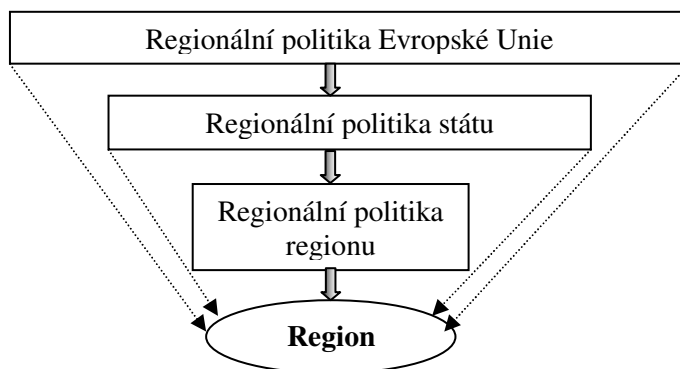
- nadnárodní (regionální politika je prováděna relativně nezávisle přímo EU),
- národní (jednotlivé členské státy provádí diferencovanou regionální politiku, přičemž však postupně přijímají některá společná pravidla; jednotlivé členské státy disponují relativní volností v rámci formulování své regionální politiky, ale samozřejmě musí respektovat stanovené cíle Evropskou unií),
- regionální (prováděná ve většině zemí).

Úrovně provádění regionální politiky jsou zobrazeny na obrázku 5.

---

⁴² Kolektiv autorů (2008, s. 115)

⁴³ Stejskal, J., Kovárník, J. (2009, s. 35)

Obrázek 5: Úrovně provádění regionální politiky

Zdroj: Skokan, K. (2003, s. 23)

Nositeli regionální politiky na nadnárodní úrovni jsou Evropská komise a další evropské instituce (např. Výbor regionů). Na národní úrovni jsou to vláda, ministerstva (v ČR je to Ministerstvo pro místní rozvoj) a ostatní orgány státní správy příslušného státu. Na regionální úrovni se pak jedná o orgány územní samosprávy a dále zejména tzv. klíčoví aktéři, kteří tvoří tzv. lokální a regionální infrastrukturu. Mezi klíčové aktéry se řadí podniky, podnikatelé a instituce.

4.1.5.2 Principy regionální politiky EU

Regionální politika EU vychází z řady principů, kterými jsou:

Princip koncentrace – spočívá v tom, aby prostředky byly využívány co nejúčelněji k realizaci předem stanovených cílů. Prostředky by měly směřovat především do regionů s největšími problémy a na projekty přinášející maximální užitek.

Princip partnerství (komplementarity) – vychází z potřeby úzké vertikální i horizontální spolupráce mezi orgány EU a odpovídajícími orgány na národní, regionální a místní úrovni a též podnikatelskými subjekty. Spolupráce zahrnuje veškeré orgány, které se podílí na rozhodování o umístění finančních prostředků, na přípravě projektu, jeho realizaci, vyhodnocení a kontrole plnění přijatých opatření.

Princip subsidiarity – spočívá v tom, aby jednotlivé cíle byly plněny na co nejvyšší možné úrovni, na které lze toto plnění uspokojivě zajistit.

Princip programování – podstatou je komplexní přístup k řešení problémových regionů v co nejširších časových a prostorových souvislostech, tzn., že podpora je uskutečňována na základě víceletých a víceoborových programů.

Princip doplňkovosti (adicionality) – jedná se v podstatě o spolufinancování schválených projektů. Prostředky z EU (např. ze strukturálních fondů) mají pouze doplňkový charakter pro výdaje členských států, čímž má být zajištěno finanční zainteresování členského státu a jeho regionů. Cílem je vyšší efektivnost a zodpovědnost při využívání poskytnutých prostředků.

Princip monitorování a vyhodnocování – jedná se o průběžné sledování a vyhodnocování realizovaných opatření a celkové efektivnosti využívání prostředků ze zdrojů EU. Hodnocení se provádí z hlediska věcného i finančního a to ve všech fázích procesu, tzn. předběžné hodnocení (ex ante), střednědobé hodnocení (interim) a následné hodnocení (ex post).

Princip solidarity – ekonomicky vyspělejší státy svými příspěvky do společného rozpočtu financují rozvoj méně vyspělých států.

Regionální politika EU se opírá i o další principy, které chápeme spíše jako doplňkové a jsou jimi např. princip kompatibility, proporcionality, koordinace a harmonizace apod.

4.1.5.3 Strukturální fondy a Fond soudržnosti

Strukturální fondy jsou hlavním finančním nástrojem regionální politiky, které slouží k reálnému naplňování cílů regionální politiky. Strukturální fondy poskytují finanční podporu ve formě grantů na realizaci konkrétních programů.

Celkem byly zřízeny čtyři strukturální fondy:

Evropský fond regionálního rozvoje,

Evropský sociální fond,

Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond,

Finanční nástroj pro podporu rybolovu.

Strukturální fondy poskytující pomoc v rámci regionální politiky na období let 2007 – 2013 se omezují pouze na dva, a to Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond. V následujícím textu budou proto podrobně charakterizovány pouze tyto dva fondy a dále Fond soudržnosti, který ovšem nespadá do skupiny strukturálních fondů.

Evropský fond regionálního rozvoje (European Regional Development Fund – ERDF)

Úkolem Evropského fondu regionálního rozvoje je posilovat hospodářskou a sociální

soudržnost v rámci Evropské unie vyrovnáváním rozdílů mezi regiony. ERDF představuje základní nástroj regionální politiky přispívající ke snižování meziregionálních nerovností prostřednictvím financování regionálních rozvojových programů zaměřených na nejvíce postižené a zaostávající regiony.

Evropský fond pro regionální rozvoj přispívá k financování:⁴⁴

produktivních investic, které přispívají k tvorbě a ochraně udržitelných pracovních míst, zejména prostřednictvím přímé podpory investic zvláště do malých a středních podniků,

investic do infrastruktury,

rozvoje vnitřního potenciálu opatřeními, která podporují regionální a místní rozvoj. Tato opatření zahrnují poskytování podpory a služeb podnikům, zejména malým a středním, vytváření a rozvoj nástrojů financování, jako jsou fondy rizikového kapitálu, úvěrové a záruční fondy a fondy pro místní rozvoj, úrokové dotace, vytváření sítí, spolupráci a výměnu zkušeností mezi regiony, městy a důležitými sociálními a hospodářskými činiteli a činiteli působícími v oblasti životního prostředí,

technické pomoci.

Evropský sociální fond (European Social Fund – ESF)

Evropský sociální fond je nejstarším ze čtyř strukturálních fondů a již od roku 1957 podporuje zmenšování rozdílů v prosperitě a životní úrovni v členských státech a regionech EU.

Evropský sociální fond přispívá k prioritám Společenství, pokud jde o posílení hospodářské a sociální soudržnosti zvyšováním zaměstnanosti a počtu pracovních příležitostí, podporou vysoké úrovně zaměstnanosti a zvyšováním počtu pracovních míst a jejich kvality. Činí tak prostřednictvím podpory politik členských států, jejichž cílem je dosáhnout plné zaměstnanosti a kvality a produktivity práce, podpořit sociální začlenění, včetně přístupu znevýhodněných osob k zaměstnání, a snížit rozdíly v zaměstnanosti na celostátní, regionální a místní úrovni. Evropský sociální fond dále podporuje priority Společenství, které se týkají potřeby posílit sociální soudržnost, zvýšit produktivitu a

---

⁴⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1080/2006 ze dne 5. července 2006 o Evropském fondu pro regionální rozvoj a o zrušení nařízení (ES) č. 1783/1999

konkurenceschopnost a podpořit hospodářský růst a udržitelný rozvoj. Evropský sociální fond přitom zohledňuje příslušné priority a cíle Společenství v oblastech vzdělávání a odborné přípravy, zvyšování účasti ekonomicky neaktivních osob na trhu práce, boje proti sociálnímu vyloučení – zejména u znevýhodněných skupin, jako jsou postižené osoby – a prosazování rovnosti žen a mužů a boje proti diskriminaci.⁴⁵

Fond soudržnosti - Kohezní fond (Cohesion Fund – CF)

Fond soudržnosti neboli Kohezní fond nespadá do skupiny strukturálních fondů, ale je také jedním z nástrojů, který napomáhá snižovat ekonomické a sociální rozdíly a stabilizovat ekonomiku členských států. Na rozdíl od strukturálních fondů Fond soudržnosti podporuje rozvoj celého státu a finanční prostředky jsou tak poskytovány členským státům EU, nikoli jednotlivým regionům.

Podmínky pro poskytování pomoci z Fondu soudržnosti byly stanoveny v Maastrichtské smlouvě. Jedná se o následující dvě podmínky, které musí členský stát splnit:

hrubý národní důchod (HND), měřený paritou kupní síly, nesmí u členského státu překročit 90% průměru EU,

členský stát musí realizovat program hospodářské konvergence.

Pomoc z fondu se poskytuje vyváženým způsobem a s přihlédnutím ke zvláštním potřebám každého přijímajícího členského státu z hlediska investic a infrastruktury na opatření v těchto oblastech:⁴⁶:

transevropské dopravní sítě, zejména prioritní projekty společného zájmu určené Evropskou unií,

životní prostředí v rámci priorit stanovených pro politiku Společenství na ochranu životního prostředí podle politiky a akčního programu v oblasti životního prostředí.

V této souvislosti může fond rovněž zasahovat do oblastí souvisejících s udržitelným rozvojem, které představují nesporné přínosy z hlediska životního prostředí, totiž do energetické účinnosti a využívání obnovitelných zdrojů energie a v odvětví dopravy.

---

⁴⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1081/2006 ze dne 5. července 2006 o Evropském sociálním fondu a o zrušení nařízení (ES) č. 1784/1999

⁴⁶ Nařízení Rady (ES) č. 1084/2006 ze dne 11. července 2006 o Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1164/94

4.1.5.4 Cíle regionální politiky EU

Cíle regionální politiky EU lze obecně shrnout následujícím způsobem:

snížení meziregionálních rozdílů v životní úrovni obyvatel a zajištění harmonického ekonomického a sociálního rozvoje celého Společenství, prevence vzniku nových regionálních problémů, jejichž příčinou mohou být strukturální změny evropského popřípadě světového hospodářství.

Regionální politika EU musí neustále čelit výrazným změnám, částečně kvůli postupnému rozšiřování EU. V rámci regionální politiky Společenství bylo vždy stanoveno několik cílů regionální politiky na stanovené období. V současnosti se jedná o programovací období 2007 – 2013.

Cíle regionální politiky pro období 2007 – 2013

Evropská komise provedla pro období 2007 – 2013 poměrně výrazné změny v zaměření regionální politiky a soustředila se na otázky konkurenceschopnosti, udržitelného rozvoje a hospodářské a sociální restrukturalizace. Komise navrhla následující klíčová témata pro regionální politiku: inovace a ekonomika založená na znalostech, životní prostředí a prevence rizik, dostupnost a služby v obecném hospodářském zájmu. Tato prioritní témata by platila pro Unii obecně, musela by se však doplnit a rozšířit tak, aby zohlednila specifické potřeby méně rozvinutých regionů a členských států.⁴⁷ Pro období 2007 – 2013 byly tak určeny tři základní cíle regionální politiky: konvergence, regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost a evropská územní spolupráce.

Cíl 1: Konvergence: podpora růstu a tvorby pracovních míst v nejméně rozvinutých členských zemích a regionech

Cíl „Konvergence“ je zaměřen na podporu růstu a zaměstnanosti v nejméně rozvinutých regionech. Důraz je kladen zejména na inovace a znalostní společnost, schopnost přizpůsobovat se hospodářským a sociálním změnám a zlepšování životního prostředí i výkonnosti správy.⁴⁸

Do tohoto cíle spadají regiony na úrovni NUTS 2, jejichž hrubý domácí produkt (HDP) na obyvatele je nižší než 75 % průměru Společenství. Na podporu z fondů mají také nárok

---

⁴⁷ Evropská společenství. *Třetí zpráva o ekonomické a sociální soudržnosti* (2004, s. xxviii)

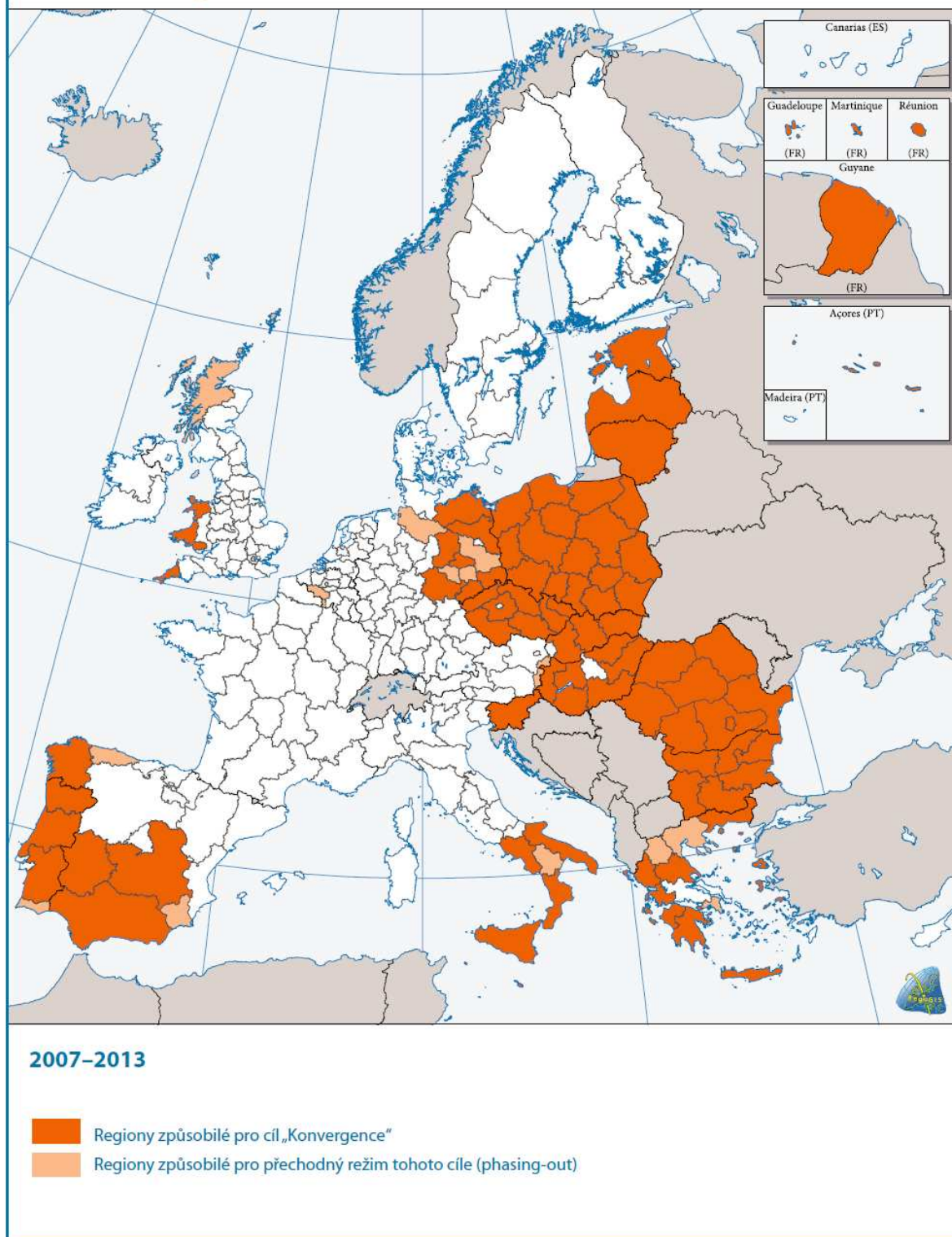
⁴⁸ Evropská společenství. *Politika soudržnosti 2007–2013. Poznámky a úřední texty* (2007, s. 13)

regiony, které by byly v rámci cíle „Konvergence“ způsobilé, pokud by příslušná hranice zůstala na hodnotě 75 % průměru HDP EU-15, a ne EU-27, v tomto případě se jedná pouze o podporu přechodnou.

Regiony, které jsou způsobilé čerpat finanční prostředky v rámci cíle 1, jsou uvedeny na obrázku 6 a 7.

„Konvergence“ – EFRR a ESF

Obrázek 6: Regiony způsobilé pro cíl „Konvergence“, čerpající prostředky z fondů ERDF a ESF

Zdroj: Politika soudržnosti 2007–2013. Poznámky a úřední texty (2007, s. 15)

„Konvergence“ – Fond soudržnosti

Obrázek 7: Členské státy spadající pod cíl „Konvergence“ a čerpající prostředky z Fondu soudržnosti

Zdroj: Politika soudržnosti 2007–2013. Poznámky a úřední texty (2007, s. 17)

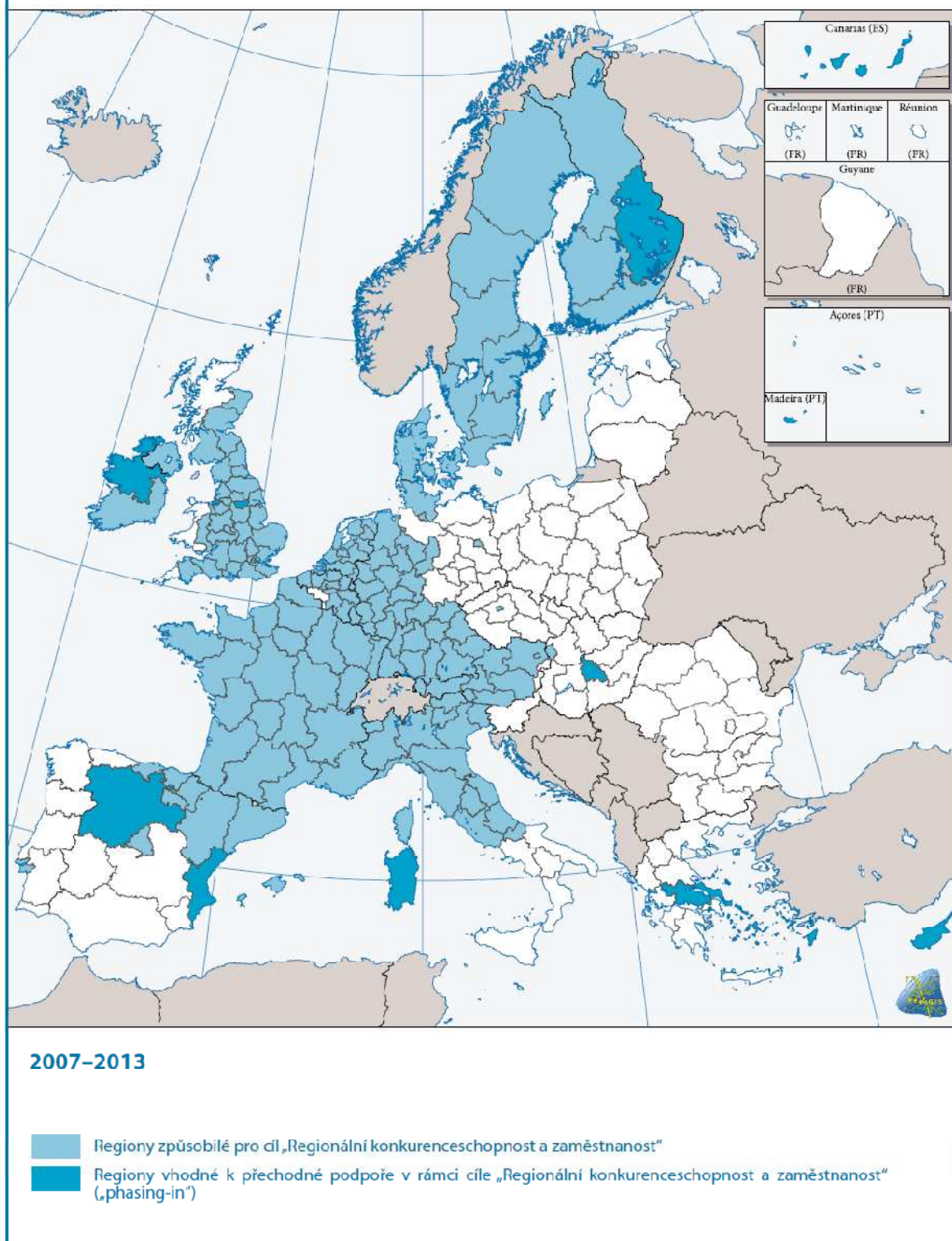
Cíl 2: Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost

Tento cíl se zaměřuje na posílení konkurenceschopnosti a atraktivnosti regionů a zvýšení jejich zaměstnanosti, a to předjímáním hospodářských a sociálních změn, které probíhají ve světovém měřítku. Tyto změny jsou dány především globalizací obchodu, restrukturalizací ekonomiky a znalostní ekonomikou.

Podpora z tohoto cíle je směřována do regionů, které nespádají pod cíl „Konvergence“, ani do přechodné podpory. Regiony vyhovující pro cíl 2 jsou zobrazeny na obrázku 8.

Finančními zdroji pro tento cíl jsou ERDF a ESF.

Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost (EFRR a ESF)

Obrázek 8: Regiony způsobilé pro cíl „Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost“

Zdroj: Politika soudržnosti 2007–2013. Poznámky a úřední texty (2007, s. 19)

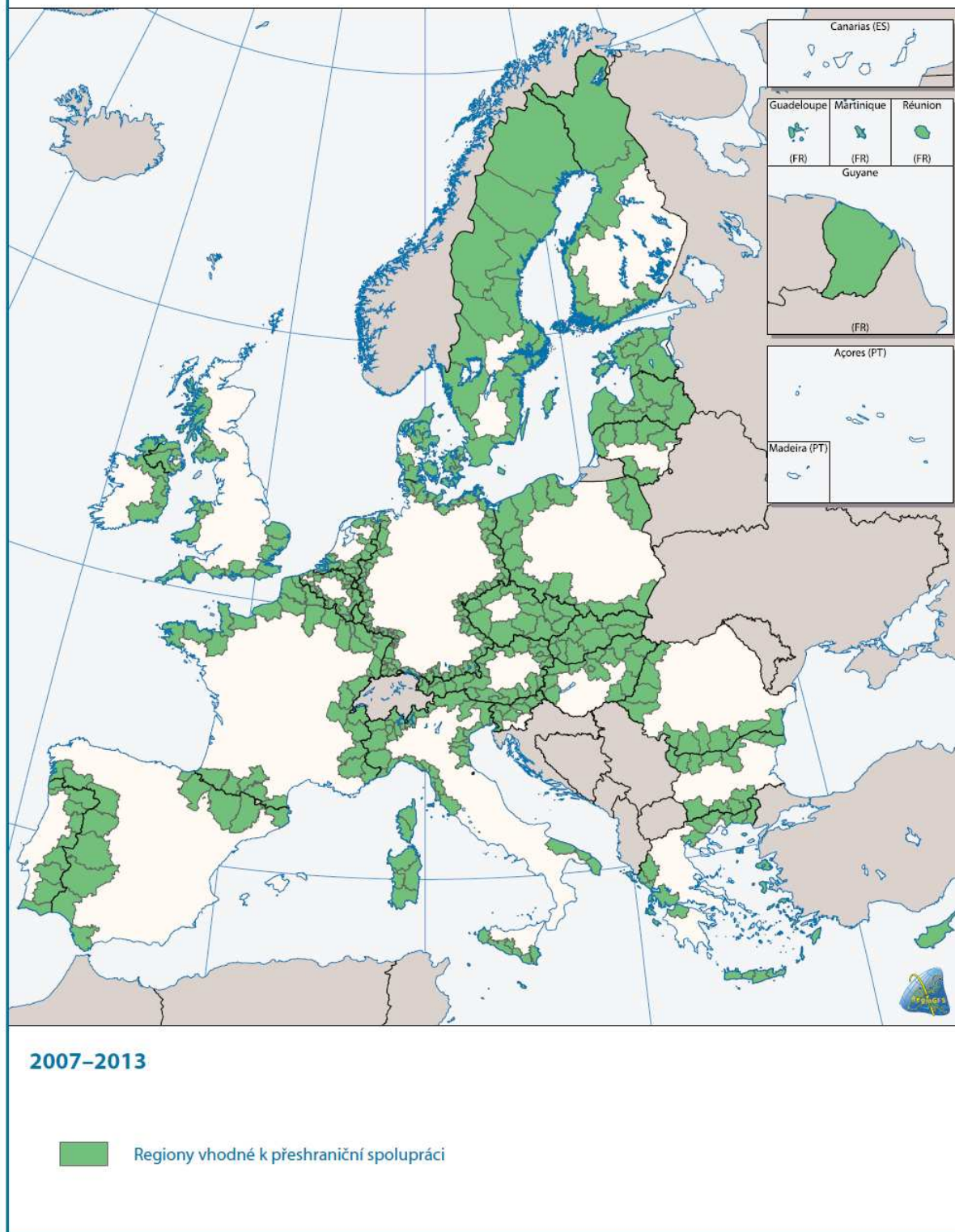
Cíl 3: Evropská územní spolupráce

Cíl 3 je zaměřen na posílení spolupráce na přeshraniční, nadnárodní i meziregionální úrovni, přičemž tato spolupráce se zaměřuje na výzkum, vývoj, informační společnost, životní prostředí, prevenci rizik a integrované vodohospodářství.

Tento cíl je doplňkem obou zbývajících cílů, neboť vhodné regiony jsou současně způsobilé i v rámci cíle 1 nebo cíle 2. Vhodné regiony pro přeshraniční spolupráci jsou zobrazeny na obrázku 9.

Tento cíl financuje ERDF.

Přeshraniční spolupráce (EFRR)

Obrázek 9: Regiony vhodné k přeshraniční spolupráci

Zdroj: Politika soudržnosti 2007–2013. Poznámky a úřední texty (2007, s. 21)

4.1.6 Regionální politika ČR

Regionální politika, která je základním východiskem pro řešení regionálních disparit, se stává stále více aktuální. V první polovině 90. let v České republice nehrála regionální politika příliš významnou roli, což bylo dáno především transformačním procesem a s ním spojeným problémům, které zasahovaly celé území ČR. Dalším důvodem „zanedbávání“ regionální politiky bylo, že meziregionální diference nebyly v té době tak velké jako ve většině zemí EU. Zlom nastal až v druhé polovině 90. let, kdy se regionální rozdíly začaly prohlubovat. Toto období bylo také příznačné postupujícími procesy decentralizace a demokratizace rozhodování a zahájením procesu přípravy vstupu ČR do EU, s čímž byla spojena i příprava na strukturální fondy. Všechny tyto skutečnosti vedly k zásadnímu obratu v regionální politice.

V roce 1996 bylo zřízeno Ministerstvo pro místní rozvoj, jež se stalo ústředním orgánem státní správy mimo jiné ve věci regionální politiky. V následujícím roce byly zpracovány nové zásady regionální politiky a o rok později, v roce 1998, přijala vláda ČR usnesení č. 235 o Zásadách regionální politiky.

Zlomový význam pro českou regionální politiku mělo přijetí několika zásadních zákonů a usnesení v roce 2000. V tomto roce byl přijat zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje a usnesení č. 682 o Strategii regionálního rozvoje České republiky.

4.1.6.1 Strategie regionálního rozvoje ČR

Strategie regionálního rozvoje ČR je zásadním strategickým dokumentem regionální politiky ČR na úrovni státu.

Poprvé byla Strategie regionálního rozvoje schválena vládou v roce 2000. V současnosti je v platnosti druhá verze Strategie regionálního rozvoje pro léta 2007 – 2013.

Strategie regionálního rozvoje obsahuje zejména⁴⁹:

- analýzu stavu regionálního rozvoje,
- charakteristiku silných a slabých stránek v rozvoji regionů,
- strategické cíle regionálního rozvoje ČR,
- vymezení státem podporovaných regionů,

---

⁴⁹ Ministerstvo pro místní rozvoj. *Strategie regionálního rozvoje ČR* (2006, s. 5)

doporučení dotčeným ústředním správním úřadům a krajům pro zaměření rozvoje odvětví spadajících do jejich působnosti.

Strategie regionálního rozvoje ve svém pojetí respektuje cíle regionální politiky Evropské unie a předpokládá maximální míru využití všech možností, které České republice z členství v EU vyplývají. Formuluje souhrnně cíle, problémové okruhy a priority, které bude třeba zabezpečovat při zajištění politiky regionálního rozvoje v ČR a přesahy mezi evropskou regionální politikou a regionální politikou ČR.⁵⁰

Vize Strategie regionálního rozvoje⁵¹ uvádí, že v horizontu do roku 2013, chce být Česká republika: aktivní, ekonomicky výkonnou a konkurenceschopnou zemí s kvalitním životním prostředím, která v souladu s principy udržitelného rozvoje dosahuje ve všech základních kritériích (úroveň znalostní ekonomiky, HDP na obyvatele, zaměstnanost, sociální zabezpečení ap.) standardů Evropské unie a zabezpečuje zvyšování kvality života svých obyvatel.

Příčemž

budou výrazně zmírněny regionální disparity a poroste počet regionů soudržnosti dosahující svojí ekonomickou silou a dynamikou růstu průměru EU, bude zajištěn alespoň minimální rozvojový potenciál ve všech mikroregionech v oblasti infrastruktury a dalších složek utvářejících podmínky života jejich obyvatel, zvýší se podíl aktivní a inovativní populace v regionech.

Součástí Strategie regionálního rozvoje ČR pro období let 2007-2013 je také analýza silných a slabých stránek problematiky regionálního rozvoje v České republice (SWOT analýza) a souhrnné zhodnocení regionálních problémů a rozvojových předpokladů ČR. Uvedená SWOT analýza je v příloze 7.

Ve Strategii (2006, s. 65) jsou také identifikovány hlavní regionální disparity, které vycházejí z porovnání hlavních faktorů regionálního rozvoje. Z porovnání vyplývá zřejmá tendence prohlubování meziregionálních disparit, které lze charakterizovat takto:

dochází k poměrně významnému prohlubování rozdílů v ekonomické výkonnosti

---

⁵⁰ Ministerstvo pro místní rozvoj. *Strategie regionálního rozvoje ČR* (2006, s. 6)

⁵¹ Ministerstvo pro místní rozvoj. *Strategie regionálního rozvoje ČR* (2006, s. 72)

krajů v řadě ukazatelů rozhodujících pro životní úroveň obyvatelstva (HDP/obyvatele, průměrné mzdy, nezaměstnanost aj.), existují významné rozdíly mezi okresy v míře nezaměstnanosti a v příjmech na obyvatele,

v krajích postižených nezbytností rozsáhlé restrukturalizace průmyslu (zejména v Ústeckém a Moravskoslezském kraji) je stále vysoká nezaměstnanost, nedaří se dostatečně rychle efektivně realizovat potřebné strukturální přeměny, prohlubuje se odlišnost venkovského prostředí komparativně nevýhodně vůči prostředí městskému, obce ve venkovských oblastech mají nepříznivé podmínky pro podnikání a dochází ke stárnutí venkovského obyvatelstva, zaostává ekonomická úroveň značné části příhraničních okresů, přetrvává nedostatečné napojení severovýchodní Moravy a Slezska na transevropské komunikační tahy a hlavní město, což výrazně přispívá k nezájmu investorů, zejména zahraničních, o toto území, existují rozdíly mezi podílem vysokoškolsky vzdělaných lidí ve dvou největších městech (Praha a Brno) a ostatními krajskými městy, projevuje se stále narušené životní prostředí v důsledku minulé průmyslové činnosti v severozápadních Čechách a na severní Moravě a v důsledku rozvoje automobilové dopravy v Praze a dalších velkých městech.

5. ANALÝZA REGIONÁLNÍCH DISPARIT V ČESKÉ REPUBLICĚ

Tato kapitola se zabývá analýzou regionálních disparit v České republice. Cílem je získat informace o disparitách v regionech České republiky.

Před samotnou analýzou disparit je nutné vyřešit několik metodologických otázek. První otázkou je výběr úrovně zkoumání, resp. otázka, které územní jednotky budou využity jako regiony k analýze. Nabízí se nám úroveň regionů soudržnosti (NUTS 2), krajů (NUTS 3) či okresů. Pro účely analýzy v této práci bude použit region ve smyslu jednotlivých krajů, které byly ustanoveny na základě ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a které odpovídají evropské klasifikaci územních jednotek na úrovni NUTS 3.

Další podstatnou otázkou je shromáždění regionálních dat a následně výběr ukazatelů a jejich zpracování vhodnou metodou. Výběr ukazatelů, které jsou relevantní pro analýzu regionálních disparit, byl ovlivněn dostupností regionálních dat. Je nutné podotknout, že v současnosti neexistuje žádný informační systém, který by poskytoval komplexní data o situaci v regionech. Potřebné údaje o regionech pro účely analýzy v této práci byly získány zejména z Českého statistického úřadu.

5.1 VYMEZENÍ UKAZATELŮ REGIONÁLNÍCH DISPARIT

Pro analýzu regionálních disparit v České republice je zvolen soubor ukazatelů, který charakterizuje situaci v regionech. Vybrané ukazatele byly pro účely této práce seskupeny do tří klíčových složek, kterými jsou: ekonomická výkonnost, trh práce a inovační výkonnost.

5.1.1 Ekonomická výkonnost

Ekonomická výkonnost příslušného regionu je dána ekonomickými subjekty a vazbami mezi nimi a vnějším okolím. Koncentrace ekonomických aktivit do vybraných regionů je odvozena od působení tržních sil, které ovlivňuje rozvoj těchto regionů.

Ekonomická výkonnost regionu je charakterizována tvorbou HDP v přepočtu na jednoho obyvatele. Ukazatel HDP na jednoho obyvatele byl přijat jako kritérium pro podporu

regionů ze strukturálních fondů EU. HDP je použit také v přepočtu na jednoho zaměstnance, který vypovídá o produktivitě práce. Dalším ukazatelem ekonomické výkonnosti je hrubá přidaná hodnota, která představuje nově vytvořenou hodnotu, stanovenou jako rozdíl mezi celkovou produkcí oceněnou v základních cenách a mezispotřebou oceněnou v kupních cenách. Důležitým ukazatelem je také tvorba hrubého fixního kapitálu, což představuje hodnotu pořízeného hmotného i nehmotného investičního majetku, který bude sloužit k další produktivní činnosti, nikoli ke konečné spotřebě. Jako ukazatelé ekonomické výkonnosti byly dále vybrány čistý disponibilní důchod na jednoho obyvatele a míra zaměstnanosti.

5.1.2 Trh práce

Problematika regionálních disparit na trhu práce je jednou z velmi aktuálních otázek a je třeba tyto disparity sledovat na regionální úrovni, protože v České republice má trh práce výrazně regionální charakter.

Regionální disparity na trhu práce jsou analyzovány pomocí těchto ukazatelů: počet nezaměstnaných osob, míra nezaměstnanosti, neumístění uchazeči o zaměstnání, volná pracovní místa a průměrná hrubá měsíční mzda.

5.1.3 Inovační výkonnost

Inovační výkonnost a potenciál zvyšovat technologickou úroveň určitého regionu poukazuje na významné postavení vědy a výzkumu ve společnosti. Významnými indikátory rozvoje regionu jsou výdaje a zaměstnanost ve vědě a výzkumu. Z toho vyplývá, že inovační výkonnost můžeme hodnotit na základě jejich vstupů, tj. investicemi na VaV a lidskými zdroji v odvětví. Dalším ukazatelem inovační výkonnosti jsou přímé zahraniční investice. PZI jsou významným nositelem technologických změn a mají pozitivní vliv na zaměstnanost i na celkovou ekonomickou výkonnost regionu.

5.2 METODA ANALÝZY REGIONÁLNÍCH DISPARIT

Analýzu regionálních disparit lze provádět na základě mnoha ukazatelů. Pokud jsou regiony hodnoceny podle jednotlivých ukazatelů, výsledkem jsou parciální analýzy, které sice přináší zajímavé poznatky, ale položíme-li tyto parciální analýzy, resp. jejich výsledky vedle sebe, je obtížné z nich odvodit obecnější závěry o regionálních disparitách. Proto je

zapotřebí komplexnějšího pohledu. Z toho důvodu je vhodné využít vícerozměrné statistické metody. Pro účely analýzy regionálních disparit v této práci byla vybrána metoda shlukové analýzy.

5.2.1 Shluková analýza

Shluková analýza je společný název pro celou řadu metod, jejichž cílem je využití informací z analýzy vícerozměrných dat k rozřídění množiny objektů do několika relativně homogenních podsouborů, označených jako shluky (clustery)⁵². Objekty patřící do téhož shluku si mají být co nejvíce podobné a objekty patřících do různých shluků co nejvíce rozdílné.

Vznik shlukové analýzy spadá do 40. let 20. stol., ale její bouřlivý rozvoj nastal až s masovým zavedením počítačů. První monografie z oblasti shlukové analýzy byla napsána nikoliv matematikem, ale psychologem kalifornské univerzity R. C. Tryonem roku 1939.⁵³ Tryon⁵⁴ definoval, že shluková analýza je obecný logický postup formulovaný jako procedura, pomocí níž seskupujeme objektivně jedince do skupin na základě jejich podobností či rozdílností.

Další definici shlukové analýzy podal R. E. Bonner (1964): „Je dána množina objektů, z nichž je každý definován pomocí množiny znaků s ním souvisejících. Tato množina znaků je pro každý objekt stejná. Máme nalézt shluky objektů (podmnožiny původní množiny objektů) tak, aby si členové shluku byli vzájemně podobní, ale nebyli si příliš podobní s objekty mimo tento shluk.“⁵⁵

Fundamentální význam shlukové analýzy spočívá v definování samotného pojmu shluk. Jednou ze známých definic pojmu shluk je Van Rijsbergenova definice: „Je dána množina objektů $X = \{x_1, x_2, \dots, x_n\}$ a libovolný koeficient D nepodobnosti objektů. Shlukem nazveme takovou podmnožinu A množiny objektů X , pro niž platí⁵⁶:

---

⁵² Horák, J. *Prostorová analýza dat*. [online]. Institut geoinformatiky, Hornicko-geologická fakulta, VŠB-TU Ostrava. Dostupné z <<http://gis.vsb.cz/pad/index.htm>>. [cit. 1. 4. 2010].

⁵³ Kubanová, J. (2004, s. 232)

⁵⁴ převzato z Žák, L. *Shluková analýza I*. In *Automatizace*, roč. 47, č. 3, 2004, s. 180

⁵⁵ převzato z Žák, L. *Shluková analýza I*. In *Automatizace*, roč. 47, č. 3, 2004, s. 180

⁵⁶ *Metody shlukové analýzy*. [online]. Aplikované kvantitativní metody pro zemědělskou praxi, 2005-06. Dostupné z <http://www2.zf.jcu.cz/public/departments/kmi/MSMT_05/metody%20shlukove%20analyzy.pdf>. [cit. 1. 4. 2010].

$$\max D(x_i, x_j) < \min D(x_k, x_l),$$

kde objekty $x_i, x_j, x_l \in A$ a objekt $x_k \notin A$.

Tato podmínka se nazývá Van Rijsbergen L_1 -podmínkou. Chceme-li rozdělit n sledovaných p - rozměrných objektů do c shluků, pak musí platit:

$$1 \leq c \leq n.$$

Nechť S je množina shluků, $S = \{S_1, S_2, \dots, S_c\}$, pro které platí, že $S_i \subseteq X$ pro $i = 1, 2, \dots, c$ a symbol n_i označuje počet objektů obsažených ve shluku S_i . Pak

$$\bigcup_{i=1}^c S_i = X; \quad \sum_{i=1}^c n_i = n; \quad S_i \cap S_j = \{0\} \text{ pro } i \neq j \text{ a } i, j = 1, 2, \dots, c.$$

5.2.1.1 Metody shlukové analýzy

Metod shlukové analýzy, které umožňují rozčlenit zkoumané subjekty do vnitřně homogenních skupin (shluků), je známa celá řada. Nejčastěji jsou metody shlukové analýzy rozděleny podle cílů, k nimž směřují, a to na hierarchické a nehierarchické.

Dle Kubanové (2004, s. 233) lze **hierarchické metody** charakterizovat tak, že každý shluk je současně podmnožinou jiného shluku s výjimkou samotné množiny objektů, která je považována za maximálně možný shluk.

Metody hierarchického shlukování lze dále členit podle směru postupu při shlukování na aglomerativní a divizivní.

Grafickým znázorněním hierarchického shlukování je **dendogram**.

Skupina **nehierarchických shlukovacích metod** - na rozdíl od hierarchických metod - nevytváří hierarchickou strukturu, ale rozkládá výchozí množinu objektů do několika podmnožin takovým způsobem, aby bylo splněno určité kritérium. Prvotní rozklad původní množiny objektů do několika podmnožin se dále mění. Cílem je dosažení optimální hodnoty jistého, pro danou metodu, specifického kritéria.⁵⁷

---

⁵⁷ *Metody shlukové analýzy*. [online]. Aplikované kvantitativní metody pro zemědělskou praxi, 2005-06. Dostupné z <http://www2.zf.jcu.cz/public/departments/kmi/MSMT_05/metody%20shlukove%20analyzy.pdf>. [cit. 1. 4. 2010].

5.2.1.2 Funkce vzdálenosti

Základním problémem shlukové analýzy, jak uvádí Kubanová (2004, s. 234), je kvantitativně vyjádřit podobnost či vzdálenost objektů. V jednotlivých krocích algoritmů se posuzuje podobnost, resp. vzdálenost dvou objektů, objektu a shluku nebo dvou shluků. V některých případech je způsob hodnocení podobnosti dán přímo shlukovací metodou. Často však jsou tyto kroky na sobě nezávislé. K určení míry podobnosti ve shlukové analýze může sloužit některá z funkcí vzdálenosti.

Vzdálenost objektů ve shlukové analýze je určena různými způsoby výpočtu, mezi nejčastější patří následující přístupy:

- Euklidovská vzdálenost,
- čtvercová Euklidovská vzdálenost,
- Hammingová vzdálenost (též Manhattan vzdálenost),
- Čebyševova vzdálenost,
- Minkovského vzdálenost,
- Mahalanobisova vzdálenost.

Nejběžnější je **Euklidovská vzdálenost**, která se vypočítá podle následujícího vzorce:

$$d(X_i, X_j) = \sqrt{\sum_{k=1}^p (x_{ik} - x_{jk})^2},$$

kde x_{ik} je hodnota k -tého pozorování na i -tém prvku a x_{jk} je hodnota k -tého pozorování na j -tém prvku.

Čtvercová Euklidovská vzdálenost je dána vztahem:

$$d(X_i, X_j) = \sum_{k=1}^p (x_{ik} - x_{jk})^2.$$

Hammingova vzdálenost se vypočítá dle vztahu:

$$d(X_i, X_j) = \sum_{k=1}^p |x_{ik} - x_{jk}|.$$

Čebyševova vzdálenost se určí vztahem:

$$d(X_i, X_j) = \max |x_{ik} - x_{jk}|.$$

Minkovského vzdálenost lze vypočítat podle vzorce:

$$d(X_i, X_j) = \left(\sum_{k=1}^p |x_{ik} - x_{jk}|^q \right)^{\frac{1}{q}} \quad q = 1, 2, \dots, \infty.$$

Mahalanobisovu vzdálenost je dána vztahem:

$$d(X_i, X_j) = \left[(x_i - x_j)' C^{-1} (x_i - x_j) \right]^{1/2},$$

kde x_i, x_j jsou p -prvkové vektory u proměnných i -tého a j -tého objektu a C je kovarianční matice tvaru $C = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(x_i - \bar{x})'$.

5.2.1.3 Základní princip aglomerativních shlukovacích metod⁵⁸

Prvním krokem shlukové analýzy je pomocí některé z uvedených vzdáleností vypočítat matici vzdáleností $D_1 = \{d_{ij}\}$, která je symetrická, má na hlavní diagonále nuly a nediagonální prvky vyjadřují vzdálenosti $d(X_i, X_j)$ mezi jednotlivými dvojicemi objektů. Zjištěné číselné hodnoty vzdáleností jsou tím větší, čím větší jsou rozdíly mezi hodnotami jednotlivých ukazatelů.

V dalším kroku je nutné se rozhodnout pro některou ze shlukovacích metod. Všechny shlukovací metody pracují na základě stejného algoritmu, liší se však způsobem výpočtu vzdáleností mezi dvěma objekty. Označíme $d_{ij}(S_h, S_k)$ míru vzdálenosti mezi dvěma shluky S_h a S_k . Nejbližší dva prvky tvoří první shluk. Dva shluky se vždy spojí v jeden, jestliže je mezi nimi minimální vzdálenost. Stejný postup aplikujeme, dokud nedosáhneme požadovaného počtu shluků.

Nejčastěji používané metody shlukování jsou:

Metoda průměrné vzdálenosti

U této metody je za vzdálenost dvou shluků považována průměrná vzdálenost mezi páry patřícími dvěma shlukům, tzn.

$$d(S_h, S_k) = \frac{1}{n_h n_k} \sum_{x_i \in S_h} \sum_{x_j \in S_k} d(X_i, X_j).$$

Metoda nejbližšího souseda

Při aplikaci této metody se za vzdálenost dvou shluků považuje vzdálenost jejich nejbližších prvků, tzn.

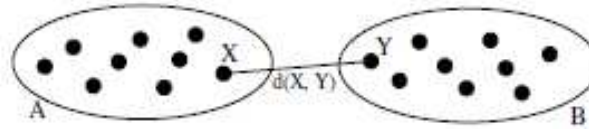
---

⁵⁸ Kubanová (2004, s. 238 – 240)

$$d(S_h, S_k) = \min[d(X_i, X_j)]; X_i \in S_h; X_j \in S_k.$$

Graficky je metoda nejbližšího souseda zobrazena na obr 10.

Obrázek 10: Metoda nejbližšího souseda

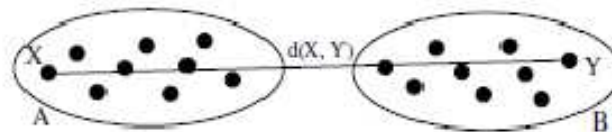
Zdroj: Hynar, M. *Metody shlukování*. [online]. Vysoká Škola Báňská – Technická Univerzita Ostrava, 2003. Dostupné z <<http://www.fit.vutbr.cz/study/courses/ZZD/public/seminar0304/Shlukovani1-text.pdf>>. [cit. 1. 4. 2010]

Metoda nejvzdálenějšího souseda

Za vzdálenost dvou shluků je považována vzdálenost jejich nejdlehlších prvků, tzn.

$$d(S_h, S_k) = \max[d(X_i, X_j)]; X_i \in S_h; X_j \in S_k.$$

Vzdálenost jejich nejdlehlších prvků je znázorněna na obr. 11.

Obrázek 11: Metoda nejvzdálenějšího souseda

Zdroj: Hynar, M. *Metody shlukování*. [online]. Vysoká Škola Báňská – Technická Univerzita Ostrava, 2003. Dostupné z <<http://www.fit.vutbr.cz/study/courses/ZZD/public/seminar0304/Shlukovani1-text.pdf>>. [cit. 1. 4. 2010].

Mezi další metody patří centroidní metoda či metoda mediánová.

5.3 APLIKACE SHLUKOVÉ ANALÝZY PRO ANALÝZU

REGIONÁLNÍCH DISPARIT V ČR

Cílem této podkapitoly je vytvořit homogenní skupiny na základě vybraných kritérií, která jsou rozčleněna do tří klíčových složek. Seznam jednotlivých kritérií uspořádaných do tří složek je uveden v tabulce 6. Veškeré hodnoty jednotlivých kritérií jsou z roku 2008.

klíčové složky	ekonomická výkonnost	trh práce	inovační výkonnost
jednotlivá kritéria	počet obyvatel HDP na 1 obyvatele HDP na 1 zaměstnanec THFK na 1 obyvatele HPH Čistý disponibilní důchod na 1 obyvatele míra zaměstnanosti	počet obyvatel nezaměstnaní míra nezaměstnanosti neumístění uchazeči o zaměstnání volná pracovní místa průměrná hrubá měsíční mzda průměrné hrubé měsíční mzdy zaměstnanců ve vybraných odvětvích OKEČ	počet zaměstnanců pracujících ve výzkumu a vývoji výdaje na V a V Stav PZI

Tabulka 6: Seznam kritérií a klíčových složek pro analýzu

K vytvoření homogenních skupin je nutné využít hierarchické shlukové analýzy pomocí počítačového programu UNISTAT.

Výpočet vzdálenosti objektů reprezentující míru nepodobnosti byl proveden využitím Euklidovské vzdálenosti. Dále bylo nutné vybrat metodu shlukování, v tomto případě byla vybrána metoda průměrné vzdálenosti, která za vzdálenost dvou shluků považuje průměrnou vzdálenost.

Dříve než přistoupíme k samotné aplikaci shlukové analýzy, je nutné upravit hodnoty vybraných kritérií. Vybraná kritéria jsou totiž vyjádřena v neporovnatelných hodnotách, proto je nutné nejprve provést jejich transformaci na normované veličiny.

Transformace všech proměnných na normované veličiny byla provedena na základě následujícího vzorce:

$$\frac{x_i - \bar{x}}{s},$$

kde $\bar{x}$ je aritmetický průměr a s je směrodatná odchylka.

Tabulky, které obsahují normovaná data vybraných kritérií, jsou v příloze 8.

Pro přehlednost je každému kraji přiřazeno pořadové číslo (viz tabulka 7), aby výsledné dendogramy byly přehlednější.

kraj	pořadové číslo	kraj	pořadové číslo
Hl. m. Praha	1	Královéhradecký	8
Středočeský	2	Pardubický	9
Jihočeský	3	Vysočina	10
Plzeňský	4	Jihomoravský	11
Karlovarský	5	Olomoucký	12
Ústecký	6	Zlínský	13
Liberecký	7	Moravskoslezský	14

Tabulka 7: Přiřazená pořadová čísla jednotlivým krajům

5.3.1 Ekonomická výkonnost

V rámci zjišťování regionálních disparit v ekonomické výkonnosti jednotlivých krajů byla provedena shluková analýza, která vycházela z údajů⁵⁹ uvedených v tabulce 8.

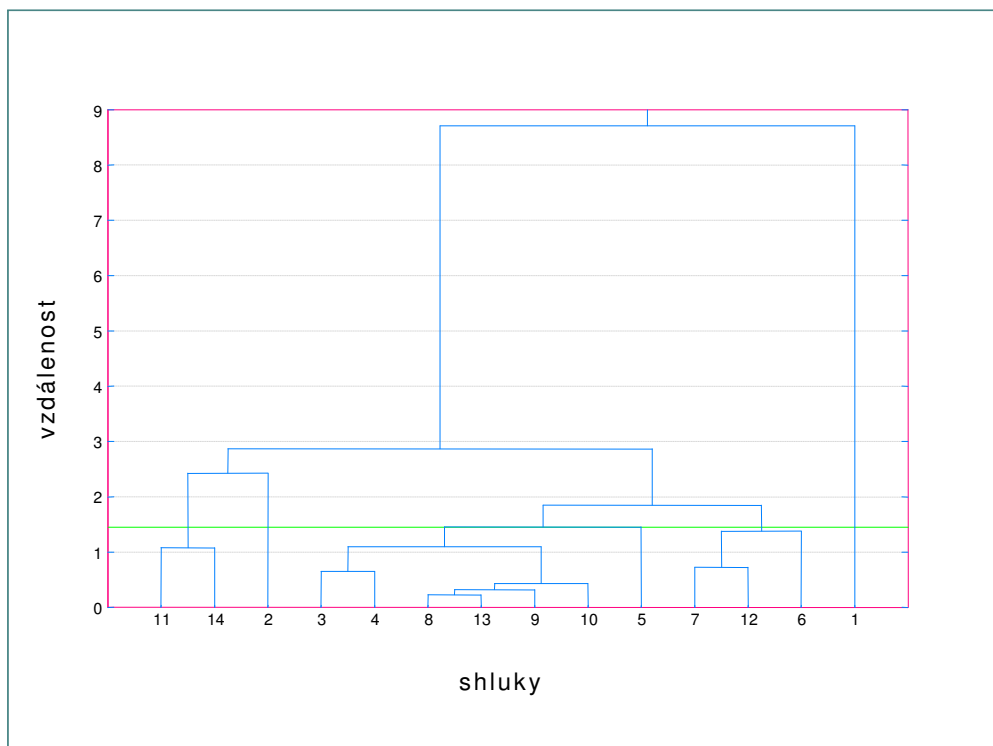
Kraje	Počet obyvatel	HDP na 1 obyvatele (Kč)	HDP na zaměstnance (Kč)	THFK na 1 obyvatele (Kč)	Hrubá přidaná hodnota (mil Kč)	Čistý disponibilní důchod na 1 obyvatele (Kč)	Míra zaměstnanosti (%)
Hl. m. Praha	1 233 211	762 351,6	1 291 077,9	250 133,1	841 009,0	243 496,6	60,2
Středočeský	1 230 691	325 033,9	886 606,2	71 083,2	356 080,0	193 752,9	58,0
Jihočeský	636 328	307 454,4	754 200,4	59 694,9	175 671,0	175 619,2	57,9
Plzeňský	569 627	317 425,2	729 914,0	84 478,0	161 782,0	181 800,8	57,8
Karlovarský	308 403	253 963,9	653 728,9	50 210,5	70 558,0	159 923,8	56,2
Ústecký	835 891	284 557,8	760 788,0	73 357,5	213 744,0	158 690,1	52,6
Liberecký	437 325	261 872,1	697 626,9	53 352,2	102 749,0	167 058,5	53,8
Královéhradecký	554 520	293 960,2	744 142,3	48 111,0	146 496,0	175 079,4	55,9
Pardubický	515 185	295 218,6	715 339,6	53 838,8	136 542,0	172 029,7	56,0
Vysočina	515 411	295 785,5	737 065,6	64 919,6	136 986,0	171 495,1	56,4
Jihomoravský	1 147 146	326 596,0	793 150,5	84 111,3	336 280,0	177 206,0	54,5
Olomoucký	642 137	269 683,7	709 929,7	50 190,2	155 840,0	165 976,7	53,6
Zlínský	591 412	286 172,4	734 487,7	53 244,6	152 296,0	173 262,9	55,7
Moravskoslezský	1 250 255	297 926,4	769 982,8	61 351,0	335 341,0	165 784,2	53,1

Tabulka 8: Hodnoty ukazatelů ekonomické výkonnosti

Zdroj: ČSÚ, upraveno

Grafické znázornění hierarchické struktury výsledných shluků je v podobě dendogramu, který zobrazuje postupný proces shlukování (viz obr. 12).

⁵⁹ hodnoty byly transformovány na normované hodnoty a teprve z nich byla provedena shluková analýza

Obrázek 12: Shluková analýza ekonomické výkonnosti regionů

Z dendogramu je možné vysledovat vytvoření zhruba 3 vnitřně relativně homogenních seskupení ve vzdálenosti do 1,5. Každý z těchto shluků je reprezentován kraji, které si jsou nejvíce podobné. Bráno z levé strany: **shluk I** je reprezentován Jihomoravským (11) a Moravskoslezským (14) krajem. Převažující charakteristikou tohoto shluku je vysoká hodnota ukazatele „HDP na zaměstnance“ a překračující hodnota kritéria „HPH“ průměrnou hodnotu všech sledovaných krajů. K tomuto shluku se ve vzdálenosti do 3.0 připojuje kraj Středočeský (2), který dosahuje nadprůměrných hodnot v ukazatelích "HDP na 1 obyvatele“, „HDP na zaměstnance“, „HPH“, „čistý disponibilní důchod na 1 obyvatele“, „míra zaměstnanosti“.

Shluk II je tvořen kraji Jihočeským (3), Plzeňským (4), Karlovarským (5), Královéhradeckým (8), Pardubickým (9), Vysočina (10), Zlínským (13). Tento shluk je charakteristický nadprůměrnou hodnotou ukazatele „míra zaměstnanosti“. Vysokých hodnot dosahuje také v ukazateli „HDP na 1 obyvatele“, u kterého ale vybočuje Karlovarský kraj, který dosahuje nejnižší hodnoty. Karlovarský kraj se v tomto shluku od ostatních krajů trochu liší, což dokazuje i to, že se k tomuto shluku přidal až v posledním kroku. Karlovarský kraj dosahuje také nízké hodnoty v ukazateli „čistý disponibilní důchod na 1 obyvatele“ a nejnižší hodnoty v ukazateli „HPH“.

Shluk III je tvořen Libereckým krajem (7), Olomouckým (12) a Ústeckým (6) krajem.

Tyto kraje se vyznačují podprůměrnou hodnotou ukazatele „míra zaměstnanosti“. Tento ukazatel se pohybuje v intervalu (52,6 ; 53,8).

Výjimečné postavení zaujímá hl. m. Praha, která dosahuje nadprůměrných hodnot ve všech ukazatelích.

5.3.2 Disparity na trhu práce

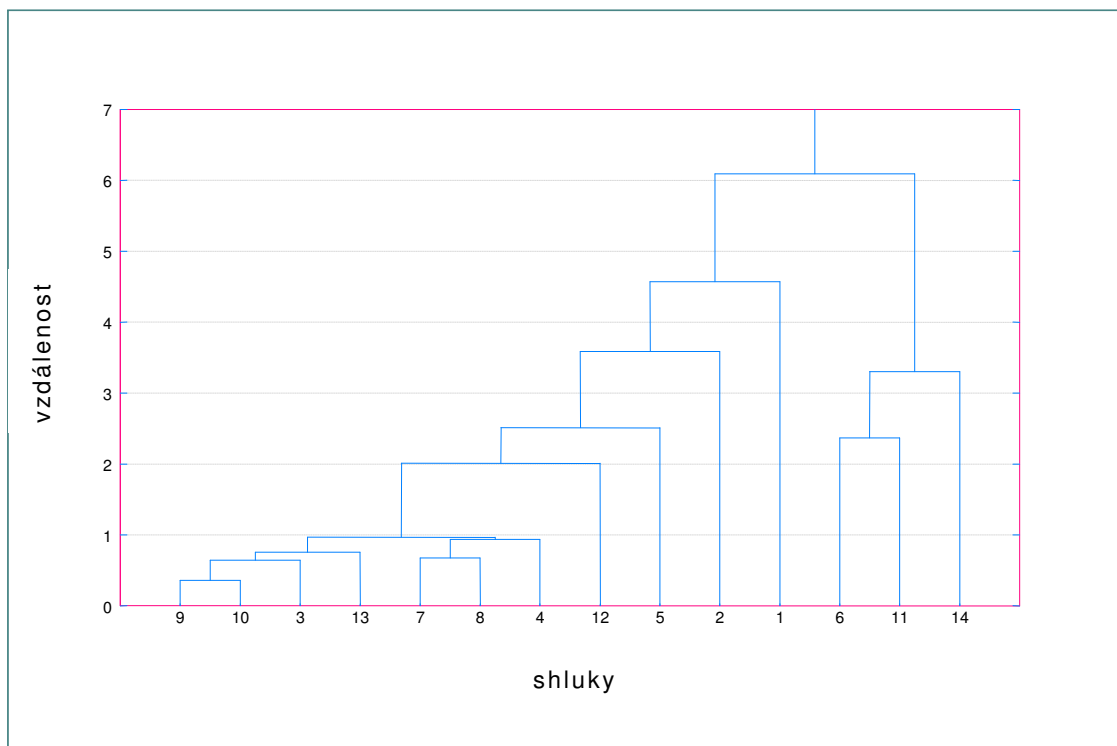
Disparity na trhu práce byly analyzovány z údajů v tabulce 9. Tyto data však musely být před samotnou shlukovou analýzou převedeny na normované hodnoty, aby je bylo možné porovnávat.

Kraje	Počet obyvatel	Nezaměstnaní (tis. osob)	Míra nezaměstnanosti (%)	Neumístění uchazeči o zaměstnání					Volná pracovní místa
				z toho:					
				ženy	absolventi škol a mladiství	občané se zdravotním postižením	dosažitelní uchazeči o zaměstnání	částečně nezaměstnaní	
Hl. m. Praha	1 233 211	12,5	1,9	8 940	904	1 911	16 143	644	25 002
Středočeský	1 230 691	16,0	2,6	16 511	2 295	4 994	29 930	1 610	11 399
Jihočeský	636 328	8,5	2,6	9 265	1 427	3 208	16 471	1 307	4 188
Plzeňský	569 627	10,5	3,6	9 025	1 228	2 858	16 087	977	7 562
Karlovarský	308 403	12,2	7,6	6 577	918	1 650	12 900	827	2 087
Ústecký	835 891	32,1	7,9	24 113	2 945	7 671	43 801	2 873	4 485
Liberecký	437 325	9,7	4,6	8 577	1 112	2 658	15 709	974	2 279
Královéhradecký	554 520	10,9	3,9	7 605	1 205	2 420	14 078	1 095	4 052
Pardubický	515 185	9,2	3,6	8 644	1 355	3 486	16 334	1 232	3 654
Vysočina	515 411	8,4	3,3	9 278	1 425	3 205	17 082	1 316	2 414
Jihomoravský	1 147 146	24,7	4,4	22 821	3 019	8 136	41 157	2 718	8 253
Olomoucký	642 137	18,5	5,9	12 250	1 645	4 012	22 218	2 013	2 747
Zlínský	591 412	11,3	3,8	10 550	1 533	4 285	18 922	1 277	4 272
Moravskoslezský	1 250 255	45,3	7,4	29 483	3 623	10 642	54 193	4 257	8 795

Tabulka 9: Hodnoty ukazatelů v oblasti trhu práce

Zdroj: ČSÚ, upraveno

Grafickým výsledkem shlukové analýzy je dendogram zobrazen na obr. 13.

Obrázek 13: Shluková analýza disparit podle vybraných ukazatelů na trhu práce

Z grafického výstupu je možné vysledovat vytvoření zhruba dvou vnitřně relativně homogenních shluků. **Shluk I** (bráno z levé strany) je reprezentován deseti kraji, a to krajem Pardubickým (9), Vysočina (10), Jihočeským (3), Zlínským (13), Libereckým (7), Královéhradeckým (8), Plzeňským (4), Olomouckým (12), Karlovarským (5) a Středočeským krajem (2). Převažující charakteristikou tohoto shluku je podprůměrná hodnota ukazatele „nezaměstnaní“, přičemž průměrnou hodnotu překračuje pouze kraj Olomoucký a Středočeský. Míra nezaměstnanosti se pohybuje v intervalu $(2,6 ; 7,6)$. Z hlediska ukazatele „volná pracovní místa“ opět dosahují kraje v tomto shluku podprůměrných hodnot. Výjimkou je pouze Středočeský kraj, který dosahuje téměř dvojnásobné hodnoty průměru. V souvislosti s počtem volných pracovních míst je nutné podotknout, že Středočeský kraj v tomto ukazateli vykazuje nadprůměrnou hodnotu (11 399), z hlediska míry nezaměstnanosti dosahuje v tomto shluku nejnižší hodnoty (2,6%), což svědčí o relativně příznivých podmínkách na trhu práce ve Středočeském kraji. Kraje v tomto shluku dosahují podprůměrných hodnot v ukazateli „neumístění uchazeči o zaměstnání“, přičemž nejnižších hodnot dosahuje kraj Karlovarský, který také dosahuje minimální hodnoty v počtu volných pracovních míst. Jedinou výjimkou je Středočeský kraj, který vykazuje vyšší hodnoty počtu neumístěných uchazečů o zaměstnání, je však nutné vzít v úvahu celkový počet obyvatel, který je ve Středočeském kraji nadprůměrný

oproti krajům v tomto shluku.

Shluk II je tvořen Ústeckým krajem (6), Jihomoravským (11) a Moravskoslezským krajem (14). Tyto kraje dosahují nadprůměrných hodnot v ukazatelích „nezaměstnaní“ a „míra nezaměstnanosti“. Průměrný počet nezaměstnaných osob za všechny kraje je 16 417, přitom v tomto shluku se počet nezaměstnaných pohybuje v intervalu (27 400 ; 45 300). Z toho je patrné, že tyto kraje trpí vysokou nezaměstnaností. S vysokou nezaměstnaností souvisí i ukazatel „neumístění uchazeči o zaměstnání“, ve kterém tyto kraje opět překračují průměrné hodnoty.

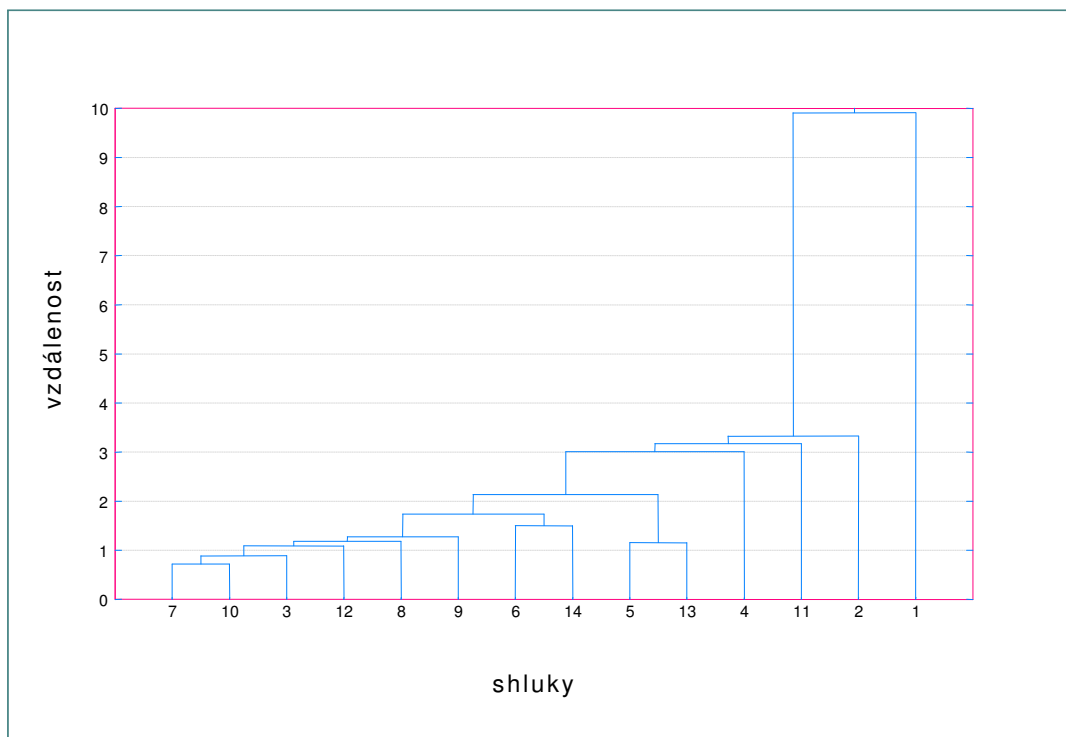
Specifické postavení má opět hl. m. Praha (1). Situace v Praze z hlediska trhu práce je poměrně pozitivní, neboť je zde nejnižší míra nezaměstnanosti, a to 1,9%. Zároveň je tu i nejvíce volných pracovních míst.

Disparity na trhu práce jsou analyzovány také ukazateli, které se týkají průměrných hrubých měsíčních mezd (viz tab.10)

Kraje	Průměrná hrubá měsíční mzda		Průměrné hrubé měsíční mzdy zaměstnanců ve vybraných odvětvích OKEČ						
	muži	ženy	Zemědělství, myslivost, lesnictví	Průmysl	Stavebnictví	Obchod (vč. oprav)	Doprava, skladování a spoje	Vzdělávání	Zdravotnictví a sociální péče; veterinární činnosti
Hl. m. Praha	40 842,0	29 717,1	14 916	27 194	24 075	26 874	29 102	21 527	21 925
Středočeský	29 507,9	22 015,5	16 712	22 712	17 265	19 526	21 860	18 269	17 695
Jihočeský	25 613,5	19 109,3	15 759	19 495	18 070	16 089	17 700	18 602	18 530
Plzeňský	27 864,0	21 221,2	16 791	20 374	19 297	16 838	19 313	19 133	20 386
Karlovarský	25 626,2	19 226,8	16 485	18 275	16 199	15 192	17 838	18 144	17 705
Ústecký	26 978,4	20 204,3	15 005	20 358	17 422	15 080	18 887	19 064	16 981
Liberecký	27 803,7	20 460,6	15 573	19 480	18 048	15 337	18 318	18 225	18 301
Královéhradecký	25 756,8	19 773,6	16 197	18 822	18 094	15 371	18 259	18 164	18 536
Pardubický	26 208,2	19 545,9	15 575	18 537	17 750	16 959	18 372	18 550	17 343
Vysočina	27 017,6	18 927,2	15 410	19 636	17 698	15 750	18 279	18 331	18 466
Jihomoravský	28 444,6	20 639,0	14 566	19 286	18 907	18 252	18 604	20 063	19 520
Olomoucký	26 445,7	19 894,3	15 619	18 420	17 697	15 277	19 110	19 006	18 694
Zlínský	25 955,7	18 399,8	16 754	18 682	17 571	15 815	16 963	18 522	17 251
Moravskoslezský	27 092,8	19 893,8	15 400	21 252	17 328	15 680	18 776	19 270	18 624

Tabulka 10: Hodnoty ukazatelů průměrných hrubých měsíčních mezd

Zdroj: ČSÚ, upraveno

Obrázek 14: Shluková analýza podle ukazatelů hrubých průměrných měsíčních mezd

Z hlediska průměrných hrubých měsíčních mezd, jak je vidět i z dendogramu na obr.14, jsou si všechny kraje relativně podobné, výjimkou je však Praha. V Praze se průměrná hrubá měsíční mzda pohybuje pro muže kolem 40 000 Kč a u žen kolem necelých 30 000 Kč, přičemž u ostatních krajů se tyto hodnoty pohybují v intervalu $\langle 25\ 613,5 ; 29\ 507,9 \rangle$ pro muže a v intervalu $\langle 18\ 399,8; 22\ 015,5 \rangle$ pro ženy. Praha dosahuje nadprůměrných hodnot také v ukazateli „průměrné hrubé měsíční mzdy zaměstnanců ve vybraných odvětvích OKEČ“. Jediné odvětví, kde Praha nezaujímá nadprůměrné hodnoty je "Zemědělství, myslivost, lesnictví", což je pochopitelné z hlediska charakteru města.

5.3.3 Inovační výkonnost

Poslední oblastí, kde byly analyzovány regionální disparity, je inovační výkonnost. Inovační výkonnost byla hodnocena na základě údajů o počtu zaměstnanců pracujících ve výzkumu a vývoji, o výdajích na VaV a o stavu PZI. Hodnoty těchto ukazatelů v jednotlivých krajích jsou v tabulce 11.

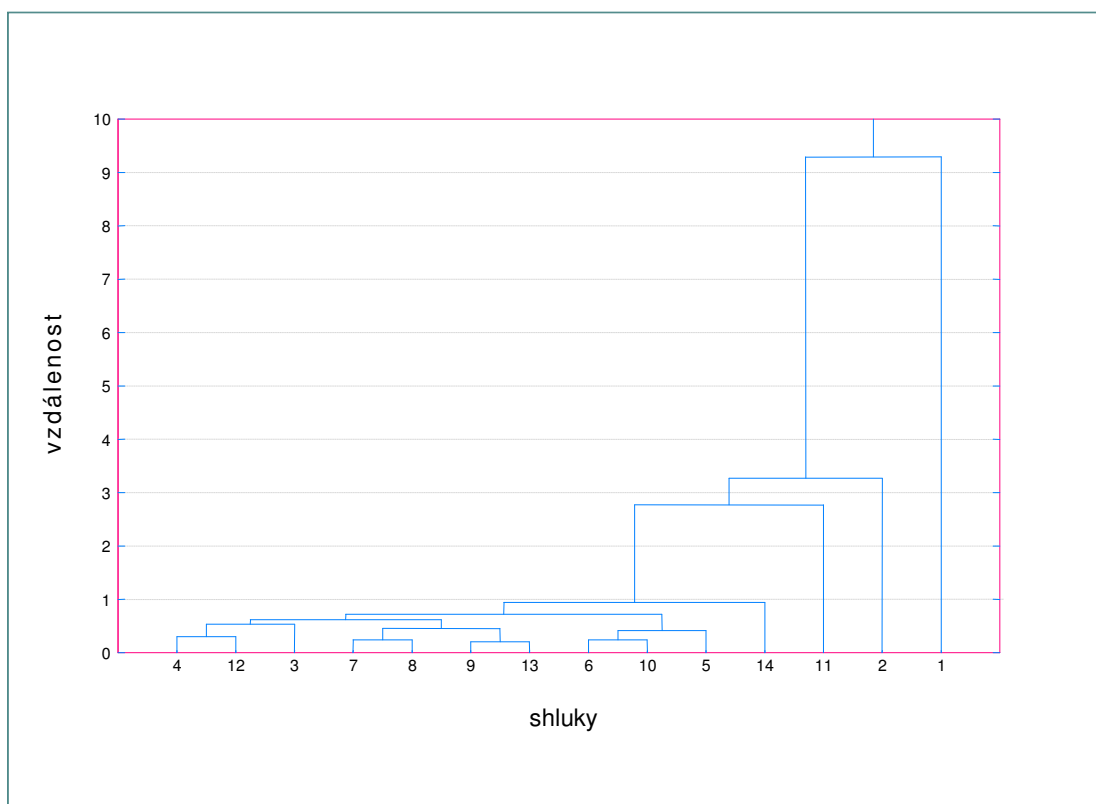

Kraje	Počet zaměstnanců pracujících ve výzkumu a vývoji			Výdaje na VaV (mil. Kč)			Stav PZI (mil. Kč)
	Podle hlavních sektorů jejich zaměstnání			Podle hlavních sektorů			
	podnikatelský	vládní	vysokoškolský	podnikatelský	vládní	vysokoškolský	
Hl. m. Praha	7 475,3	7 759,0	5 560,2	9 732,6	8 370,8	4 212,6	1 169 592,7
Sředočeský	3 972,1	1 140,8	61,9	8 750,7	1 013,6	16,7	231 762,2
Jihočeský	847,2	586,7	456,6	984,5	595,6	382,1	79 469,4
Plzeňský	770,9	93,1	925,7	1 275,6	24,8	465,7	60 454,7
Karlovarský	133,3	1,7	1,4	96,3	1,0	0,5	20 020,6
Ústecký	563,1	55,8	178,6	676,9	22,9	107,7	103 853,2
Liberecký	1 007,9	29,5	383,5	1 318,8	15,0	180,6	60 646,0
Královéhradecký	1 129,6	68,1	249,5	864,6	63,1	285,6	31 488,0
Pardubický	1 927,1	54,1	236,9	1 792,5	15,2	194,4	46 749,8
Vysočina	668,1	13,7	1,0	680,5	17,1	2,0	53 378,2
Jihomoravský	3 080,3	1 415,6	2 978,1	3 086,6	1 057,8	1 887,8	98 814,4
Olomoucký	1 152,0	16,7	843,4	833,0	17,5	570,2	32 217,3
Zlínský	1 641,9	5,9	187,4	1 443,0	5,7	183,5	38 430,4
Moravskoslezský	1 700,5	145,1	1 084,0	1 950,0	104,6	602,5	162 578,3

Tabulka 11: Hodnoty ukazatelů inovační výkonnosti

Zdroj: ČSÚ, upraveno

Pro analýzu regionálních disparit v oblasti inovační výkonnosti byla opět využita shluková analýza, jejíž grafický výstup je na obr. 15.

Obrázek 15: Shluková analýza podle vybraných ukazatelů inovační výkonnosti

Z toho dendogramu je na první pohled patrná značná odlišnost hl. m. Prahy (1). Praha dosahuje nadprůměrných hodnot ve všech ukazatelích a dominantní postavení má zejména z hlediska stavu PZI, kde průměrnou hodnotu převyšuje téměř 10 krát.

Z hlediska ostatních krajů lze z dendogramu vysledovat vytvoření jednoho relativně homogenního seskupení, které tvoří 11 krajů. Jmenovitě se jedná o tyto kraje (bráno zleva): Plzeňský (4), Olomoucký (12), Jihočeský (3), Liberecký (7), Královéhradecký (8), Pardubický (9), Zlínský (13), Vysočina (10), Karlovarský (5), Ústecký (6), a Moravskoslezský (14) kraj.

K tomuto shluku se dále připojuje kraj Jihomoravský (11) a poté kraj Středočeský (2). Oba tyto kraje se od zmiňovaných 11 krajů liší tím, že ve vybraných ukazatelích dosahují nadprůměrných hodnot.

6. ZÁVĚR

Od vstupu České republiky do Evropské unie je značná pozornost soustředěna na regionální problematiku. V současnosti v České republice existují značné regionální rozdíly, z čehož plyne potřeba celkového přístupu k hodnocení regionálních rozdílů. Současné regionální disparity plynou z rozsáhlé restrukturalizace průmyslu, s čímž je stále spojena vysoká strukturální nezaměstnanost.

Hlavním cílem této práce byla analýza regionálních disparit v České republice. K dosažení vytyčeného cíle bylo nutné nejprve prostudovat dostupné literární zdroje. Rešerše literárních zdrojů byla zaměřena na vymezení a charakteristiku hlavních pojmů, které souvisejí s problematikou regionů, regionálního rozvoje a s metodami měření regionálních disparit.

Základní teoretická východiska vyplývající z rešerše literatury umožnila provést analýzu regionálních disparit. Samotné analýze předcházelo určení ukazatelů charakterizujících situaci v regionech. Vzhledem k tomu, že regionální disparity je možné hodnotit na základě širokého spektra ukazatelů, byly pro účely této práce vybrány pouze některé ukazatelé. Vybraná kritéria hodnocení jsou seskupena do tří klíčových složek, kterými jsou: ekonomická výkonnost, trh práce a inovační výkonnost. Hodnoty vybraných ukazatelů odpovídají stavu za rok 2008. Podkladový materiál pro analýzu byl shromážděn zejména z Českého statistického úřadu.

Regionální disparity jsem analyzovala pomocí shlukové analýzy, která byla vybrána z řady možných metod měření regionálních disparit, které byly charakterizovány v této práci. Shluková analýza byla provedena pomocí speciálního statistického programu UNISTAT. Výsledkem shlukové analýzy bylo vytvoření dendogramů.

Regionální disparity byly nejprve analyzovány z hlediska ekonomické výkonnosti regionů. Z tohoto hlediska nebyly analyzovány žádné výrazné disparity mezi regiony, resp. kraji, výjimkou je Praha, u které byla odhalena značná odlišnost od všech ostatních krajů. Praha převyšuje ostatní kraje ve všech vybraných ukazatelích, zejména ukazatel „HDP na zaměstnance“ výrazně překračuje průměrnou hodnotu. Nejvyšší podobností s Prahou se vyznačuje Středočeský kraj, který je charakterizován také nadprůměrnou hodnotou HDP na zaměstnance a také vysokou mírou zaměstnanosti.

Další zkoumanou oblastí byly disparity na trhu práce. Na základě shlukové analýzy se

vytvořily zhruba 2 vnitřně homogenní shluky. Pozornost je nutné věnovat shluku II, který tvoří kraj Ústecký, Jihomoravský a Moravskoslezský, protože tento shluk se vyznačuje vysokou nezaměstnaností. Míra nezaměstnanosti za všechny kraje se pohybuje v intervalu $\langle 1,9 ; 7,9 \rangle$ a v průměru dosahuje hodnoty 4,5%, přičemž v Moravskoslezském a Ústeckém kraji dosahuje hodnoty od 7,4 do 7,9%. Z tohoto hlediska je tedy možné říci, že kraje tvořící shluk II se vyznačují výraznými regionálními rozdíly v míře nezaměstnanosti ve vztahu k ostatním krajům.

Regionální disparity byly analyzovány také z hlediska inovační výkonnosti. V této analýze se opět potvrdilo odlišné postavení Prahy, která dosaženými hodnotami převyšuje všechny ostatní kraje. Nejvíce se Praze přibližují svými hodnotami kraj Středočeský a Jihomoravský. Ostatní kraje spíše zaostávají, zejména v ukazateli „stav PZI“ jsou značné regionální disparity.

Na základě provedené shlukové analýzy bylo možno zhodnotit jednotlivé kraje a poukázat na rozdíly mezi nimi. Tím bylo také dosaženo vytyčeného cíle této práce.

7. SEZNAM LITERATURY

ARMSTRONG, H. TAYLOR, J. *Regional Economics and Policy*. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf Campus, 1993. ISBN 0 7450 1439 9.

AYDALOT, P. *Economie regionale et urbaine*. Paris: Economica, 1985. ISBN 2717808787.

BALEJ, M. *Regionální rozvoj/regionalizace*. In Sborník z XX. Sjezdu ČGS, Ústí nad Labem: Univerzita J.E.Purkyně v Ústí nad Labem, 2002. ISBN 80-7044-409-6.

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. *Teorie regionálního rozvoje, nástin, kritika, klasifikace*. 1. vyd., Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2002. ISBN 80-246-0384-5.

BLOTEVOGEL, H. H. *Zur Konjunktur der Regionsdiskurse*. In: Informationen zur Raumentwicklung, 2000, sešit 9/10, s. 491-506.

BRYCHTOVÁ, Š. *Úvod do regionalistiky, pro prezenční formu studia*. 1. vyd., Pardubice: Univerzita Pardubice. 2006. ISBN 80-7194-871-3.

CABADA, L. *Evropa regionů*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-163-2.

ČMEJREK, J. *Obce a regiony jako politický prostor*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-87197-00-4.

Evropská společenství. *Politika soudržnosti 2007 – 2013. Poznámky a úřední texty*. Lucembursko: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. ISBN 92-79-03801-X.

Evropská společenství. *Třetí zpráva o ekonomické a sociální soudržnosti. Nové partnerství pro soudržnost, konvergenci, konkurenceschopnost a spolupráci*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2004. ISBN 92-894-4926-8.

GOODALL, B. *Dictionary of Human Geography*. London: Penguin Group, 1987.

HARROP, J. *Structural Funding and Employment in the European Union: Financing the Path to Integration*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 1996. ISBN 1858982197.

HOLUB, Z. *Region, regionalistka, regionalismus a regionalisté*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s. ISBN 978-80-86708-39-3.

HUDEČKOVÁ, H., LOŠŤÁK, M., ŠEVČÍKOVÁ, A. *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. 1. vyd., Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2008. ISBN 978-80-213-1413-9.

IVANIČKA, K. *Základy teórie a metodológie socioeconomickej geografie*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1983.

JEŽDÍK, V., PROUZA, L., SOUČEK, E. *Možnosti měření ekonomické výkonnosti regionů. Analytická studie*. 1.vyd., Pardubice: Univerzita Pardubice, 2002. ISBN 80-7194-439-4.

JEŽEK, J. *Prostorová a regionální ekonomika*. 2. vyd., Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 1999. ISBN 80-7082-575-8.

KADEŘÁBKOVÁ, J., THRLÍNOVÁ, Z. K. *Region a regionální vědy (Vybrané sociální, kulturní a environmentální aspekty)*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2008. ISBN 978-80-7408-009-8.

KLVAČOVÁ, E., MALÝ, J., MRÁČEK, K. *Základy evropské konkurenceschopnosti*. 1. vyd., Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN 978-80-86946-54-2.

KLVAČOVÁ, E., MALÝ, J. *Domnělé a skutečné bariéry konkurenceschopnosti ČR a EU*. Informační materiál ke konferenci v Poslanecké sněmovně PČR, 30. října 2008. Praha: Vzdělávací středisko na podporu demokracie, 2008. ISBN 978-80-903122-8-9.

Kolektiv autorů. *Regionální rozvoj (Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde, a.s., 2008. ISBN 978-80-7201-699-0.

Kolektiv autorů. *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 2. rozšířené vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-086-4.

Kolektiv autorů. *Úvod do regionálních věd a veřejné správy. Vybrané kapitoly*. 2. rozšířené vyd., Praha: Codex Bohemia, 1998. ISBN 80-85963-69-8.

KUBANOVÁ, J. *Statistické metody pro ekonomickou a technickou praxi*. 2. vyd., Bratislava: STATIS, 2004. ISBN 80-85659-37-9.

KRUGMAN, P. *Competitiveness - A Dangerous Obsession*. In Foreign Affairs, 1994, roč. 73, č. 2. ISSN 0015-7120.

- KUTSCHERAUER, A. a kol. *Identifikace, dekompozice a hodnocení regionálních disparit*. In Regionální disparity v územním rozvoji ČR – jejich vznik, identifikace a eliminace. Výzkumná studie DÚ 3. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 2008.
- LACINA, K., SEKERKA, B. *Regiony v aktivitách států na počátku 21. století (monografie)*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7314-149-3.
- MAIER, G., TÖDTLING, F. *Regionálna a urbanistická ekonomika 2 : regionálny rozvoj a regionálna politika*. 1. vyd., Bratislava: Elita, 1998. ISBN 80-8044-049-2.
- MARTIN, R. L. *A Study on the Factors of Regional Competitiveness*. Cambridge: Cambridge Econometrics a Rotterdam: ECORYS-NEI.
- MATES, P., WOKOUN, R. a kol. *Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy*. 1. vyd., Praha: Prospektrum, 2001. ISBN 80-7175-100-6.
- MATOUŠKOVÁ, Z., MACHÁČEK, J., POSTRÁNECKÝ, J., TOTH, P. *Regionální a municipální ekonomika*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2000. ISBN 80-245-0052-3.
- MATOUŠKOVÁ, Z. *Znalostní ekonomika a struktura zaměstnanosti*. In Sborník z 2. ročníku mezinárodní konference „Znalostní ekonomika“. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2006. ISBN 80-86754-63-4.
- Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky. *Strategie regionálního rozvoje*. 1. vyd., Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2006. ISBN 80-239-7497-1.
- MOLLE, W. *European Cohesion Policy*. London: Routledge, 2007. ISBN 978-0-415-43812-4.
- OECD. *Geographic Concentration and Territorial Disparity in OECD Countries*. Paris: OECD Publications Service, 2002.
- OECD. *Technology and the Economy: The Key Relationships*. Paris: OECD, 1992. ISBN 92-641-3622-3.
- PAVELKOVÁ, D. a kol. *Klastry a jejich vliv na výkonnost firem*. 1. vyd., Praha: GRADA Publishing, a.s., 2009. ISBN 978-80-247-2689-2.

PORTER, J. M. *On Competition*. Boston: Harvard Business School Press, 1998. ISBN 0-87584-795-1.

PORTER, J. M. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press, 1990. ISBN 0-684-84147-9.

Ročenka konkurenceschopnosti České republiky 2007-2008. Praha: Linde nakladatelství, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-86131-78-5.

RUČINSKÁ, S., RUČINSKÝ, R. *Factors of regional competitiveness*. In 2nd Central European Conference in Regional Science: conference proceedings. Košice: Technická univerzita v Košiciach, 2007. ISBN 978-80-8073-957-7.

SKOKAN, K. *Evropská regionální politika v kontextu vstupu České republiky do Evropské unie*. Ostrava: Repronis, 2003. ISBN 80-7329-023-5.

SKOKAN, K. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. 1. vyd., Ostrava: Repronis, 2004. ISBN 80-7329-059-6.

STEJSKAL, J., KOVÁRNÍK, J. *Regionální politika a její nástroje*. Praha: Portál, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7367-588-2.

STORPER, M. *The Regional World: Territorial Development in a Global Economy*. New York: The Guildford Press, 1997.

VANHOVE, N., KLAASEN, L. H. *Regional Policy: A European Approach*. Aveburg, Aldershot, Brookfield, 1987.

VITURKA, M. *Konkurenceschopnost regionů a možnosti jejího hodnocení*. In Politická ekonomie, 2007, č. 5. ISSN 0032-3233.

VORAUER, K. *Europäische Regionalpolitik – Regionale Disparitäten*. Münchener Geographische Hefte, 1997. ISBN 3-932820-01.

Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích. Díl 3. Encyklopedie Diderot, Praha: 1997.

WAIGEL, T., *Naše budoucnost je Evropa- Cesta k hospodářské a měnové unii*. 1. vyd., Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997. ISBN 80-86130-01-0.

WISHDALE, F., YUILL, D. *Measuring Disparities for Area Designation Purposes: Issues for the European Union*. Regional and Industrial Policy Research Paper, No. 24. Glasgow: University of Strathclyde, 1997.

WOKOUN, R. *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2003. ISBN 80-245-0517-7.

WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, a kol. *Regionální rozvoj (Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde, a.s., 2008. ISBN 978-80-7201-699-0.

Internetové zdroje

Amsterdamská smlouva. [online]. 1997. Dostupné z <<http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>>. [cit. 23. 3. 2010].

Berman Group. *Regionální hospodářská konkurenceschopnost – příručka pro představitele veřejné správy*. [on-line]. Praha: BermanGroup, 2006. Dostupné z <<http://www.czechinvest.org/data/files/prirucka-verejna-sprava-208.pdf>>. [cit. 12. 1. 2010].

BOROZAN, D. *Regional Competitiveness: Some Conceptual Issues and Policy Implications*. In *Interdisciplinary Management Research*. [online]. 2008, roč. 4. Dostupné z <<http://www.efos.hr/repec/osi/journal/PDF/InterdisciplinaryManagementResearchIV/IMR4a03.pdf>>. [cit. 23. 1. 2010].

DOČKAL, V. *Ústřední pojmy regionální politiky EU*. In *Středoevropské politické studie*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISSN 1212-7817. Dostupné z <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=192>>. [cit. 11. 12. 2009].

Evropská Komise. *European Competitiveness Report 2008*. [online]. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009. ISBN 978-92-79-09773-7. Dostupné z <http://bookshop.europa.eu/eubookshop/download.action?fileName=NBAK08001ENC_002.pdf&eubphfUid=10056459&catalogNbr=NB-AK-08-001-EN-C>. [cit. 12. 3. 2010].

Evropská komise. *Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of the Regions of the European Union*. SEC (1999) 66 final. [online]. Brussels, 1999. Dostupné z <http://aei.pitt.edu/5712/01/003118_1.pdf>. [cit. 2. 3. 2010].

HANČLOVÁ, J., TVRDÝ, L. *Classification of the Regions*. [online]. 2004. Dostupné z: <http://homel.vsb.cz/~tvr12/PUBLIKACE/2004/part_2-1_11_2004.pdf>. [cit. 10. 1. 2010].

HLOUŠEK, J. *Využití vícerozměrných statistických metod při hodnocení krajů*. [online]. 2004. Dostupné z <<http://www.agris.cz/etc/textforwarder.php?iType=2&iId=139319&PHPSESSID=d8>>. [cit. 8. 3. 2010].

HYNAR, M. *Metody shlukování*. [online]. Vysoká Škola Báňská – Technická Univerzita Ostrava, 2003. Dostupné z <<http://www.fit.vutbr.cz/study/courses/ZZD/public/seminar0304/Shlukovani1-text.pdf>>. [cit. 1. 4. 2010]

Lisabonská strategie. [online]. Lisbon European Council 23 and 24 March 2000. Presidency Conclusion. Dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm#>. [cit. 20. 1. 2010].

MATOUŠKOVÁ, Z. *Konkurenceschopnost regionů*. In Deník veřejné správy. [on-line]. 2000. Dostupné z <<http://denik.obce.cz/go/clanek.asp?id=57270>>. [cit. 25. 1. 2010].

Ministerstvo pro místní rozvoj. *Strategie regionálního rozvoje České republiky*. [online]. 2000. Dostupné z <<http://www.mmr.cz/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Archiv-koncepci-a-strategii--regionalni-politika/Strategie-regionalniho-rozvoje-CR-z-roku-2000>>. [cit. 10. 2. 2010].

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1059/2003 ze dne 26. května 2003 o zavedení společné klasifikace územních statistických jednotek (NUTS). [online]. Dostupné z <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:14:01:32003R1059:CS:PDF>>. [cit. 11. 12. 2009].

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1080/2006 ze dne 5. července 2006 o Evropském fondu pro regionální rozvoj a o zrušení nařízení (ES) č. 1783/1999. [online]. Dostupné z <[http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007feder/ce_1080\(2006\)_cs.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007feder/ce_1080(2006)_cs.pdf)>. [cit. 25. 3. 2010].

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1081/2006 ze dne 5. července 2006 o Evropském sociálním fondu a o zrušení nařízení (ES) č. 1784/1999. [online]. Dostupné z <[http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/fse/ce_1081\(2006\)_cs.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/fse/ce_1081(2006)_cs.pdf)>. [cit. 25. 3. 2010].

Nařízení Rady (ES) č. 1084/2006 ze dne 11. července 2006 o Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1164/94. [online]. Dostupné z <[http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/cohesion/ce_1084\(2006\)_cs.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/cohesion/ce_1084(2006)_cs.pdf)>. [cit. 25. 3. 2010].

Sdělení Českého statistického úřadu č. 228/2004 Sb. o aktualizaci Klasifikace územních statistických jednotek (CZ-NUTS). [online]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/sdeleni_c_228_2004_sb_>. [cit. 11. 12. 2009].

Sdělení Českého statistického úřadu č. 490/2003 Sb. o vydání Klasifikace územních statistických jednotek (CZ-NUTS). [online]. Dostupné z <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?getALL=2003,zakon>>. [cit. 11. 12. 2009].

Sdělení Evropské komise COM (2003) 112 Communication from the Commission to the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Innovation policy: updating the Union's approach in the context of the Lisbon strategy. [online]. Dostupné z <http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/innovation_policy_updating_union.pdf>. [cit. 2. 2. 2010].

Ústava České republiky. [online]. Dostupné z <<http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>>. [cit. 11. 12. 2009].

Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. [online]. Dostupné z <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=347/1997&PC_8411_p=1&PC_8411_l=347/1997&PC_8411_ps=10#10821>. [cit. 11. 12. 2009].

Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. [online]. Dostupné z <<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb00248&cd=76&typ=r>>. [cit. 11. 12. 2009].

Regionální disparity. Working papers N. 1. 2007, č. 1. [online]. Ekonomická fakulta VŠB-TU Ostrava a Obchodně podnikatelská fakulta SU v Opavě. ISSN 1802-9450. Dostupné z <http://disparity.vsb.cz/dokumenty2/wp_1.pdf>.

Regionální disparity. Working papers N. 2. 2008, č. 2. [online]. Ekonomická fakulta VŠB-TU Ostrava a Obchodně podnikatelská fakulta SU v Opavě. ISSN 1802-9450. Dostupné z <http://disparity.vsb.cz/dokumenty2/wp_2.pdf>. [cit. 15. 1. 2010].

Internetové stránky

<http://europa.eu.int>

<http://www.evropskaunie123>

<http://www.euroskop.cz>

<http://www.czso.cz>

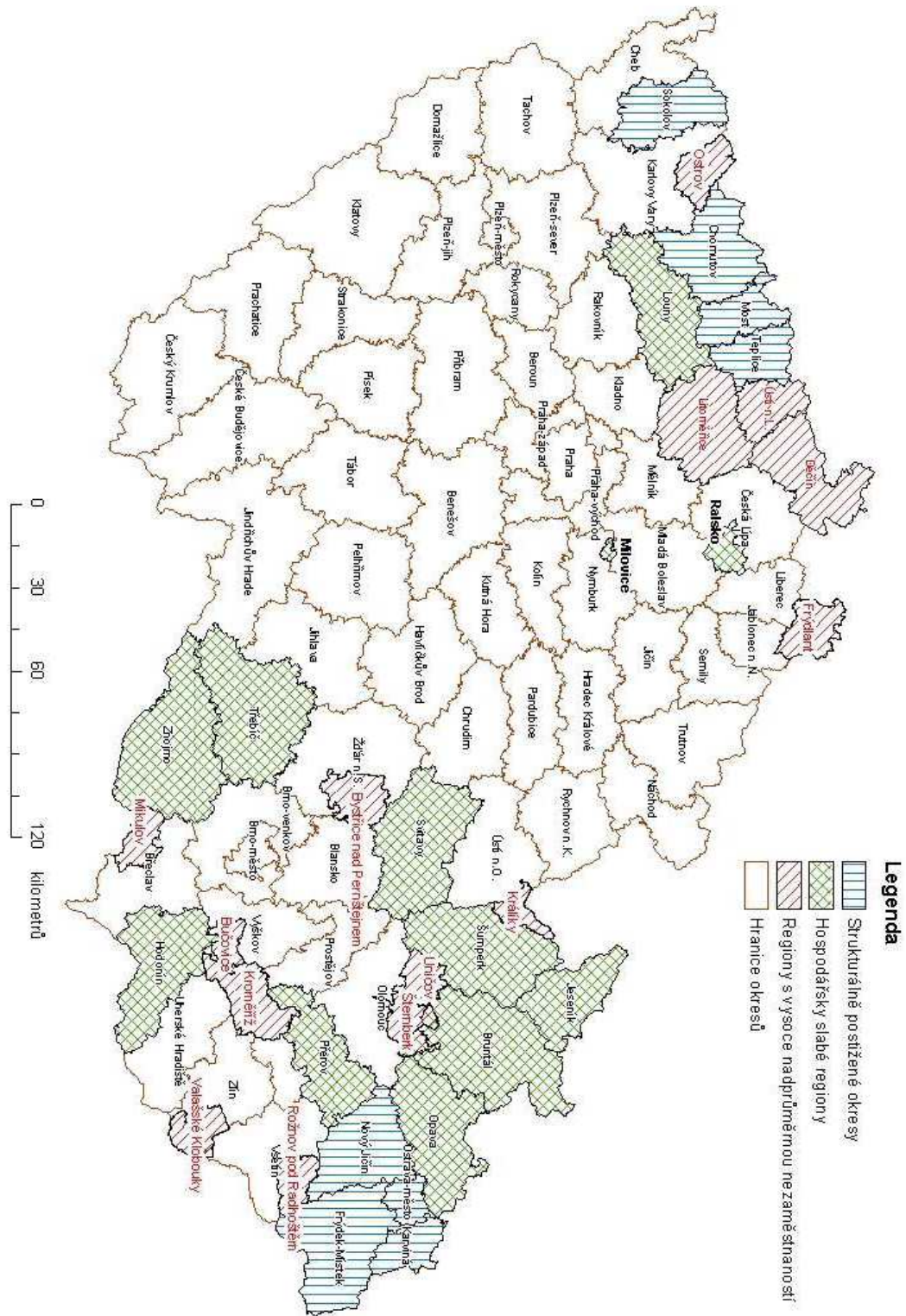
<http://disparity.vsb.cz>

<http://www.mmr.cz>

<http://www.strukturalni-fondy.cz>

PŘÍLOHY

Příloha 1 : Vymezení regionů se soustředěnou podporou státu

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky. Strategie regionálního rozvoje. 1. vyd., Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2006. ISBN 80-239-7497-1.

Příloha 2: Aktualizovaná klasifikace CZ – NUTS

Kód	NUTS 0	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3	NUTS 4
	stát	území	oblast	kraj	okres
CZ	Česká republika				
CZ0		Česká republika			
CZ01			Praha		
CZ010				Hl. m. Praha	
CZ0101					Praha 1
CZ0102					Praha 2
CZ0103					Praha 3
CZ0104					Praha 4
CZ0105					Praha 5
CZ0106					Praha 6
CZ0107					Praha 7
CZ0108					Praha 8
CZ0109					Praha 9
CZ010A					Praha 10
CZ010B					Praha 11
CZ010C					Praha 12
CZ010D					Praha 13
CZ010E					Praha 14
CZ010F					Praha 15
CZ02			Střední Čechy		
CZ020				Středočeský kraj	
CZ0201					Benešov
CZ0202					Beroun
CZ0203					Kladno
CZ0204					Kolín
CZ0205					Kutná Hora
CZ0206					Mělník
CZ0207					Mladá Boleslav
CZ0208					Nymburk
CZ0209					Praha-východ
CZ020A					Praha-západ
CZ020B					Příbram
CZ020C					Rakovník
CZ03			Jihozápad		
CZ031				Jihočeský kraj	
CZ0311					České Budějovice
CZ0312					Český Krumlov
CZ0313					Jindřichův Hradec
CZ0314					Písek
CZ0315					Prachatice
CZ0316					Strakonice
CZ0317					Tábor
CZ032				Plzeňský kraj	
CZ0321					Domažlice
CZ0322					Klatovy
CZ0323					Plzeň-město
CZ0324					Plzeň-jih
CZ0325					Plzeň-sever
CZ0326					Rokycany
CZ0327					Tachov
CZ04			Severozápad		
CZ041				Karlovarský kraj	
CZ0411					Cheb
CZ0412					Karlovy Vary
CZ0413					Sokolov
CZ042				Ústecký kraj	

Kód	NUTS 0	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3	NUTS 4
	stát	území	oblast	kraj	okres
CZ0421					Děčín
CZ0422					Chomutov
CZ0423					Litoměřice
CZ0424					Louny
CZ0425					Most
CZ0426					Teplíce
CZ0427					Ústí nad Labem
CZ05			Severovýchod		
CZ051				Liberecký kraj	
CZ0511					Česká Lípa
CZ0512					Jablonec nad Nisou
CZ0513					Liberec
CZ0514					Semily
CZ052				Královéhradecký kraj	
CZ0521					Hradec Králové
CZ0522					Jičín
CZ0523					Náchod
CZ0524					Rychnov nad Kněžnou
CZ0525					Trutnov
CZ053				Pardubický kraj	
CZ0531					Chrudim
CZ0532					Pardubice
CZ0533					Svitavy
CZ0534					Ústí nad Orlicí
CZ06			Jihovýchod		
CZ061				Vysočina	
CZ0611					Havlíčkův Brod
CZ0612					Jihlava
CZ0613					Pelhřimov
CZ0614					Třebíč
CZ0615					Žďár nad Sazavou
CZ062				Jihomoravský kraj	
CZ0621					Blansko
CZ0622					Brno-město
CZ0623					Brno-venkov
CZ0624					Břeclav
CZ0625					Hodonín
CZ0626					Vyškov
CZ0627					Znojmo
CZ07			Střední Morava		
CZ071				Olomoucký kraj	
CZ0711					Jeseník
CZ0712					Olomouc
CZ0713					Prostějov
CZ0714					Přerov
CZ0715					Šumperk
CZ072				Zlínský kraj	
CZ0721					Kroměříž
CZ0722					Uherské Hradiště
CZ0723					Vsetín
CZ0724					Zlín
CZ08			Moravskoslezsko		
CZ080				Moravskoslezský kraj	
CZ0801					Bruntál
CZ0802					Frýdek - Místek
CZ0803					Karviná
CZ0804					Nový Jičín
CZ0805					Opava
CZ0806					Ostrava - město
CZZ		Extra-Regio			

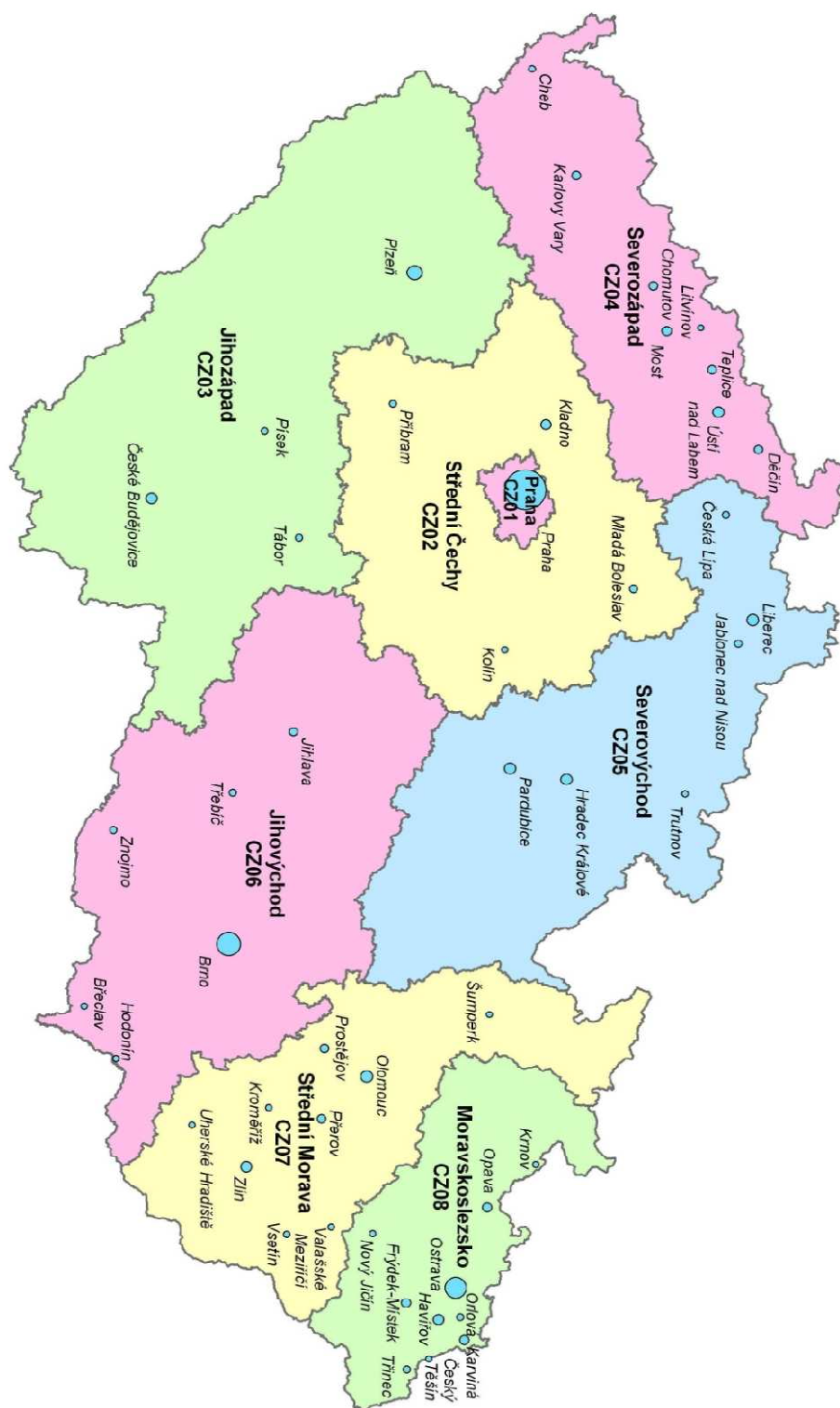
Kód	NUTS 0	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3	NUTS 4
	stát	území	oblast	kraj	okres

CZZZ			Extra-Regio		
CZZZZ				Extra-Regio	
CZZZZZ					Extra-Regio

Zdroj: Sdělení Českého statistického úřadu č. 228/2004 Sb. o aktualizaci Klasifikace územních statistických jednotek (CZ-NUTS)

Příloha 3: Úrovně NUTS 2 v České republice na mapě

Zdroj: Český statistický úřad. [online]. Dostupné z <<http://www.czso.cz/cz/mapy/nuts2/html/cz.htm>>. [cit. 3. 2. 2010].

Příloha 4: Seznam vybraných regionálních ukazatelů v nabídce ČSÚ

Oblast statistiky	Ukazatel	Věcné třídění	Metodické upřesnění	Měřicí jednotka	Nejnižší územní jednotka	Přístup k datům (publikace)
MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	Hrubý domácí produkt			mil. Kč	kraj	Krajské ročenky, kap. 1
MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	Hrubý domácí produkt na obyvatele			Kč / obyv., PPS/obyv.	kraj	Krajské ročenky, kap. 1
MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	Hrubá přidaná hodnota		včetně FISIM = služby finančního zprostředkování nepřímo měřené	mil. Kč	kraj	Regionální národní účty
MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	Tvorba hrubého fixního kapitálu			mil. Kč	kraj	Krajské ročenky, kap. 1
MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	Disponibilní důchod domácností			mil. Kč	kraj	Krajské ročenky, kap. 1
MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	Struktura hrubé přidané hodnoty podle odvětví	odvětví OKEČ A - Q	OKEČ = Odvětvová klasifikace ekonomických činností	%	kraj	Krajské ročenky, kap. 1
ÚZEMÍ A OSÍDLENÍ	Katastrální výměra celková		stav k 31. 12.	ha	obec	Malý lexikon obcí
ÚZEMÍ A OSÍDLENÍ	Katastrální výměra podle vybraných druhů pozemků	zemědělská půda, orná půda, nezemědělská půda, lesní pozemky, zahrady a ovocné sady, trvalé travní porosty, vodní plochy, zastavěné plochy a nádvoří, ostatní nezemědělské plochy	stav k 31. 12.	ha	okres	Krajské ročenky, kap. 2
ÚZEMÍ A OSÍDLENÍ	Počet obcí		stav k 31. 12.	počet	okres	Krajské ročenky, kap. 2
ÚZEMÍ A OSÍDLENÍ	Počet obcí se statutem města		stav k 31. 12.	počet	okres	Okresy ČR
ÚZEMÍ A OSÍDLENÍ	Podíl městského obyvatelstva		stav k 31. 12.	%	okres	Malý lexikon obcí
ÚZEMÍ A OSÍDLENÍ	Počet obyvatel podle vybraných velikostních skupin obcí	obce do 499 bydlících osob, 500 - 1 999, 2 000 - 9 999, nad 10 000 bydlících osob	stav k 31. 12.	počet	okres	Okresy ČR
ÚZEMÍ A OSÍDLENÍ	Hustota obyvatelstva		stav k 31. 12.	osoby/km ²	okres	Krajské ročenky, kap. 2
OBYVATELSTVO	Střední stav obyvatelstva podle pohlaví		stav k 1.7.	osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 3
OBYVATELSTVO	Obyvatelstvo podle pohlaví		stav k 31. 12.	osoby	obec	Malý lexikon obcí

Oblast statistiky	Ukazatel	Věcné třídění	Metodické upřesnění	Měřicí jednotka	Nejnižší územní jednotka	Přístup k datům (publikace)
OBYVATELSTVO	Obyvatelstvo podle pohlaví a pětiletých věkových skupin		stav k 31. 12.	osoby	okres	Věkové složení obyvatelstva ČR
OBYVATELSTVO	Obyvatelstvo podle základních věkových skupin	věkové skupiny 0 - 14, 15 - 64, 65 a více let	stav k 31. 12.	osoby	okres	Věkové složení obyvatelstva ČR
OBYVATELSTVO	Průměrný věk obyvatel		stav k 31. 12.	roky	okres	Věkové složení obyvatelstva ČR
OBYVATELSTVO	Index stáří obyvatelstva		podíl populace ve věkových skupinách: 65 a více / 0-14	%	okres	Věkové složení obyvatelstva ČR
OBYVATELSTVO	Živě narození			osoby	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Zemřelí			osoby	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Přistěhovalí			osoby	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Vystěhovalí			osoby	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Přirozený přírůstek			osoby	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Přírůstek stěhováním			osoby	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Celkový přírůstek			osoby	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Sňatky			počet	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Rozvody			počet	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Potraty			počet	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Kojenecká úmrtnost		zemřelí do 1 roku na 1000 živě narozených	‰	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Potratovost		potraty na 1000 narozených	‰	okres	Pohyb obyv. v ČR
OBYVATELSTVO	Standardizovaná úmrtnost podle pohlaví		na 100 000 obyvatel, standardizace dle metodiky ÚZIS	0,01 ‰	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Naděje dožití při narození podle pohlaví			roky	kraj	Krajské ročenky, kap. 3
TRH PRÁCE	Průměrný evidenční počet zaměstnanců		bez menších podniků, podle sídla podniku	přepočtené osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Průměrný evidenční počet zaměstnanců podle odvětví	odvětví OKEČ A - Q	bez menších podniků, podle sídla podniku	fyzické osoby	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců podle odvětví	odvětví OKEČ A - Q	bez menších podniků, podle sídla podniku	Kč	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Registrovaní uchazeči o zaměstnání	celkem, z toho ženy	stav k 31. 12.	osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Registrovaná volná pracovní místa		stav k 31. 12.	místa	okres	Krajské ročenky, kap. 4

Oblast statistiky	Ukazatel	Věcné třídění	Metodické upřesnění	Měřicí jednotka	Nejnižší územní jednotka	Přístup k datům (publikace)
TRH PRÁCE	Neumístění uchazeči o zaměstnání podle délky evidence	do 3 měsíců, 3 - 6, 6 - 9, 9 - 12, 12 - 24, více než 24 měsíců	stav k 31. 12.	osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Neumístění uchazeči o zaměstnání podle věku	věkové skupiny do 24, 25 - 34, 35 - 44, 45 - 54, 55 - 64, nad 65 let	stav k 31. 12.	osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Neumístění uchazeči o zaměstnání podle vzdělání	základní vč. bez vzdělání, střední bez maturity, vyučení, vyučení s maturitou, úplné střední všeobecné s maturitou, úplné střední odborné s maturitou, vyšší, vysokoškolské	stav k 31. 12.	osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Neumístění uchazeči o zaměstnání - absolventi škol a mladiství		stav k 31. 12.	osoby	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Ekonomicky aktivní populace 15 a více let (pracovní síla)	celkem, z toho ženy	z výběrových šetření pracovních sil (VŠPS)	tisíce osob	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Ekonomicky aktivní populace - nezaměstnaní podle pohlaví		z VŠPS	tisíce osob	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Obecná míra nezaměstnanosti podle pohlaví		z VŠPS	%	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Míra ekonomické aktivity podle pohlaví a vybraných věkových skupin	15 - 19, 20 - 24, 65 a více let	z VŠPS	%	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Zaměstnaní v národním hospodářství podle odvětví	odvětví OKEČ A - Q	z VŠPS	tisíce osob	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Obyvatelstvo ve věku 15+ let s vysokoškolským vzděláním		z VŠPS, obyvatelstvo starší 15 let	tisíce osob	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
ORGANIZAČNÍ STRUKTURA	Registrované ekonomické subjekty podle počtu zaměstnanců	0 vč. nezj., 1-5, 6-19, 20-24, 25-49, 50-99, 100-249, 250-499, 500 a více zaměstnanců	stav k 31. 12.	počet	okres	Okresy ČR
ORGANIZAČNÍ STRUKTURA	Aktivní registrované ekonomické subjekty (statistické jednotky typu podnik) podle vybraných právních forem	soukromí podnikatelé - podnikající dle živnostenského zákona, z toho zapsaní v OR, -podnikající dle jiných zákonů, z toho samostatně hosp. rolníci; obchodní společnosti, z toho akciové; družstva; státní podniky	stav k 31. 12.	počet	okres	Statistická ročenka ČR, kap. 12
ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ	Osevní plochy zemědělských plodin podle vybraných druhů plodin	celkem, obiloviny, brambory, řepka	stav k 31. 5.	ha	kraj	Krajské ročenky, kap. 6
ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ	Skližeň zemědělských plodin podle vybraných druhů	obiloviny celkem, brambory celkem, řepka		t	kraj	Krajské ročenky, kap. 6

Oblast statistiky	Ukazatel	Věcné třídění	Metodické upřesnění	Měřicí jednotka	Nejnižší územní jednotka	Přístup k datům (publikace)
ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ	Hospodářská zvířata podle vybraných druhů	skot, prasata, drůbež, ovce	stav k 1. 4.	kusy	kraj	Krajské ročenky, kap. 6
ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ	Zalesňování			ha	kraj	Krajské ročenky, kap. 6
ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ	Těžba dřeva			m ³ b.k.	kraj	Krajské ročenky, kap. 6
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Emise podle základních znečišťujících látek	tuhé, oxid siřičitý (SO ₂), oxidy dusíku (NO _x), oxid uhelnatý (CO)	podle REZZO = Registr emisí a zdrojů znečištění ovzduší, podle velikosti zdrojů	t	okres	Kraj. roč., kap. 2, Okresy ČR
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Měrné emise základních znečišťujících látek	tuhé, oxid siřičitý (SO ₂), oxidy dusíku (NO _x), oxid uhelnatý (CO)	podle REZZO	t/km ²	okres	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Počet maloplošných chráněných území		stav k 31. 12.	počet	okres	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Plocha maloplošných chráněných území		stav k 31. 12.	ha	okres	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Pořízené investice na ochranu životního prostředí			tis. Kč	okres	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Produkce komunálních odpadů			tis. t	kraj	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Nakládání s odpady podle druhu	celkem, z toho s nebezpečnými odpady		tis. t	kraj	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Podíl odpadů využívaných k recyklaci, regeneraci a kompostování			%	kraj	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů		stav k 31. 12.	%	kraj	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Ztráty vody ve veřejných sítích		fakturovaná / vyrobená voda	%	kraj	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci s ČOV		stav k 31. 12., ČOV = čistírna odpadních vod	%	kraj	Krajské ročenky, kap. 2
PRŮMYSL	Průměrný počet podnikatelských subjektů v průmyslu		podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji, s převaž. činnostmi podle OKEČ v sekci C, D, E	počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
PRŮMYSL	Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy podle odvětví	OKEČ v odvětvích C, D, E	podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji, s převaž. činnostmi podle OKEČ v sekci C, D,	mil. Kč b. c.	kraj	Krajské ročenky, kap. 7

Oblast statistiky	Ukazatel	Věcné třídění	Metodické upřesnění	Měřicí jednotka	Nejnižší územní jednotka	Přístup k datům (publikace)
			E			
ENERGETIKA	Spotřeba elektrické energie		podniky s 20 a více zam., podle kraje místa spotřeby	MWh	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
STAVEBNICTVÍ	Počet podniků ve stavebnictví		stavební podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v kraji		okres	Okresy ČR
STAVEBNICTVÍ	Stavební práce podle dodavatelských smluv		stavební podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v kraji	mil. Kč b. c.	okres	Okresy ČR
STAVEBNICTVÍ	Zahájené byty			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
STAVEBNICTVÍ	Rozestavěné byty			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
STAVEBNICTVÍ	Dokončené byty			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
STAVEBNICTVÍ	Obytná plocha dokončených bytů			m ²	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
STAVEBNICTVÍ	Počet vydaných stavebních povolení			počet	okres	Okresy ČR
STAVEBNICTVÍ	Předpokládaná hodnota staveb			mil. Kč b. c.	okres	Okresy ČR
VÝZKUM A VÝVOJ	Zaměstnanci ve vědě a výzkumu		stav k 31. 12.	fyz. osoby	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
VÝZKUM A VÝVOJ	Podíl jednotlivců s přístupem na internet pro soukromé účely			%	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
VÝZKUM A VÝVOJ	Podíl domácností vybavených připojením na internet			%	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
CESTOVNÍ RUCH	Hromadná ubytovací zařízení			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 8
CESTOVNÍ RUCH	Lůžka v hromadných ubytovacích zařízeních			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 8
CESTOVNÍ RUCH	Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních	celkem, z toho cizinci		osoby	kraj	Krajské ročenky, kap. 8
CESTOVNÍ RUCH	Čisté využití lůžek v hromadných zařízeních cestovního ruchu			%	kraj	Krajské ročenky, kap. 8
DOPRAVA	Registrovaná motorová vozidla	vozidla celkem, z toho osobní vč. dodávkových	stav k 31. 12.	počet	okres	Okresy ČR
DOPRAVA	Provozní délka železničních tratí			km	okres	Krajské ročenky, kap. 8
DOPRAVA	Délka silnic a dálnic	celkem, z toho dálnice		km	kraj	Krajské ročenky, kap. 8
ŠKOLSTVÍ	Mateřské školy - počet			počet	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Mateřské školy - děti			osoby	okres	Okresy ČR

Oblast statistiky	Ukazatel	Věcné třídění	Metodické upřesnění	Měřicí jednotka	Nejnižší územní jednotka	Přístup k datům (publikace)
ŠKOLSTVÍ	Základní školy - počet			počet	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Základní školy - žáci			osoby	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Gymnázia - počet			počet	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Gymnázia - žáci denního studia			osoby	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Střední odborné školy - počet			počet	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Střední odborné školy - žáci denního studia			osoby	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Střední odborná učiliště - počet			počet	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Střední odborná učiliště - žáci denního studia			osoby	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Vyšší odborné školy - počet			počet	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Vyšší odborné školy - žáci denního studia			osoby	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Vysoké školy - studenti v prezenčním studiu			osoby	kraj	Krajské ročenky, kap. 9
KULTURA	Divadla			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 9
KULTURA	Stálá kina			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 9
KULTURA	Muzea		včetně poboček	počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 9
KULTURA	Veřejné knihovny		včetně poboček	počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 9
SPORT	Tělocvičny			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 9
ZDRAVOTNICTVÍ	Lékaři	celkem, z toho v nestátních zařízeních		přep. osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 9
ZDRAVOTNICTVÍ	Nemocnice			počet	okres	Okresy ČR
ZDRAVOTNICTVÍ	Lůžka v nemocnicích			počet	okres	Okresy ČR
ZDRAVOTNICTVÍ	Střední zdravotničtí pracovníci			přep. osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 9
ZDRAVOTNICTVÍ	Odborné léčebné ústavy			počet	okres	Krajské ročenky, kap. 9
ZDRAVOTNICTVÍ	Odb. léčebné ústavy pro dlouhodobě nemocné			počet	okres	Krajské ročenky, kap. 9
ZDRAVOTNICTVÍ	Samostatné ordinace praktického lékaře podle určení	pro dospělé, pro děti a dorost		počet	okres	Krajské ročenky, kap. 9
ZDRAVOTNICTVÍ	Samostatné ordinace stomatologa			počet	okres	Krajské ročenky, kap. 9
ZDRAVOTNICTVÍ	Lékárny a výdejny			počet	okres	Krajské ročenky, kap. 9
PRACOVNÍ NESCHOPNOST	Průměrný počet nemocensky pojištěných		podle sídla podniku	osoby	okres	Okresy ČR

Oblast statistiky	Ukazatel	Věcné třídění	Metodické upřesnění	Měřicí jednotka	Nejnižší územní jednotka	Přístup k datům (publikace)
PRACOVNÍ NESCHOPNOST	Průměrná pracovní neschopnost podle příčin	celkem, nemoc, pracovní úrazy, ostatní úrazy	podle sídla podniku	%	okres	Okresy ČR
PRACOVNÍ NESCHOPNOST	Průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti		podle sídla podniku	dny	okres	Krajské ročenky, kap. 9
SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	Zařízení sociální péče			počet	okres	Okresy ČR
SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	Místa v zařízeních sociální péče			počet	okres	Okresy ČR
SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	Příjemci důchodů podle druhu důchodu	celkem, z toho starobní		osoby	okres	Okresy ČR
SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	Průměrný měsíční důchod podle druhu důchodu	celkem, z toho starobní		Kč	okres	Okresy ČR
KRIMINALITA, DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY	Zjištěné trestné činy			počet	okres	Okresy ČR
KRIMINALITA, DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY	Dopravní nehody			počet	okres	Okresy ČR
KRIMINALITA, DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY	Usmrcení při dopravních nehodách			osoby	okres	Okresy ČR
KRIMINALITA, DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY	Zranění při dopravních nehodách podle rozsahu zranění	těžce, lehce		osoby	okres	Okresy ČR
KRIMINALITA, DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY	Hmotné škody způsobené při dopravních nehodách			tis. Kč	okres	Okresy ČR
KRIMINALITA, DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY	Přímé škody způsobené požáry			tis. Kč	okres	Okresy ČR

Zdroj: Český statistický úřad. [online]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/seznam_regionalnich_ukazatelu_v_nabidce_csu>. [cit. 3. 2. 2010].

Příloha 5: Dopady PZI

Rovina regionální ekonomiky	
pozitiva	negativa
<p>zachování existujících pracovních míst a tvorba nových</p> <p>zvýšení mzdové úrovně</p> <p>růst reálného příjmu</p> <p>růst exportu</p> <p>školení pracovních sil</p> <p>poskytování služeb místnímu obyvatelstvu</p> <p>subdodavatelské příležitosti pro místní firmy</p>	<p>regionální závislost na zahraničním kapitálu</p> <p>externí kontrola regionální ekonomiky</p> <p>přetahování kvalifikovaných pracovníků z místních firem</p> <p>potlačení a zánik místních firem</p> <p>neschopných konkurence s často zvýhodněnou firmou pod zahraniční kontrolou</p> <p>potlačení vzniku a rozvoje místních firem</p>

Zdroj: MAIER, G., TÖDTLING, F. Regionálna a urbanistická ekonomika 2 : regionálny rozvoj a regionálna politika. s. 168, upraveno

Příloha 6: Deskriptory pro sledování regionálních disparit

Souhrnná charakteristika regionu					
	deskriptor		ukazatel, indikátor	měrná jednotka	potencionální zdroj
S1	Struktura regionu	S1a	Počet okresů		ČSÚ
		S1b	Počet obcí		ČSÚ
		S1c	Počet obcí se statutem města		ČSÚ
S2	Lokalizace regionu	S2a	Rozloha regionu	km ²	ČSÚ
		S2b	Vzdálenost regionální metropole od hl. města ČR	km	Region
		S2c	Délka státní hranice	km	Region
S3	Obyvatelstvo	S3a	Počet obyvatel regionu	tis. obyv.	ČSÚ
		S3b	Hustota obyvatel	obyv./km ²	ČSÚ
		S3c	Podíl městského obyvatelstva	%	ČSÚ
S4	Hospodářská charakteristika regionu	S4a	Tvorba HDP v regionu	tis. Kč	ČSÚ
		S4b	Podíl regionu na HDP ČR	%	ČSÚ
		S4c	HDP na počet zaměstnaných	tis. Kč	ČSÚ
		S4d	HDP na obyvatele regionu	tis. Kč	ČSÚ
		S4e	Daňová výtěžnost	Kč/obyv.	MF
S5	Vnější vztahy regionu	S5a	Objem klíčových zahraničních investic nad 1 mil USD	tis. Kč	MPO/ČNB
		S5b	Podíl regionu na exportu ČR	%	MF
		S5c	Podíl exportu regionu na HDP regionu	%	MF/ČSÚ
S6	Ekonomické agregáty	S6a	Hrubá hodnota přidaná zpracováním (HHPZ)	tis. Kč	ČSÚ
		S6b	HHPZ v průmyslu	tis. Kč	ČSÚ
		S6c	HHPZ ve stavebnictví	tis. Kč	ČSÚ
		S6d	HHPZ v zemědělství	tis. Kč	ČSÚ
		S6e	HHPZ ve službách	tis. Kč	ČSÚ
		S6f	Disponibilní důchod domácností	tis. Kč	ČSÚ

Ekonomický potenciál					
	deskriptor		ukazatel, indikátor	měrná jednotka	potencionální zdroj
E1	Úroveň zaměstnanosti v regionu	E1a	Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva k počtu obyvatel regionu	%	ČSÚ
		E1b	Podíl zaměstnanců v průmyslu k celkovému počtu zaměstnanců	%	ČSÚ
		E1c	Podíl zaměstnanců ve stavebnictví k celkovému počtu zaměstnanců	%	ČSÚ
		E1d	Podíl zaměstnanců v zemědělství k celkovému počtu zaměstnanců	%	ČSÚ
		E1e	Podíl zaměstnanců ve službách k celkovému počtu zaměstnanců	%	ČSÚ
E2	Intenzita ekonomických aktivit	E2a	Počet podniků (25 a více zaměstnanců) na 1000 obyvatel		ČSÚ
		E2b	Počet firem se zahraniční účastí		MPO
		E2c	Podíl malých a středních podniků (do 250 zaměstnanců) na HDP regionu	%	MPO/ČSÚ
		E2d	Počet soukromých podnikatelů na 1000 obyvatel		ČSÚ
E3	Úroveň investičních aktivit	E3a	Podíl investic regionu na celkových investicích ČR	%	ČSÚ
		E3b	Hmotné investice	tis. Kč	ČSÚ
		E3c	Nehmotné investice	tis. Kč	ČSÚ
		E3d	Investice do ochrany ŽP	tis. Kč	ČSÚ
E4	Výzkum a vývoj	E4a	Celkové domácí výdaje na výzkum a vývoj	tis. Kč	MPO/MŠMT
E5	Zemědělství	E5a	Objem zemědělské produkce	tis.Kč	Mze
		E5b	Počet farem - podniků		Mze
E6	Cestovní ruch	E6a	Počet turistů v regionu/počet turistů v ČR	%	ČSÚ
		E6b	Příjmy z cestovního ruchu	tis. Kč	MMR
		E6c	Počet ubytovacích zařízení		ČSÚ
		E6d	Počet lůžek		ČSÚ
		E6e	Vytíženost ubytovacích zařízení	%	ČSÚ
		E6f	Počet cizinců/počet ubytovaných	%	ČSÚ

Lidský potenciál					
	deskriptor		ukazatel, indikátor	měrná jednotka	potencionální zdroj
L1	Demografický vývoj	L1a	Podíl obyvatelstva ve věku 0 - 14 let	%	ČSÚ
		L1b	Podíl obyvatelstva ve věku 15 - 59 let	%	ČSÚ
		L1c	Podíl obyvatelstva ve věku 60 a více let	%	ČSÚ
		L1d	Migrační saldo obyvatelstva		ČSÚ
L2	Životní úroveň obyvatelstva	L2a	Průměrná mzda v regionu	Kč	ČSÚ
		L2b	Průměrná mzda v průmyslu	Kč	ČSÚ
		L2c	Průměrná mzda ve stavebnictví	Kč	ČSÚ
		L2d	Průměrná mzda v zemědělství	Kč	ČSÚ
		L2e	Průměrná mzda ve službách	Kč	ČSÚ
		L2f	Podíl ročních úspor obyvatel z ročního objemu příjmů	%	ČNB
L3	Vzdělanostní úroveň obyvatelstva	L3a	Podíl obyvatel s nedokončeným základním vzděláním	%	ČSÚ
		L3b	Podíl obyvatel se zákl. vzděláním	%	ČSÚ
		L3c	Podíl obyvatel se středošk. vzděláním (vč. učňovského)	%	ČSÚ
		L3d	Podíl obyvatel s vyšším vzděláním	%	ČSÚ
		L3e	Podíl obyvatel s vysokošk. vzděláním	%	ČSÚ
L4	Zdravotní stav obyvatelstva	L4a	Střední délka života mužů	věk	ČSÚ
		L4b	Střední délka života žen	věk	ČSÚ
		L4c	Kojenecká úmrtnost	‰	ČSÚ
L5	Úroveň nezaměstnanosti	L5a	Míra nezaměstnanosti	%	MPSV
		L5b	Počet uchazečů o zaměstnání na 1 volné pracovní místo	uchazečů/ 1 místo	MPSV
		L5c	Podíl dlouhodobě nezam. (nad 6 měsíců) z celkového počtu uchazečů	%	MPSV
L6	Sociální úroveň	L6a	Průměrný měsíční objem vyplácených dávek státní soc. podpory na obyvatele	Kč/měsíc/ obyvatel	MPSV
		L6b	Počet obyvatel nad 60 let na 1 lůžko v ZSP pro dospělé	obyv./lůžko	MPSV

Technická vybavenost a obsluha území					
	deskriptor		ukazatel, indikátor	měrná jednotka	potencionální zdroj
T1	Úroveň dopravní infrastruktury	T1a	Délka železnic na 1 km ²	km/km ²	MDS
		T1b	Délka dálnic a silnic pro motorová vozidla na 1 km ²	km/km ²	MDS
		T1c	Délka ostatních silnic na 1 km ²	km/km ²	MDS
		T1d	Počet mezinárodních letišť pro veřejnou leteckou dopravu		MDS
T2	Úroveň dopravní obsluhy	T2a	Výkony veřejné hromadné dopravy	mil. osob/den	MDS
		T2b	Počet osobních automobilů na 1000 obyvatel		MV
T3	Úroveň technické infrastruktury	T3a	Počet hlavních telefonních stanic na 1000 obyvatel		MDS
		T3b	Počet uživatelů Internetu na 1000 obyvatel		MDS
		T3c	Podíl domácností připojených na plyn	%	ČSÚ
		T3d	Podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejného vodovodu	%	ČSÚ
		T3e	Podíl obyvatel regionu napojených na kanalizaci s ČOV	%	ČSÚ
		T3f	Podíl domácností zásobovaných z centr. zdrojů tepla	%	ČSÚ
T4	Úroveň bydlení	T4a	Bytová výstavba - zahájená		ČSÚ
		T4b	Bytová výstavba - dokončená		ČSÚ
		T4c	Podíl bytů 1. Kategorie	%	ČSÚ
		T4d	Podíl bytů s jednou domácností na počtu bytů celkem	%	ČSÚ

Životní prostředí					
	deskriptor		ukazatel, indikátor	měrná jednotka	potencionální zdroj
Z1	Ovzduší	Z1a	Podíl regionu na produkci emisí SO ₂ v ČR	%	MŽP
		Z1b	Průměrné roční koncentrace NO _x	µg/m ³	MŽP
		Z1c	95% kvantil denních průměrů koncentrace NO _x	µg/m ³	MŽP
		Z1d	Průměrné roční koncentrace prašného aerosolu (PM<10)	µg/m ³	MŽP
Z2	Voda	Z2a	Podíl profilů SSJV s hodnotami ve třídách jakosti IV a V (dle ukazatele A) k celkovému počtu profilů SSJV v regionu	%	MŽP
		Z2b	Podíl regionu na znečištění vypouštěném z bodových zdrojů v ČR (CHSK)	%	MŽP
Z3	Odpady a fyzikální pole	Z3a	Podíl regionu na produkci nebezpečných odpadů v ČR	%	MŽP
		Z3b	Podíl zneškodňovaného odpadu z celk. produkce odpadu v regionu	%	MŽP
		Z3c	Podíl obyvatel regionu vystavených nadměrnému hluku	%	MZDr
Z4	Charakter přírody	Z4a	Podíl orné půdy z celkové plochy regionu	%	ČSÚ
		Z4b	Podíl zemědělské půdy z celkové plochy regionu	%	ČSÚ
		Z4c	Podíl velkoplošných chráněných území z celkové plochy regionu	%	MŽP
		Z4d	Podíl poškozených lesních porostů z celkové plochy lesní půdy v regionu	%	MŽP

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj. Strategie regionálního rozvoje České republiky. [online]. 2000. Dostupné z <<http://www.mmr.cz/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Archiv-koncepci-a-strategii---regionalni-politika/Strategie-regionalniho-rozvoje-CR-z-roku-2000>>. [cit. 10. 2. 2010].

Příloha 7: SWOT analýza a souhrnné zhodnocení regionálních problémů a rozvojových předpokladů

Silné stránky	Slabé stránky
<p>Vysoká úroveň zprůmyslnění země a rozvinutý sektor malého a středního podnikání.</p> <p>Pevné postavení krajů v systému veřejné správy, ukončená reforma územní veřejné správy.</p> <p>Míra nezaměstnanosti obecně nižší než je průměr EU.</p> <p>Kvalifikovaná a relativně levná pracovní síla v rámci EU.</p> <p>Rostoucí úloha regionálních center v rozvoji regionů – struktura osídlení pokrývající celé území státu.</p> <p>Relativně vysoká hustota silniční a železniční sítě, síťový charakter železnic.</p> <p>Dobrá úroveň telekomunikační sítě.</p> <p>Diversifikovaný rozvojový potenciál regionů (hospodářský, sociální, přírodní) a rozsáhlé kulturní dědictví.</p> <p>Relativně vysoká úroveň vzdělání (zejména středoškolského), kvalifikace pracovní síly a dobrá dostupnost základních a středních škol.</p> <p>Relativně dobrá úroveň zásobování pitnou vodou na většině území.</p> <p>Významná socioekonomická pozice Prahy v evropské hierarchii sídel.</p>	<p>Nedostatečné finanční zdroje na financování regionální politiky.</p> <p>Nízká konkurenceschopnost venkovské ekonomiky a dlouhodobě narůstající nedostatek pracovních příležitostí na venkově.</p> <p>Výrazné disproporce v regionálním rozložení terciárního vzdělávání, kapacit a potenciálu VaV, nízká míra rozvoje inovačních a poradenských služeb pro podporu podnikání.</p> <p>Fixace míry nezaměstnanosti na relativně vysoké úrovni s výraznými regionálními rozdíly.</p> <p>Negativní populační vývoj a nepříznivá demografická struktura obyvatelstva.</p> <p>Nízká mobilita pracovní síly .</p> <p>Nedostatečná orientace vzdělávací soustavy na jazykové dovednosti a kreativní výchovu mládeže i dospělých.</p> <p>Vysídlování venkova, rychlejší stárnutí venkovské populace.</p> <p>Nerovnoměrné rozložení zařízení sociální péče vzhledem k místům potřeby.</p> <p>Nevyhovující vzájemné silniční propojení krajských měst.</p> <p>Nízká kvalitativní úroveň dopravní infrastruktury a zhoršující se situace v údržbě dopravní sítě.</p> <p>Nedostatečná dopravní obslužnost okrajových částí regionů.</p> <p>Nedostatečné čištění odpadních vod zejména v menších obcích.</p> <p>Nevhodná struktura odstraňování odpadů.</p> <p>Nepříznivá environmentální zátěž některých částí regionů.</p> <p>Nižší míra využívání přírodního a kulturního potenciálu pro rozvoj území (zaměstnanost, ekonomika).</p> <p>Nízký podíl obnovitelných zdrojů energie a využívání obnovitelných surovin.</p> <p>Narůstající disparity na úrovni NUTS 3 a okresů.</p>

Příležitosti	Ohrožení
<p>Zvýšení efektivnosti výkonu veřejné správy, zvýšení vertikální a horizontální koordinace výkonu veřejné správy.</p> <p>Zapojení soukromých zdrojů do veřejných projektů rozvoje území.</p> <p>Využití diversifikovaného potenciálu regionů.</p> <p>Vzdělávání zaměřené směrem k diversifikovanému uplatnění populace s důrazem na jazykové dovednosti a dovednosti v ICT.</p> <p>Využití nových možností železniční dopravy na vybudovaných koridorech a logistických center ke snížení negativních vlivů na životní prostředí.</p> <p>Rozsáhlé kulturní dědictví a rozmanitost krajiny.</p> <p>Posílení regionální dimenze programů podpory.</p> <p>Posílení environmentálního povědomí obyvatelstva.</p>	<p>Nezvládnutí vybudování regionálních struktur nezbytných pro přijímání a administrování pomoci z EU.</p> <p>Nesoulad regionálních a odvětvových politik vedoucí ke vzniku regionálních disparit.</p> <p>Další pokles ekonomických aktivit v hospodářsky slabých regionech a prohlubování ekonomického zaostávání venkova.</p> <p>Prohlubování regionálních rozdílů v rozložení vysoce kvalifikovaných lidských zdrojů a nárůst problémů s integrací problémových skupin obyvatelstva.</p> <p>Vysídlování venkova a živelné, nekoncepční zastavěné plochy měst a aglomerací včetně doprovodných patologických jevů.</p> <p>Pokračující nárůst tranzitní dopravy přes ČR, růst znečištění ovzduší a zatížení hlukem ve velkých městech.</p> <p>Narůstající deficit ve financování infrastruktury, oprav bytového fondu a statků kulturního dědictví.</p> <p>Nedořešené staré ekologické zátěže.</p>

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky. Strategie regionálního rozvoje. 1. vyd., Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2006. ISBN 80-239-7497-1.

Příloha 8: Normovaná data pro účely shlukové analýzy

Kraje	Počet obyvatel	HDP na 1 obyvatele (Kč)	HDP na zaměstnance (Kč)	THFK na 1 obyvatele (Kč)	Hrubá přidaná hodnota (mil Kč)	Čistý disponibilní důchod na 1 obyvatele (Kč)	Míra zaměstnanosti (%)
Hl. m. Praha	1,53361	3,55244	3,38945	3,50503	3,20683	3,26364	2,08683
Středočeský	1,52565	-0,01604	0,68507	-0,09023	0,63120	0,81387	1,03488
Jihočeský	-0,35172	-0,15949	-0,20022	-0,31890	-0,32702	-0,07917	0,98706
Plzeňský	-0,56241	-0,07813	-0,36260	0,17873	-0,40079	0,22526	0,93925
Karlovarský	-1,38752	-0,59597	-0,87199	-0,50935	-0,88531	-0,85214	0,17419
Ústecký	0,27862	-0,34633	-0,15617	-0,04456	-0,12480	-0,91289	-1,54719
Liberecký	-0,98030	-0,53144	-0,57848	-0,44626	-0,71434	-0,50077	-0,97340
Královéhradecký	-0,61013	-0,26960	-0,26747	-0,55150	-0,48198	-0,10576	0,03074
Pardubický	-0,73437	-0,25933	-0,46005	-0,43649	-0,53485	-0,25595	0,07856
Vysočina	-0,73366	-0,25471	-0,31479	-0,21399	-0,53249	-0,28227	0,26982
Jihomoravský	1,26176	-0,00330	0,06021	0,17137	0,52603	-0,00102	-0,63869
Olomoucký	-0,33338	-0,46770	-0,49622	-0,50976	-0,43235	-0,55405	-1,06903
Zlínský	-0,49360	-0,33315	-0,33202	-0,44842	-0,45117	-0,19521	-0,06489
Moravskoslezský	1,58744	-0,23724	-0,09470	-0,28565	0,52105	-0,56352	-1,30811

Kraje	Počet obyvatel	Nezaměstnaní (tis. osob)	Míra nezaměstnanosti (%)	Neumístění uchazeči o zaměstnání					Volná pracovní místa
				z toho:					
				ženy	absolventi škol a mladiství	občané se zdravotním postižením	dosažitelní uchazeči o zaměstnání	částečně nezaměstnaní	
Jihočeský	-0,35172	-0,76376	-1,00600	-0,55299	-0,40056	-0,45480	-0,58969	-0,35720	-0,40037
Plzeňský	-0,56241	-0,57444	-0,48849	-0,58745	-0,64024	-0,59216	-0,62005	-0,69944	0,18051
Karlovarský	-1,38752	-0,40998	1,63679	-0,93887	-1,01361	-1,06625	-0,87199	-0,85501	-0,76209
Ústecký	0,27862	1,51403	1,82385	1,57854	1,42777	1,29674	1,57085	1,26688	-0,34924
Liberecký	-0,98030	-0,64372	0,06907	-0,65176	-0,77995	-0,67065	-0,64993	-0,70256	-0,72903
Královéhradecký	-0,61013	-0,53265	-0,30444	-0,79130	-0,66794	-0,76406	-0,77887	-0,57707	-0,42378
Pardubický	-0,73437	-0,69426	-0,47660	-0,64214	-0,48728	-0,34570	-0,60052	-0,43499	-0,49231
Vysočina	-0,73366	-0,77532	-0,66507	-0,55113	-0,40297	-0,45598	-0,54139	-0,34787	-0,70579
Jihomoravský	1,26176	0,80022	-0,06322	1,39307	1,51689	1,47923	1,36183	1,10613	0,29948
Olomoucký	-0,33338	0,20301	0,72876	-0,12447	-0,13799	-0,13927	-0,13537	0,37498	-0,64846
Zlínský	-0,49360	-0,49317	-0,36430	-0,36852	-0,27289	-0,03213	-0,39593	-0,38832	-0,38591
Moravskoslezský	1,58744	2,78846	1,52441	2,34945	2,24437	2,46273	2,39238	2,70222	0,39279

Kraje	Průměrná hrubá měsíční mzda		Průměrné hrubé měsíční mzdy zaměstnanců ve vybraných odvětvích OKEČ						
	muži	ženy	Zemědělství, myšlivost, lesnictví	Průmysl	Stavebnictví	Obchod (vč. oprav)	Doprava, skladování a spoje	Vzdělávání	Zdravotnictví a sociální péče; veterinární činnosti
Středočeský	0,41866	0,51235	1,36131	1,11337	-0,55503	0,83987	0,85414	-0,72956	-0,68370
Jihočeský	-0,62110	-0,57401	-0,01402	-0,30133	-0,09881	-0,30419	-0,58113	-0,35597	-0,03003
Plzeňský	-0,02025	0,21541	1,47532	0,08522	0,59656	-0,05488	-0,02462	0,23977	1,42292
Karlovarský	-0,61771	-0,53009	1,03372	-0,83783	-1,15916	-0,60277	-0,53352	-0,86980	-0,67587
Ústecký	-0,25669	-0,16470	-1,10216	0,07818	-0,46605	-0,64005	-0,17160	0,16236	-1,24264
Liberecký	-0,03633	-0,06887	-0,28245	-0,30792	-0,11128	-0,55451	-0,36791	-0,77892	-0,20930
Královéhradecký	-0,58284	-0,32569	0,61808	-0,59728	-0,08521	-0,54319	-0,38827	-0,84736	-0,02533
Pardubický	-0,46232	-0,41079	-0,27956	-0,72261	-0,28016	-0,01460	-0,34928	-0,41430	-0,95926
Vysočina	-0,24623	-0,64205	-0,51768	-0,23932	-0,30963	-0,41703	-0,38137	-0,66000	-0,08013
Jihomoravský	0,13479	-0,00221	-1,73571	-0,39324	0,37554	0,41580	-0,26924	1,28314	0,74498
Olomoucký	-0,39892	-0,28055	-0,21606	-0,77406	-0,31020	-0,57448	-0,09466	0,09729	0,09836
Zlínský	-0,52974	-0,83921	1,42193	-0,65885	-0,38161	-0,39540	-0,83541	-0,44572	-1,03128
Moravskoslezský	-0,22613	-0,28074	-0,53211	0,47132	-0,51932	-0,44033	-0,20989	0,39347	0,04356

Kraje	Počet zaměstnanců pracujících ve výzkumu a vývoji			Výdaje na VaV (mil. Kč)			Stav PZI (mil. Kč)
	Podle hlavních sektorů jejich zaměstnání			Podle hlavních sektorů			
	podnikatelský	vládní	vysokoškolský	podnikatelský	vládní	vysokoškolský	
Jihočeský	-0,55031	-0,11468	-0,32575	-0,48779	-0,10022	-0,24508	-0,26852
Plzeňský	-0,59168	-0,36458	-0,00907	-0,38688	-0,36837	-0,16844	-0,33490
Karlovarský	-0,93743	-0,41081	-0,63300	-0,79563	-0,37956	-0,59493	-0,47605
Ústecký	-0,70436	-0,38345	-0,51340	-0,59439	-0,36926	-0,49665	-0,18340
Liberecký	-0,46319	-0,39673	-0,37508	-0,37190	-0,37299	-0,42984	-0,33423
Královéhradecký	-0,39719	-0,37720	-0,46552	-0,52935	-0,35039	-0,33361	-0,43602
Pardubický	0,03527	-0,38431	-0,47405	-0,20773	-0,37289	-0,41723	-0,38274
Vysočina	-0,64741	-0,40477	-0,63327	-0,59315	-0,37202	-0,59360	-0,35960
Jihomoravský	0,66056	0,30492	1,37632	0,24082	0,11692	1,13545	-0,20099
Olomoucký	-0,38505	-0,40323	-0,06464	-0,54030	-0,37182	-0,07265	-0,43347
Zlínský	-0,11940	-0,40871	-0,50744	-0,32886	-0,37735	-0,42723	-0,41178
Moravskoslezský	-0,08759	-0,33826	0,09775	-0,15314	-0,33091	-0,04306	0,02160